

Muqeddes Kitab

Injil 6-qisim

«Rimliqlargha»

© Muqeddes Kitab 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Uyghurche Kalam Terjimisi»

Injil 6-qisim

«Rimliqlargha»

(Rosul Pawlus Rim shehiridiki jamaetke yazghan mektup)

Kirish söz

Töt izahat

Rebbimiz Eysa Mesih ölümündin tirilip asmangha kötürülgendin keyin uzun ötmey, Rim impériyesi teweside we Yawropa, Afrika, Ottura Asiya hem Hindistanda nurghun étiqadchi jamaetler peyda boldi. Rebbimizning rosulliri Pawlus, Pétrus, Yuhanna, Yaqup, Yehuda we bashqilar étiqadchilarni righbetlendürüş we ulargha ögitish üçün bu jamaetlerge nahayiti köp mektuplarni yaki salam xetlerni yazdi. Injilda bulardin jemi 21 mektup biz üçün saqlinip kelmekte. Jamaetler bashtin bashlap bu mektuplarning Muqeddes Rohning yolyoruqi we wehiyisi bilen yézilghanliqini bilip yetkechke, ularni qet'iylık bilen saqlidi, shundaqla ulardin nurghun köchürmilerni yézip bashqa jamaetlerge ewetishke bashlidi. Xudagha ming teshekkür bolsun, mana shu sewebtin bu qimmetlik yazmilar muqeddes Injilning bir qismi bolup, hazir qolimizda turidu.

Oqurmenlerge yardimi bolsun üçün rosul Pawlus hemde bashqa rosullarning mektuplirini oqushtin awwal mektuplirida ishlitilgen bezi alahide söz-ibariler toghruluq toxtilishimizgha toghra kélidu.

(1) «Roh», «jan», «ten» we «et» toghruluq

Xuda deslepte insanni yaratqanda «roh, jan, ten»ni birleshtürüp yaratqanidi. «Roh» bolsa insanning asasi yaki asasiy wujudi, iradisi, «hayat küchi» dégenliktur. Bizning kim ikenlikimiz rohimizdin bilinidu. «Jan» bolsa insanning zéhnı, oy-pikirliri we héssiyatlıridin terki b tapıdu. «Ten»ning menisi hemmimizge ayan.

Xudaning insangha bolghan meqsiti insanni «rohiy» yaki «rohaniy» adem qilishtin ibaret idi. «Rohiy» déginimiz insanning barlıq ishliri «roh»tin kelsun, dégenliktur; démek, insanning rohi Xudaning Rohi bilen ala qide bolghanda, Xudaning iradisini chüshinip bilip, uning jéni arqiliq ténini bashqurghan halda iradisini emelge ashurush dégenliktur. Bashqa nuqtidin éytqanda, roh xojayin, jan ghojidar, ten qul bolidu. Roh bolsa Xudaning Rohi bilen ala qide bolup Xudaning iradisini bildüridu. «Jan» (insanning héssiyatlırı, oy-pikirliri we zéhnidin terki b tapqan) bolsa ghojidar bolup, rohning xewer-emrlirini ténige yetküzidu. Shundaq qilip ten xizmetkar bolup Xudaning iradisini beja keltüridu. Biraq Adem'atimiz gunah sadir qilghandın keyin, mushu tertip eksiche bolup qalghan. Insanning rohi öz ténige xojayin bolmay, eksiche özining étidiki telepler özige xojayin bolup, öz «jéni»gha, yeni héssiyatlırı, oy-pikirliri we zéhnige tesir yetküzüp, ularni bashqurushqa bashlighan. U öz rohi arqiliq Xudaning Rohi bilen bolghan alaqisidin mehrum bolup, ölüktek bolghan. Gunah étide makanlıship, insan öz étining teleplirini hemme ishlar arisida birinchi orungha qoyghan.

«Rimliqlargha»

Rosullardin Pawlus, Pétrus, Yuhanna, Yaqub we Yehudalar Rebbimiz Eysa Mesihning «roh» we «et» toghrisidiki telimige egiship, öz mektupliri yaki salam xetliride «et» dégen sözni üç xil menide ishlitidu: —

- (1) Esli meniside; ademning ténini körsitidu;
- (2) «Insan»ni yaki «pütkül insanlar»ni körsitidu; bu menide ishlitilgende biz «et igisi» yaki «et igiliri» dep terjime qilduq;
- (3) «Gunahning qorali» dégen menide; démek, gunah etlirimizni qoral qilip u arqiliq bizni azduridighanliqi we bashquridighanliqini körsitidu.

«Et» dégen söz Muqeddes Kitabta tunji qétim «Yar.» 6:3de körülgende, «ademni bashquridighan gunahning qorali», «ademni bashquridighan xojayin» dégen menide bolghan: — «**Méning Rohim herdaim insan bilen** (insanni wijdani bilen toghra yolgha kirküzüsh üçün) **küresh qilmaydu; chünki insan peqetla «et»tur**». Adem'atimiz gunah sadir qilip chüshkünleshkendin kéyin, Nuh peyghember dewrige kelgüche insanning gunahliq tebiiti barghanséri ochuq körünüşke bashlidi we axirida topan jazasini keltürdi. «**Insan peqet «et»tur**» dégen söz mana shundaq ehwal astida éytilghan. Insan Xudaning Rohi astida emes, belki «et», yeni «gunah makanlashqan et» astida yashap, öz éti uninggha hökümraniq qilip uni daimliq gunahkar qilghan. Shuning bilen Xuda uni «**peqetla ettur**» dédi.

Rosul Pawlus köpinche (grék tilida yézilghan) mektuplirida «et»ni shu meniside («Rim.» 5:7-ayettin bashlap) ishlitidu. Bezi terjimanlar grék tilidiki «et»ni «gunahkar tebiet», «insaniy gunahkar tebiet», yaki «insaniy tebiet» dep terjime qilidu; bizningche bundaq terjimining toghra terepliri bolsimu, «et»ning toluq menisini ipadilep kételmeydu we bezi ehwalda sel uqushmasliqlarni tughduridu. Shunga eyni söz boyiche biz peqet «et» dep terjime qilduq. Yuqiridiki ten we et üstidiki bayanlirimiz bolsimu, Muqeddes Kitabta insanning ténini yaki jismani qismini napak, paskina dégen söz yoq. Xuda ténimizni yaratqan, ten intayin karamet bir nersidur (mesilen, «Zeb.» 139:14-16). Mesile shuki, gunah ténimizni, yeni étimizni öz makani qilghan («Rim.» 6:6-ayette we 6:12-13de bu heqiqetler ochuq körünüdu).

Rosullarning mektuplirida «et» yuqiriqi birinchi we ikkinchi menisidimu uchraydu; shu yerlerde oqurmenler aldi-keyni sözliridin buni éniq köreleydu.

(2) «Mesihte», «Rebde», «Rohta», «Xudada» we «ette» dégen sözler toghruluq

«Mesihte» rosul Pawlusning eng yaxshi köridighan ibariliridin biri bolup, uning menisi: «Mesihning xojayinliqi we yétekchilik astida, Mesih bilen bir bolghanda, Mesihge baghlanganda, Mesihge mensup bolup, Uning yétekchilikide, Uningdin iltipat, küch-qudretni alghanda...» qatarliqlar. «Rebde», («Rebbimizde») yaki «Mesih Eysada», «Rohta» we «Xudada» dégen ibariler mu yene Reb yaki Mesih Eysa, (muqeddes) Roh we Xuda bilen bolghan yuqiriqi tereptiki munasiwtlarni bildüridu.

Bu ibarilarning eksi «ette bolush» dégen ibaridur. U ademning «et»ning xojayinliqi we ilkide bolush, uningdin ayrilmasliq, «etning, shundaqla et ichide turghan gunahning qulluqida bolush» qatarliqlarni ipadileydu.

«Rimliqlargha»

(3) Ishengüchilarning Tewrat qanuni bilan munasiwiti toghruluq

Tewrat qanunini oqup chiqqanlarga melumki, uning jemi besh jehette telipliri bar: —

(1) Exlaq jehettiki telepler. Bular peqet «Misirdin chiqish» 20-babta xatirilengen «on emr-perhiz»la emes, belki Tewratning bashqa yerliride xatirilengen exlaq teleplirini öz ichige alidu. «Xudadin bashqa héchqandaq ilahinglar bolmisun», «Ata-ananglarga hörmet qilinglar», «oghriqliq qilmanglar», «qoshnangni özüngni söygende söygün», «héchqandaq palchiliq qilmanglar» qatarliqlar buninggha oxshash nurghun exlaq toghrisidiki telepler bar. Ishenchimiz kamilki, bundaq teleplerni her dewrdiki ishengüchiler tolimu heqqaniy, durus, ésil dep qaraydu.

(2) Yehudiy xelqining sharaitigha we salametlikige uyghun bezi emeliy telepler: Mesilen, «Kishilerni shu yerdin yiqilip ketmisun dep öyüglarning ögzisining töt etrapigha tosmam yasanglar» (Yehudiy xelqi daim ögziliride tamaq yeydu, uxlaydu), «Teret qilidighan yer turalghu jayliringlardin ayrim jayda bolsun».

(3) Qanungha xilapliq ishlargha qarita tégishlik jazalar; mesilen: «Eger melum bir ademning kalisi bashqa birsining kalisini üsüp öltürüp qoyghan bolsa, ular üsküchi kalini sétip pulini teng üleshsun hem ölgen kalining göshinimu shundaq qilsun», qatarliqlar.

(4) «Obraz jehettiki» telepler. Mesilen, «Üstüngge ikki xil rexttin tikilgen kiyimni kiyme», «Kalam we éshekni teng qoshqa qatqili bolmaydu» qatarliqlar.

(5) Ibadet chédirigha yaki ibadetxanigha we shuningdek héyt-bayramlarga munasiwetlik bezi resim-qaidiler, jümlidin ademning gunahini tileydighan we bashqa qurbanliqlargha baghlanghan emrler.

(Yuqiriqi 4- we 5-emrlarning hemmisi «simwolluq, bésharetlik» emrler dep hésablinidu, chünki ular kelgüsi zamandiki, Mesihte bolidighan nijatni körsitidu).

Emdi rosul Pawlusning «Biz «Mesihte» (Mesih arqiliq) Tewrat qanunining ilkindin xalas bolduq», «Mesihte Tewrat qanunigha nisbeten öldüq» («Rim.» 7:7-8) dégen sözliri qanunning qaysi jehetlirini körsitidu? Bizningche bu herbir jehettin éytilidu.

Mesihning kélishi bilen U insanlarning barliq gunahlrini Öz üstige élip, «eng axirqi qurbanliq» bolup, Tewrat qanunida körsitilgen barliq bésharetlik, simwolluq teleplerni biraqla emelge ashurdi. Bu telepler Uning qurbanliqi bilen héchkimge kérek emes bolup qaldi, elwette. Biraq Mesihning ölümü ishengüchilerning Tewrat qanunidiki bashqa telepliri bilen bolghan munasiwitinimu pütünley özgertiwetti.

Herbir dewrde Xudaning insangha bolghan tégishlik exlaq telepliri özgermeydu, elwette. Halqiliq ish shuki, insan eslidila gunahkar bolghanliqi üçün bu teleplerge hergiz emel qilalmaydu. Bu teleplerni rosul Pawlus «Rim.» 8:4de «qanunning heqqaniy telipi» deydu. Emeliyette, «Tewrat qanuni»diki exlaq telepliri Xudaning insangha bolghan pütün exlaq teleplirini ipadilimeydu (Mesihning bu toghruluq telimini körüng — «Matta» 5-7-bablar). Towa qilghan herbir ishengüchi Tewrat qanunidiki exlaq teleplirini intayin ésil, intayin yaxshi dep qaraydu we Xudaning shan-sheripi üçün bulargha emel qilishni arzu qilidu; biraq ishengüchi özige tayinip ulargha emel qilalmaydighanliqini obdan bilidu. U özining qanungha emel qilishqa bolghan ünümsiz tirishishlrini tashlap qoyghan we özini ishengüchi süpitide

«Rimliqlargha»

«**qanungha nisbeten ölgén**» dep h sabaydu.  tiqadchi Xudaning y ngi ehdisige ishinip, Xudagha tayinip: — «Xudaning manga ata qilghan Rohi arqiliq U  zining emrlirini emelge ashuridu» dep ishinidu. Hazir emel qilghuchi, ishlig chi, saxawetlik ishlarni qilghuchi u emes, belki Xudaning  zidir. Xuda  z muhebbitini qelbimizge quyghandin k yin («Rim.» 5:8) U  zi biz arqiliq  z emellirini y rg zidu,  z muhebbitini bashqilargha k rsitidu: — «**Bashqilarni s ygen kishi  z y qinigha h chqandaq yamanliq qilmaydu. Shuning  ch n, m hir-muhebbet bolsa, Tewrat qanunining telipini emelge ashurghuchidur**» («Rim.» 13:10).

(4) Bir-birimizni qurush» ( tiqadni qurush, «rohiy qurush»)

Rosullardin Pawlus hem P truslar yene bir ibarinimu pat-pat ishlitidu. U bolsimu «ademni qurush» yaki «ademning  tiqadini qurush»tin ibaret. Birs   zini Mesihke tapshurghinidila andin uning rohi we j nida Xudaning «y ngi bir quruluş»i derhal bashlinidu. Bu quruluş bolsa xish we laydin qurulghan bina emes, belki p t nley y ngi xarakter we mijezi, y ngi adetler we yollar, y ngi pozitsiyeler, y ngi k z-qarashlar we ch shenchler, burun «mumkin emes» dep qarilip kelgen ishlarni «mumkin» deydighan y ngi bir ishenchtin terkiib tapqan quruluştin ibaret bolidu. Xudagha itaet qilidighan herbir basquch bu quruluşni algha s ridu. Mesihte bolghan aka-uka, acha-singillarmu yordem b ridu. Q rindashlirimizning herbir y ngi telimi, righbet s zi, muhebbet ipadilirining hemmisi yene bir «qimmetlik xish»ni quruluşqa qoshup qoyghanliq bolidu. Dunyada turghan barliq k nlirimizde bu quruluş toxtimay dawamlashidu; Xudagha teshekk r, binaning uzunluqi, kengliki, yaki quruluş mat riyallarining qimmetlikige h chqandaq chek qoyulmighandur! Shu yol bilen biz «bir-birimizni quralaymiz».

Emdi y ngi quruluş bolsa Xudaning makan qilishigha muwapiq «ibad txana» bolidu («1Kor.» 3:9-17, «Gal.» 2:18, «Ef.» 2:18-22, «1P t.» 2:1-10ni k r ng).

Rosulning mektupni y zish meqsetliri

Uzundin b ri Mesihiy jamaitidiki alimlar bu xetni Pawlus Korint shehirdiki jamaet bilen bolghan waqitta yazghan, dep qarap keldi. Bezi kona k ch rme yazmilarda mushundaq xewermu qoshulup p t kl ktur. Rosulning y zish meqsetliri mektupining  zide oqurmenlerge ayan qilinidu; ular qisqiche: —

- (1) Rim shehirdiki  tiqadchilarni righbetlend r sh;
- (2) Injil, yeni «xush xewer»ning toluq mezmunini bashtin-axirghiche qedemmu-qedem ayan qilish («Injil» gr k tilida «xush xewer» d gen menide).
- (3) Yehudiy isheng chiler we Yehudiy emes isheng chilarning bir-birini ch shinish, bir-birini qobul qilish, qedirlesh, s y sh, shundaqla birlikte bolushqa  t n sh.

Yuqiriqu 2-meqset t peylidin, «Rimliqlargha» d gen mektup herbir isheng chi  ch n bibaha xezinidur. «rRimliqlargha»ni ch shengen  tiqadchini «etrapliq qorallandurulghan adem», «yoldin asan azdurulmaydighan adem» d gili bolidu.

Mezmun: —

- 1-3-bab: Insanlarning gunahkar haliti; gunahning qandaq k lip chiqqanliqi; Yehudiy we Yehudiy emeslermu Xuda aldida bahane-seweb k rsitelmeydighanliqi; Xudaning nijatliq jawabi.

«Rimliqlargha»

- 4-bab: Étiqadning yoli — Ibrahim
- 5-bab: Étiqadchining yiltizi Adem’ata emes, belki Mesihdur.
- 6-bab: Gunahqa nisbeten ölüsh
- 7-bab: Tewrat qanunigha nisbeten ölüsh
- 8-bab: Mesihte ghalibiyetchi bolush
- 9-11-bablar: Israil toghruluq — Uning kelgüsi néme bolar? Xudaning axirqi meqsetliri
- 12-15-bablar: Jékilesh we righbetlendürüsh
- 16-bab: Axirqi salamlar

Izahat: — Yene tekrarlaymizki, kirish söz, mawzu we izahatlar oqurmenlerge yardimi bolsun üçün terjiman teripidin bérildi. Ular Muqeddes Kitabning esliy tékist-ayetlirining bir qismi emes.

Rimliqlargha

Rosul Pawlus Rim sheherdiki jamaetke yazghan mektup

1 Rosulluqqa tallap chaqirilghan, Xudaning xush xewirini jakarlashqa ayrip teyinlengen, Mesih Eysaning quli bolghan menki Pawlustin salam!

² Xuda bu xush xewerning kélishini xéli burunla peyghemberliri arqiliq muqeddes yazmilarda wede qilghanidi. ³⁻⁴ Bu xush xewer Öz Oghli, yeni Rebbimiz Eysa Mesih toghrisididur; jismaniyy jehettin U Dawutning neslidin tughulghan; birdinbir pak-muqeddes Roh teripidin ölümdin tirildürülüş arqiliq «küch-qudret Igisi Xudaning Oghli» dep körsitilip békitilgen; ⁵ U arqiliq, shundaqla Uning nami üçün barliq eller arisida Xudagha étiqadtin bolghan itaetmenlik wujudqa keltürülüşke biz méhir-shepqetke we rosulluqqa muyeler bolduq; ⁶ Siler ular arisida, Eysa Mesih teripidin chaqirilghansiler.

⁷ Shunga, Xuda söygen we U «muqeddes bendilirim» dep chaqirghan Rim shehiridiki hemminglarga, Atimiz Xudadin we Rebbimiz Eysa Mesihdin méhir-shepqet we aman-xatirjemlik bolghay!

Teshekkür duasi

⁸ Aldi bilen men Eysa Mesih arqiliq hemminglar üçün Xudayimgha teshekkür éytimen; chünki silerning étiqadinglar pütkül alemge pur ketti. ⁹ Öz Oghli toghrisidiki xush xewerde chin roh-qelbim bilen men xizmitini qiliwatqan Xuda Özi méning dualirimda silerni shunche üzlüksiz eslep turghanliqimgha guwahtur. ¹⁰ Men dualirimda, mumkin qeder Xudaning iradisi bilen silerning yéninglarga bérishqa axir muyeler bolushqa hemishe ötüminen. ¹¹ Chünki men silerni birer rohiy iltipatqa ige qilish arqiliq musthekemlesh üçün siler bilen körüshüshke intayin

1:1 Ros. 9:15; 13:2; Gal. 1:15.

1:2 Yar. 3:15; 22:18; 26:4; 49:10; Qan. 18:15; 2Sam. 7:12; Zeb. 132:11; Yesh. 4:2; 7:14; 9:5; 40:10; Yer. 23:5; 33:14; Ez. 34:23; 37:24; Dan. 9:24; Mik. 7:20.

1:3-4 «jismaniyy jehettin u Dawutning neslidin tughulghan» — mushu «Dawut» bolsa Dawut peyghember, yeni Israilgha padishah bolghan Dawut. Nurhun peyghemberler Mesih Dawutning ewladidin bolidu, dep bésharet bergenidi. «birdinbir pak-muqeddes Roh» — grék tilida «pak-muqeddeske tewe bolghan Roh» dégen söz bilen ipadilini. Bizningche, shübbisizki, Xudaning Öz Muqeddes Rohini körsitidu; bezi alimlar bu ibarini Mesih Eysaning öz rohini bildüridu, dep qaraydu.

1:3-4 Mat. 1:1; Luqa 1:32; Ros. 2:30; 13:23; 2Tim. 2:8; Yesh. 9:5; 44:6; 54:5; Yuh. 2:19; Rim. 9:5; 1Yuha. 5:20.

1:5 «Uning nami üçün barliq eller arisida Xudagha étiqadtin bolghan itaetmenlik wujudqa keltürülüşke biz méhir-shepqetke we rosulluqqa muyeler bolduq» — «eller» mushu yerde Yehudiy emes ellerni körsitidu. Tewratta bezide Yehudiylargha nisbeten «yat eller» dep terjime qilimiz. «Xudagha étiqadtin bolghan itaetmenlik wujudqa keltürülüşke...» — grék tilida sözmüsöz peqet «étiqadning itaiti üçün...» déyilidu.

1:6 «Siler ular arisida, Eysa Mesih teripidin chaqirilghansiler» — «ular arisida» — yeni Mesihke étiqad qilghan yat eller arisida. Démek, Rimliq étiqadchilar del rosul Pawlus ularning xizmitide bolushqa chaqirilghan kishilerdindur. «Eysa Mesih teripidin chaqirilghansiler» — bashqa birxil terjimisi: «Mesihke mensup bolushqa (Xuda teripidin) chaqirilghan...».

1:7 1Kor. 1:2; Ef. 1:1.

1:8 «silerning étiqadinglar pütkül alemge pur ketti» — Rim impériyesidikler Rimning qanuni boyiche: «Impératori «Qeyser»ni «Reb Xuda» dep étirap qilishqa mejbur idi. Shunga «Eysa Mesih Rebbimdur» dep étirap qilghuchilar qattiq qarshiliqqa we köp qétim dehsheulik ziyankeshlikke uchrashqa bashlidi. Paytexti Rim shehiridiki puqralardin bezilirining Mesihke baghlanghanliqi: «Rim shehiride Mesihke egeshküchiler bar iken!» dep dunyani zilzilge keltürgenidi.

1:9 «Öz Oghli toghrisidiki xush xewerde chin roh-qelbim bilen men xizmitini qiliwatqan Xuda...» — grék tilida «chin roh-qelbim bilen» peqet «rohimda» déyilidu. «xizmitini qiliwatqan Xuda...» — «xizmiti» mushu yerde grék tilida alahide «rohiy xizmet» yaki «kahinliq xizmet»ni körsitidu.

1:9 Rim. 9:1; 2Kor. 1:23; 11:31; Gal. 1:20; Fil. 1:8; 1Tés. 2:5; 2Tim. 1:3.

1:10 Rim. 15:23,32.

«Rimliqlarğa»

teqezamen; ¹² yeni, men aranglarda bolsam, bir-birimizning étiqadidin özara teselli we ilham alalaymiz démekchimen.

¹³ Qérindashlar, men silerning shuni bilishinglarni xalaymenki, bashqa yerdiki elliklerning arisida xizmitim méwe bergende, silerning aranglardimu xizmitimning méwe bérishi üçün yéninglarcha bérishni köp qétim niyet qildim, lékin бүгүнгиче тoсaлghughа uchrар kéliwatimen. ¹⁴ Men herqandaq ademlerge, meyli Yunanliqlar we yat taipilerge, danishmen we nadanlarcha bolsun, hemmisige qerzdarmen. ¹⁵ Shuning üçün imkaniyet manga yar bersila men Rimdiki silergimu xush xerwerni yetküzüp bayan qilishqa qizghinmen.

Xush xewerning zor qudriti

¹⁶ Chünki men Mesih toghrisidiki bu xush xewerdin hergiz xijil bolmaymen! Chünki u uninggha ishengüchilirining hemmisini, aldi bilen Yehudiylarni, andin keyin Gréklerni nijatqa érishturidighan Xudaning küch-qudritudur! ¹⁷ Chünki xush xewerde étiqadqa asaslanghan, Xudaning birxil heqqaniyliqi étiqad qilghuchilarcha wehiy qilinghandur. Muqeddes yazmilarda yézilghinidek: — «Heqqaniy adem ishench-étiqadi bilen hayat bolidu».

Insaniyetning chüshkünlik jeryani

¹⁸ Chünki heqqaniyetsizlik bilen heqiqetni basidighan insanlarning barliq iplasliqigha we heqqaniyetsizlikige nisbeten Xudaning qaratqan ghezipi ershtin ochuq wehiy qilinmaqta.

¹⁹ Chünki insanlar Xuda toghrisida bileydighan ishlar ularning köz aldida turidu; chünki Xuda hemmini ularcha ochuq körsitip bergen. ²⁰ (chünki dunya apiride bolghandin béri Xudaning közge körünmes özgichilikliri, yeni menggülik qudriti we birdinbir Xuda ikenlik Özi yaratqan mewjudatlar arqiliq ochuq körülmekte, shundaqla buni chüshinip yetkili bolidu. Shu sewebtin insanlar héch bahane körsitelmeydu). ²¹ — chünki insanlar Xudani bilsimu, uni Xuda dep ulughlimidi, Uninggha teshekkür éytmidi; eksiche, ularning oy-pikirliri bimene bolup, nadan qelbi qarangghuliship ketti. ²² Özlirini danishmen qilip körsetsimu, lékin eqilsiz bolup chiqti; ²³ chirimas Xudaning ulughluqining ornigha chirip ölidighan ademzatqa, uchar-qanatlarğa, töt ayaghliq haywanlarğa we yer béghir-

1:11 «rohiy iltipat» — Muqeddes Rohtin kélidighan alahide, möjizilik qabiliyettin ibarettur. Mesilen, «1Kor.» 12-14-bablarni köring.

1:11 Rim. 15:29; 1Tés. 3:10.

1:13 «silerning shuni bilishinglarni xalaymenki...» — bu sözler adette Rim impératori yarliq chüshürgende ishlitidighan ibare idi. Rosul Pawlus töwendiki gépini «Alem impératori Eysa Mesih»din kelgen dep puratmaqchi oxshaydu. Eyni sözler «shuni bilmeslikinglarni xalimaymenki...». **«ellikler...»** — barliq Yehudiy emes milletler, «yat eller», «taipiler».

1:13 1Tés. 2:18.

1:14 «... herqandaq ademlerge, meyli Yunanliqlar we yat taipilerge, danishmen we nadanlarcha bolsun...» — mushu yerde «yat taipiler» Yunanliq emeslerni yaqi shu dewrdiki «medeniyet belgisi bolghan Yunan tili»ni sözliyelmeydighan «mediniyetsizler»ni kösitidu. **«men... hemmisige qerzdarmen»** — buning menisi belkim «hemmisige xush xewerni yetküzushke qerzdarmen» bolsa kérek.

1:14 1Kor. 9:16.

1:16 «Mesih toghrisidiki bu xush xewer» — grék tilida «Mesihning xush xewiri» dégen sözde ipadiliniidu. **«Grékler»** — (yaqi «Yunanliqlar») mushu yerde barliq Yehudiy emes milletler yaqi elliklerge wekil kélidu. **«...nijatqa érishturidighan Xudaning küch-qudritudur»** — «nijat» dégen Xuda ademni gunahini kechürüp, uningdin qutquzup, menggülik hayatni ata qilishini körsitidu.

1:16 Zeb. 40:9-10; 1Kor. 1:18; 15:2; 2Tim. 1:8.

1:17 «xush xewerde étiqadqa asaslanghan, Xudaning birxil heqqaniyliqi étiqad qilghuchilarcha wehiy qilinghandur» — bashqa birxil terjimisi: «xush xewerde Xudadin kelgen, bashtin axir étiqadqa asaslanghan bir heqqaniyliq ashkarilanghandur». **«Heqqaniy adem ishench-étiqadi bilen hayat bolidu»** — «Hab.» 2:4.

1:17 Hab. 2:4; Yuh. 3:36; Rim. 3:21; Gal. 3:11; Fil. 3:9; Ibr. 10:38.

1:19 Ros. 14:17.

1:20 Zeb. 19:1-2

1:21 Qan. 28:28

«Rimliqlargha»

lighuchilargha oxshaydigan butlarni almashturup qoyghanidi.

²⁴ Shunga Xuda ularni qelbidiki shehwaniy hewesliri bilan iplasliq qilishqa, shundaqla bir-birining tenlirini nomusqa qaldurushqa qoyup berdi. ²⁵ Ular Xuda toghrisidiki heqiqetni yalghangha aylandurdi, Yaratquchining ornigha yaritilgan nersilerge choqunup, tawap-taet qilghanidi. Halbuki, Yaratquchigha teshekkür-medhiye menggüge oqulmaqta! Amin!

²⁶ Mana shuning üçün, Xuda ularni peskesh shehwaniy heweslerge qoyup berdi. Hetta aylarmu tebiyy jinsiy munasiwetni gheyriy munasiwetke aylandurdi; ²⁷ shuningdek, erlermu ayallar bilen bolidighan tebiyy jinsiy munasiwetlerni tashlap, bashqa erlerge shehwaniy hewesler bilen köyüp pishidighan boldi. Erler erler bilen shermendilikke kirishti we netijide ularning muxalip qilmishliri öz béshigha chiqti.

²⁸ Ular Xudani bilishtin waz kéchishni layiq kórgenlik tallighanliq üçün, Xuda ularni buzuq niyetlerge we nalayiq ishlarni qilishqa qoyup berdi. ²⁹ Ular herxil heqqaniyetsizlik, rezillik, nepسانيyetchilik, öchmenlikke chömüp, hesetxorluq, qatilliq, jédelxorluq, mekkarliq we herxil betniyetler bilen toldi. Ular ighwager, ³⁰ töhmetxor, Xudagha nepretlinidighan, kibirlik, maxtanchaq, chongchi, herxil rezilliklerni oylap chiqiridighan, ata-anisining sözini anglimaydighan, ³¹ yorutulmighan, wediside turmaydighan, köyümsiz we rehimsiz insanlardur. ³² Ular Xudaning shulargha bolghan adil hökümini, yeni shundaq ishlarni qilghuchilarning ölümge layiq ikenlikini éniq bilsimu, bu ishlarni özliri qilipla qalmay, belki shundaq qilidighan bashqilardin söyünüp ularni alqishlaydu.

Xudaning hökümi

2¹ Emdi ey bashqilarning üstidin höküm qilidighan insan, kim bolushungdin qet'iynezer bahane körsitelmeysen; chünki bashqilar üstidin qaysi ishta höküm qilsang, shu ishta öz gunahingni békitisen. Chünki ey hökümchi, sen özüngmu ulargha oxshash ishlarni qiliwatisen..

² Bizge melumki, Xudaning undaq ishlarni qilghanlar üstidin höküm chiqirishi mutleq heqiqetke asaslanghandur.

³ Shunga, i shundaq ishlarni qilghanlar üstidin höküm chiqarghuchi, shundaqla shuninggha oxshash ishlarni qilghuchi insan, özüng Xudaning hökümidin qachalaymen dep xiyal qilam-sen? ⁴ Yaki Xudaning méhribanliqining séni towa qilish yoligha bashlaydighanliqini héch bil-mey, uning méhribanliqi, keng qorsaqliqi we sewr-taqitining mollarigha sel qarawatamsen?.

⁵ Eksiche, towa qilmaydighan jahilliqing we tash yüreklikingdin, Xuda adil hökümini ayan qilidighan ghezeplik küni üçün sen öz béshinggha chüshidighan ghezipini toplawatisen..

⁶ Xuda herkimge öz emellirige yarisha ish köridu. ⁷ Yaxshi ishlarni sewrchanliq bilen qilip, shan-sherep, hörmet-éhtiram we baqiylıqni izdigenlerge U menggülik hayat ata qilidu; ⁸ lékin shehsiyetchilerge, heqiqetke ten bermey, eksiche heqqaniyetsizlikke egeshkenlerge ghezep-qehr yaghdurulidu; ⁹ yamanliq qilidighan barliq jan igisige, aldi bilen Yehudiylargha, andin Gréklerge külpet we derd-elem chüshidu; ¹⁰ biraq, barliq yaxshiliq qilghuchilargha, aldi bilen

1:23 2Pad. 17:29.

1:26 «ayallarmu tebiyy jinsiy munasiwetni gheyriy munasiwetke aylandurdi» — grék tilida «ayallarmu jinsiy munasiwetni tebiyy qanuniyetke xilap munasiwetke aylandurdi» déyilidu.

1:26 Law. 18:22,23.

1:32 Hosh. 7:3.

2:1 2Sam. 12:5; Mat. 7:1; 1Kor. 4:5.

2:4 2Pét. 3:15.

2:5 Rim. 9:22.

2:6 Zeb. 62:12; Yer. 17:10; 32:19; Mat. 16:27; Rim. 14:12; 1Kor. 3:8; 2Kor. 5:10; Gal. 6:5; Weh. 2:23; 22:12.

2:7 «hörmet-éhtiram we baqiylıq...» — grék tilida «hörmet-éhtiram we chirimeslik...».

2:8 2Tés. 1:8.

2:9 «Yehudiylargha, andin Gréklerge...» — «Grékler» (yaki «Yunanliqlar») mushu yerde we 10-ayette grék tilida , barliq Yehudiy emes elikler we milletlerge wekil kélidu.

«Rimliqlargha»

Yehudiylargha, andin Gréklerge shan-sherep, hörmət-éhtiram we aman-xatirjemlik teqdim qilinidu. ¹¹ Chünki Xudada ademning yüz-xatirisini qilish yoqtur..

¹² — chünki Tewrat qanunini bilmey gunah sadir qilganlarning herbiri Tewrat qanunining hökümige uchrimsimu, eyibke uchrap halak bolidu; Tewrat qanunini bilip turup gunah sadir qilganlarning herbiri bu qanun boyiche soraqqa tartilidu. ¹³ (chünki Xudaning aldida qanunni anglihanlar emes, belki qanungha emel qilghuchilar heqqaniy hésablinidu.. ¹⁴ Chünki Tewrat qanunini bilmeydighan ellikler tebiy halda bu qanungha uyghun ishlarni qilsa, gerche bu qanundin xewersiz bolsimu, Tewrat qanuni ularda körüngen bolidu. ¹⁵ Ularning bu qilghanliri öz qelblirige qanun teleplirining pütüklük ikenlikini körsitidu; shuningdek, ularning wijdan-lirimu özlirige heqiqetning guwahchisi bolup, oy-pikirliri özini eyibleydu yaki özini aqlaydu)

¹⁶ — men yetküzüp kéliwatqan bu xush xewerge asasen Xudaning Eysa Mesih arqiliq insa-nlarning qelbide pükken mexpiy ishlar üstidin höküm chiqiridighan künide yuqirida éytilghan ishlar choqum yüz béridu..

Yehudiylar we Tewrat qanuni

¹⁷ Senchu, eger özüngni Yehudiy dep atap, Tewrat qanunigha ümid baghlap, Xudagha tewemen dep maxtansang.. ¹⁸ qanundin öginip uning iradisini bilip, ésil bilen pesni perq etken bolsang, ¹⁹⁻²⁰ Tewrat qanunidin bilim we heqiqetning jewhirige ige boldum dep qarap, özüngni korlar-gha yol bashlighuchi, qarangghuda qalghanlarga mayak, nadanlarga ögetküchi, gödeklerge ustaz dep ishengen bolsang — ²¹ emdi sen bashqilargha telim bérisesu, özüngge bermemsen? Oghriliq qilmanglar dep wez éytisesu, özüng oghriliq qilamsen? ²² «Zina qilmanglar» — dep wez éytiysenu, özüng zina qilamsen? Butlardin nepretlinisenu, özüng butxanilardiki nersilerni bulang-talang qilamsen? ²³ Tewrat qanuni bilen maxtinisenu, özüng shu qanungha xilapliq qilip, Xudagha dagh keltüremsen?! ²⁴ Xuddi muqeddes yazmilarda yézilghinidek: «Silerning qil-mishinglar tüpeylidin Xudaning nami taipiler arisida kupurluqqa uchrimaqta»..

²⁵ Tewrat qanunigha emel qilsang, xetne qilinghiningning ehmiyiti bolidu, lékin uninggha xilapliq qilsang, xetne qilinghining xetne qilinmighandek hésablinidu.. ²⁶ Emdi xetnisizler qa-nunning teleplige emel qilsa, gerche xetnisiz bolsimu, Xuda teripidin xetnilik hésablanmam-du? ²⁷ Tewrat qanun desturidin xewerdar we xetnilik turuqluq qanungha xilapliq qilghuchi, i Yehudiy, qanungha emel qilidighan jismaniy xetnisizler teripidin séning gunahing üstidin höküm chiqiriliwatmamdu?

2:11 Qan. 10:17; 2Tar. 19:7; Ayup 34:19; Ros. 10:34; Gal. 2:6; Ef. 6:9; Kol. 3:25; 1Pét. 1:17.

2:12 «Tewrat qanuni» — yaki peqet «qanun» yaki «muqeddes qanun», mushu yerde we töwendiki barliq ayetlerde Xuda Musa peyghemberge chüshürgen qanunni körsitidu. Bu qanun Muqeddes Kitabning awwalqi besh qismini teshkil qilghan; shunga Yehudiy xelqi bezide mushu besh qisimni «qanun-yolyoruq» (íbraniy tilida «Torah») dep ataydu. Ereb tilidiki «Tewrat» mushu sözdin chiqqan.

—Adettiki ehwal astida «muqeddes qanunni bilmigenler» Yehudiy emesler («yat eller») ni körsitidu, «muqeddes qanunni bilgenler» Yehudiylarni körsitidu.

—«Tewrat» we «Tewrat qanuni» toghruluq «Tebirler»nimu körüng.

2:13 Mat. 7:21; Yaq. 1:22; 1Yuha. 3:7.

2:16 «yuqirida éytilghan ishlar choqum yüz béridu» — «yuqirida éytilghan ishlar» 6-12-ayetlerde éytilghan ishlarni, démek Xudaning soraq qilidighinini körsitidu.

2:16 Mat. 25:31.

2:17 «Xudagha tewemen dep maxtansang...» — grék tilida «Xudada maxtansang...».

2:17 Rim. 9:4.

2:24 «Silerning qilmishinglar tüpeylidin Xudaning nami taipiler arisida kupurluqqa uchrimaqta» — «Yesh.» 52:5.

2:24 Yesh. 52:5; Ez. 36:2.

2:25 «Tewrat qanunigha emel qilsang, xetne qilinghiningning ehmiyiti bolidu, lékin uninggha xilapliq qilsang, xetne qilinghining xetne qilinmighandek hésablinidu.» — démisekmü, Yehudiylar Tewrat qanuni boyiche xetne qilidu. Xetnilikning özi «Men Xudaning adimimen» dégenlikni we «Yehudiy bolush»ning simwoli dep qarilatti.

«Rimliqlargha»

²⁸ Chunki sirtqi körünüshi Yehudiy bolsila uni heqiqiy Yehudiy dégili bolmaydu, sirtqi jehet-tiki jismaniy xetninimu heqiqiy xetne dégili bolmaydu.²⁹ rohida Yehudiy bolghini heqiqiy Yehudiydur; uning xetne qilinghini xetne qanun desturi arqiliq emes, belki qelbide, Rohtindur. Bundaq kishining teriplinishi insanlar teripidin emes, belki Xuda teripidin bolidu..

3¹ Undaqa, Yehudiy bolghanning Yehudiy emestin néme artuqchiliqi bar? Xetnilik bolghanning néme paydisi bar?² Emeliyette, ularning her jehettin köp artuqchiliqi bar. Birinchidin, Xudaning bésharetlik sözliri Yehudiylargha amanet qilinghan..³ Emdi gerche ulardin beziliri ishenchsiz chiqqan bolsimu, buninggha néme bolatti? Ularning ishenchsizliki Xudaning ishenchliklikini yoqqa chiqiriwétermu?⁴ Hergiz undaq qilmaydu! Xuda rastchil hésablinip, hemme adem yalghanchi hésablansun! Xuddi muqeddes yazmilarda Xuda heqqide yézilghinidek: —

«Sözliginingde adil dep ispatlanghaysen, Shikayetke uchrighiningda ghelibe qilghaysen»..

⁵ Lékin bizning heqqaniysizliqimiz arqiliq Xudaning heqqaniyliqi téximu éniq körsitilse, buninggha néme deymiz? Heqqaniysizliq üstige ghezep tökidighan Xudani heqqaniy emes deymizmu (men insanche sözleymen)?⁶ Mundaq déyishke hergiz bolmaydu! Eger undaq bolsa, Xuda alemni qandaq soraqqa tartidu?

⁷ Beziler yene: «Méning yalghanchilqimdin Xudaning heqiqetliki téximu ochuq qilinsa, shundaqla ulughluqi téximu yorutulsa, emdi men yene néme üçhün gunahkar dep qarilip soraqqa tartilimen?» déyishi mumkin..⁸ Undaq bolghanda némishqa (beziler bizge töhmet chaplimaqchi bolup, geplirimizni buruwetkendek) «Yamanliq qilayli, buningdin yaxshiliq chiqip qalar» — déyishke bolmaydu? Bundaq dégüchilerning jazalinishi heqliqtur!

2:28 Yuh. 8:39; Rim. 9:7.

2:29 «rohida Yehudiy bolghini heqiqiy Yehudiydur; uning xetne qilinghini xetne qanun desturi arqiliq emes, belki qelbide, rohtindur» — «Rohtindur» bolsa, Muqeddes Rohtindur. Bezi alimlar «Rohtin»ni «rohta» dep chüshinidu, shundaqla bundaq aytetni «...xetne qelbide, rohta,... desturidin emestur» dep terjime qilidu. Xetne toghruluq «Ezakiyal», «Filippiliqlargha» we «Kolossiliklerge»diki «qoshumche söz»lirimizni körüng. «Bundaq kishining teriplinishi insanlar teripidin emes, belki Xuda teripidin bolidu» — ibraniiy tilida «Yehuda» dégenning esliyi menisi «maxtash», «teriplesh», «terip» dégenliktur. Shunga aytetni tegidiki menisi: ««Heqiqiy Yehudiy» bolush üçhün, u Xuda teripidin teriplengen («Yehuda») bolushi kérek.

2:29 Qan. 10:16; Yer. 4:4; Fil. 3:2, 3; Kol. 2:11.

3:2 Zeb. 147:19; Rim. 9:4.

3:3 «Emdi gerche ulardin beziliri ishenchsiz chiqqan bolsimu, buninggha néme bolatti? Ularning ishenchsizliki Xudaning ishenchliklikini yoqqa chiqiriwétermu?» — Pawlus belkim Xudaning Israilgha qilghan ehde-wedilirini körsitidu. Xuda: «Siler Méning xelqim bolisiler» dep wede qilghandin kéyin, bezi Yehudiylarning qilmishliri özlirining Uning xelqi ikenlikini inkar qilghan bolsimu, bu qilmishliri Xudaning wedisini yoqqa chiqiriwétermu?

3:3 Chöl. 23:19; Rim. 9:6; 2Tim. 2:13.

3:4 «Sözliginingde adil dep ispatlanghaysen, shikayetke uchrighiningda ghelibe qilghaysen» — «Zeb.» 51:4. «Shikayetke uchrighiningda ghelibe qilghaysen» dégenning bashqa birxil terjimisi: «Höküm chiqarghiningda ghelibe qilghaysen». Zeburdiki bu küyde Dawut peyghember éghir gunahini Xuda we xelq aldida iqrar qilidu; u bu sözlerni, Xuda méni jazalighanda, xelq béshimgha chüshidighan külpetning Xudadin adil jazasini bilsun dep éytidu. Gunahini ochuq iqrar qilmighan bolsa belkim xelq: «Némishqa söyümlük Dawut padishahimiz külpetke uchrighandu, Xuda uninggha adaletsiz muamile qilghanmidu?» déyishi mumkin. Uning dégini Pawlusning déginige opmu-oxshash; Xuda heqtur hem alem aldida Uning heqliqi ispatlansun; Uning her ishtiki durusluqi ispatlansun (we ispatlinidu!), xataliq yaki yalghanchiliqning bolsa bizdila ikenliki ispatlansun (we ispatlinidu!).

3:4 Zeb. 51:4; 116:11; Yuh. 3:33.

3:5 «men insanche sözleymen!» — démek, peqet isanning köz-qarishi boyiche sözleymen. Bu ibaridin körgili boliduki, herqandaq adem towa qilmisa, gunahi tüpeyilidin uning közqarashliri tumanliship kétidu, özi éliship qalidu.

3:7 «Méning yalghanchiliqim arqiliq Xudaning heqiqiti téximu ochuq qilinidu...» — Xuda peyghemberler arqiliq Öz xelqining beziliri Öziye asiylig qilidighanliqi, hetta mesilen Öz Mesihige satqunluq qilidighanliqi toghruluq köp bésharet bergenidi. Shunga «méning yalghanchiliqim» Xudaning toghra éytqanliqini ispatlaydu.

«Rimliqlargha»

Heqqaniy adem yoqtur

⁹ Emdi néme déyish kérek? Biz Yehudiylar Yehudiy emeslerdin üstün turamduq? Yaq, hergiz! Chünki biz yuqurida Yehudiylar bolsun, Grékler bolsun hemmisining gunahning ilkide ikenlikini ispatlap eyibliduq..

¹⁰ Derweqe, muqeddes yazmilarda yézilghinidek: —

«Heqqaniy adem yoq, hetta birimu yoqtur,

¹¹ Yorutulghan kishi yoqtur,

Xudani izdiginimu yoqtur.

¹² Hemme adem yoldin chetnidi,

Ularining barliqi erzimes bolup chiqti.

Méhribanliq qilghuchi yoq, hetta birimu yoqtur..

¹³ Ularining géli échilghan qebridek sésiqtur,

Tilliri kazzapliq qilmaqta;

Kobra yilanning zehiri lewliri astida turidu; ¹⁴ Ularining zuwani qarghash hem zerdige tolghan..

¹⁵ «Putliri qan tokúshke aldiraydu;

¹⁶ Barghanla yéride weyranchiliq we pajielik ishlar bardur.

¹⁷ Tinchliq-aramliq yolini ular héch tonughan emes»..

¹⁸ «Ularining neziride Xudadin qorqidighan ish yoqtur»..

¹⁹ Tewrattiki barliq sözlerning Tewrat qanuni astida yashaydighanlarga qarita éytilghanliqi bizge ayan. Bularning meqsiti, her insanning aghzi bahane körsitelmey tuwaqlinip, püt-kül dunyadikiler Xudaning soriqida eyibkar iken dep ayan qilinsun, dégenliktur. ²⁰ Shunga, héchqandaq et igisi Tewrat-qanunigha emel qilishqa intilishliri bilen Xudaning aldida heqqaniy hésablanmaydu; chünki Tewrat qanuni arqiliq insan öz gunahini tonup yétidu..

Xudaning insanni heqqaniy qilishi

²¹ Biraq, hazir qanun yoli bilen emes, belki Xudaning Özidin kelgen birxil heqqaniyliq ashkarilandi! Bu xil heqqaniyliqqa qanunning özi we peyghemberlarning yazmilirimu guwahliq bergendur; ²² yeni, Xudaning Eysa Mesihning ishench-sadaqetliki arqiliq étiqad qilghuchilar-

3:9 «Yehudiylar bolsun, Grékler bolsun hemmisining gunahning ilkide ikenlikini ispatlap eyibliduq» — «Grékler» mushu yerde barliq «Yehudiy emesler»ge wekillik qilidu.

3:9 Gal. 3:22.

3:10 Zeb. 14:3; 53:3

3:12 «Heqqaniy adem yoq, hetta birimu yoqtur, ... Hemme adem yoldin chetnidi, ularning barliqi erzimes bolup chiqti. Méhribanliq qilghuchi yoq, hetta birimu yoqtur» — (10-13-ayet) «Zeb.» 14:1-3 (yene 53:1-3); «Top.» 7:20.

3:12 Zeb. 14:1-3; 53:1-3; Top. 7:20

3:13 «Ularining géli échilghan qebridek sésiqtur, tilliri kazzapliq qilmaqta; kobra yilanning zehiri lewliri astida turidu» — «Zeb.» 5:9 we 140:3.

3:13 Zeb. 5:9; 140:4.

3:14 «Ularining zuwani qarghash hem zerdige tolghan» — «Zeb.» 10:7.

3:14 Zeb. 10:7

3:15 Pend. 1:16; Yesh. 59:7.

3:17 «Putliri qan tokúshke aldiraydu; barghanla yéride weyranchiliq we pajielik ishlar bardur. Tinchliq-aramliq yolini ular héch tonughan emes. Ularining neziride Xudadin qorqidighan ish yoqtur» — (15-17-ayet) «Yesh.» 59:7-8.

3:17 Yesh. 59:7,8

3:18 «Ularining neziride Xudadin qorqidighan ish yoqtur» — «Zeb.» 36:1.

3:18 Zeb. 36:1

3:19 «Tewrat qanuni astida yashaydighanlar» — Yehudiy xelqini körsitidu. «Tewrattiki barliq sözlerning Tewrat qanuni astida yashaydighanlarga qarita éytilghanliqi bizge ayan. Bularning meqsiti, her insanning aghzi bahane körsitelmey tuwaqlinip, püt-kül dunyadikiler Xudaning soriqida eyibkar iken dep ayan qilinsun» — «Tewrattiki barliq sözler» mushu yerde belkim yuqurida neqil keltürülgen, barliq insanning gunahkar ikenlikini ispatlighan (Tewrattiki) ayetlerni alahide tekitleydu.

3:20 Rim. 7:7; Gal. 2:16; lbr. 7:18.

3:21 Rim. 1:17; Fil. 3:9.

ning hemmisining ichige hem üstige yetküzidighan heqqaniyliqidur! Bu ishta ayrimchiliq yoqur.²³ (chünki barliq insanlar gunah sadir qilip, Xudaning shan-sheripige yételmey, uningdin mehrum boldi).²⁴ Chünki étiqadchilarning hemmisi Mesih Eysada bolghan nijat-hörlük arqiliq, Xudaning méhir-sheppiti bilen bedelsiz heqqaniy qilinidu..

²⁵ Xuda Uni gunahlarning jazasini kötürgüchi kafaret qurbanliq süpitide teyinliidi; insanlarning Uning qurbanliq qénigha ishench baghlishi bilen qurbanliq inawetliktur. Xuda bu arqiliq burunqi zamandikilerning sadir qilghan gunahligha sewr-taqetlik bolup, jazalimay ötküzüwétishining adilliq ikenlikini körsetti..²⁶ Buninggha oxshash bu qurbanliq arqiliq U hazirqi zamanda bolghan heqqaniylinimu körsetken. Shundaq qilip U Özining hem heqqaniy ikenlikini hem Eysaning étiqadida bolghuchini heqqaniy qilghuchi ikenlikinimu namayan qildi..

²⁷ Undaq bolsa, insanning néme maxtanghuchiliki bar? Maxtinish yoq qilindi!

— Néme prinsipqa asasen? Qanungha intilish prinsipi bilenmu?

— Yaq! «Étiqad» prinsipi bilen!

²⁸ Chünki «Insan Tewrat qanunigha emel qilishqa intilishliri bilen emes, belki étiqad bilen heqqaniy qilinidu» dep hésablaymiz!..²⁹ Ejeba, Xuda peqetla Yehudiylarningla Xudasimu? U ellerningmu Xudasi emesmu? Shundaq, u ellerningmu Xudasidur.³⁰ Xuda bolsa birdur, U xetne qilinghanlarni étiqad bilen hemde xetne qilinmighanlarnimu étiqad bilen heqqaniy qilidu..

³¹ Emdi étiqad prinsipi bilen Tewrat qanunini bikar qiliwétimizmu? Yaq, del buning eksiche, uni küchke ige qilimiz.

Ibrahimning étiqad bilen heqqaniy dep hésablinishi, bizge bir ülgidur

4¹ Undaqta, biz Yehudiylarning jismaniy jehettiki atimiz Ibrahimning érishkini toghrisida néme deymiz?..² Eger Ibrahim emelliri bilen heqqaniy dep jakarlanghan bolsa, uningda

3:22 «Mesihning ishench-sadaqetliki arqiliq étiqad qilghuchilar...» — bashqa birxil terjimisi: «Eysa Mesihke baghlihan itiqadi arqiliq étiqad qilghuchilar...». Grék tilida «ishench, étiqad» we «sadaqetlik, ishenchlik» birla söz bilen ipadiliniidu.

3:23 «Chünki barliq insanlar gunah sadir qilip, Xudaning shan-sheripige yételmey, uningdin mehrum boldi» — buning ikki teripi bar; (1) Xuda eslide ademni «Öz süriti boyiche», yeni «Öz shan-sheripi bolushi üçün» yaratqanidi. Gunah sadir qilghinida insan bu shan-sherepke yételmidi, shunglashqa Xudagha wekil bolushtiki imtiyazdin mehrum boldi. (2) gunahi tüpeylidin insan Xudaning padishahliqida uning shan-sheripini körelmeydighan boldi.

3:24 «Mesih Eysada bolghan nijat-hörlük arqiliq...» — yaki «Mesih Eysaning gunahtin hör qilish xizmiti arqiliq...».

3:24 Yesh. 53:5.

3:25 «gunahlarning jazasini kötürgüchi kafaret qurbanliq» — grék tilida birla söz bilen ipadiliniidu. «Kafaret» toghruluq «Mis.» 29:33 we izahati, shundaqla «Tebirler»nimu körüng. «Xuda Uni gunahlarning jazasini kötürgüchi kafaret qurbanliq süpitide teyinliidi; insanlarning Uning qurbanliq qénigha ishench baghlishi bilen qurbanliq inawetliktur. Xuda bu arqiliq burunqi zamandikilerning sadir qilghan gunahligha sewr-taqetlik bolup, jazalimay ötküzüwétishining adilliq ikenlikini körsetti» — bu toluq ayet intayin muhim. Xuda burunqi zamandiki towa qilghan étiqadchi kishilerning gunahliniri jazalimay kechürüm qilghanlirining hemmisi Mesihning kelgüsi zamanda qurbanliq bolup, shu gunahlirining jazasini kötüridighanliqigha asaslighanidi, shunglashqa pütünley adilliq idi. «Gunahlarga ... ötküzüwétish» dégen ibare belkim burunqi dewrdiki barliq gunahlarnimu öz ichige alidu; biraq Xuda bu gunahlarni jazalimay ötküzüwetken bolsimu, xeqler towa qilmisa beribir axir bérip özliri jazalirini tartidu. Hazirqi zamandimu shundaq.

3:25 Mis. 25:17; 2Kor. 5:19; Kol. 1:20; Ibr. 4:16; 1Yuha. 4:10.

3:26 «Shundaq qilip U Özining hem heqqaniy ikenlikini hem Eysaning étiqadida bolghuchini heqqaniy qilghuchi ikenlikinimu namayan qildi» — Mesih Eysa her zamandiki barliq kishilerning hemme gunahining tégishlik jazasi (Xudaning gunah üstige chüshüridighan ghezipi)ni qobul qilghandin kéyin Xuda tolimu heqqaniyliq bilen towa qilghan kishilerni kechürüm qilip ularni heqqaniy qilghuchi bolidu.

3:28 «Tewrat qanunigha emel qilishqa intilishliri bilen emes...» — mushu ibare grék tilida intayin qisqartilip: «qanundiki emeller bilen emes...» yaki «qanungha qaritilghan emeller bilen emes...» yaki «qanundin chiqqan emeller bilen emes...» dep ipadiliniidu. Bu ibare «Rim.» 3:28, «Gal.» 2:16, 3:2, 5, 10dimu tépilidu. Insanning barliq «Tewrat qanunigha emel qilishqa intilishliri» özining gunahga patqan bir gunahkar ikenlikini ispatlaydu, xalas.

3:28 Ros. 13:38; Rim. 8:3; Gal. 2:16; 7:25.

3:30 «Xuda bolsa birdur, U xetne qilinghanlarni étiqad bilen hemde xetne qilinmighanlarnimu étiqad bilen heqqaniy qilidu» — bu ayettiki «xetne qilinghanlar» Yehudiylarni, «xetne qilinmighanlar» barliq Yehudiy emeslerni bildürüdu.

4:1 «atimiz Ibrahimning érishkini...» — yaki «atimiz Ibrahimning ögengini...», «atimiz Ibrahimning bilgini...».

4:1 Yesh. 51:2.

«Rimliqlargha»

maxtanghudek ish bolatti (beribir Xudaning aldida uning maxtininish heqqi yoq idi).³ Chünki muqeddes yazmilarda néme déyilgen? —

«Ibrahim Xudagha étiqad qildi;

Bu uning heqqaniyliqi hésablandi» déyilidu.

⁴ Ishligüchige bérilidighan heq «méhir-shepquet» hésablanmaydu, belki birxil «qerz qayturush» hésablinidu.⁵ Biraq, héch ish-emel qilmay, peqet nomussiz gunahkarlarni heqqaniy qilghuchi Xudagha étiqad qilidighan kishining bolsa, uning étiqadi heqqaniyliq dep hésablinidu! ⁶ Xuda qilghan emellirige qarimay, heqqaniy dep hésablighan kishining bexti toghruluq Dawut peyghembermu mundaq dégen: —

⁷ «Itaetsizlikliri kechürüm qilinghan,

Gunahliri yépilghan kishi némidégen bextliktur!.

⁸ Perwerdigar gunahliri bilen héch hésablashmaydighanlar némidégen bextliktur!»..

⁹ Emdi bext yalghuz xetne qilinghanlarghila emes bolamdu, yaki xetne qilinmighanlarchimu mensup bolamdu? Chünki: «Ibrahimning étiqadi uning heqqaniyliqi dep hésablandi» dewatimiz..

¹⁰ Heqqaniyliq qandaq ehwalda uninggha hésablandi? Xetne qilinishtin ilgirimu yaki xetne qilinishtin kéyinmu? U xetne qilinghan halda emes, belki xetne qilinmighan halda hésablandi!

¹¹ Uning xetnini qobul qilghini bolsa, uni xetne qilinishtin burunla étiqadi arqiliq ige bolghan heqqaniyliqqa möhür belgisi süpitide bolghanidi. Démek, u xetnisiz turup Xudagha étiqad qilghuchilarning hemmisining atisi boldi — ularmu étiqadi bilen heqqaniy hésablinidu!.

¹² U yene xetne qilinghanlarningmu atisidur; démek, xetne qilinghan bolushi bilen tengla xetne qilinmighan waqtidimu étiqadliq yol mangghan atimiz Ibrahimning izlrini bésip mangganlarningmu atisi bolghandur.

¹³ Chünki Xudaning Ibrahimgha we neslige dunyagha mirasxor bolush toghrisidiki wede bérishi Ibrahimning Tewrat qanunigha emel qilishqa intiliginidin emes, belki étiqadtin bolghan heqqaniyliqtin kelgen. ¹⁴ Chünki eger qanungha intilidighanlar mirasxor bolidighan bolsa étiqad bikar nerse bolup qalatti, Xudaning wedisimu yoqqa chiqirilghan bolatti.. ¹⁵ Chünki Tewrat qanuni Xudaning ghezipini élip kélidu; chünki qanun bolmisa, itaetsizlik dégen ishmu bolmaydu...

¹⁶⁻¹⁷ Shuning üçhün, Xudaning wedisining peqet Öz méhir-shepqiti arqiliq emelge ashurulushi üçhün, u étiqadqila asasinidu. Buning bilen u wede Ibrahimning barliq ewladlirigha, peqet Tewrat qanuni astida turidighanlarghila emes, belki Ibrahimche étiqad qilghuchilarning hemmisigimu kapaletlik qilinghan. Chünki muqeddes yazmilarda: «Séni nurghun qowmning atisi qildim» dep yézilghinidek, Ibrahim hemmimizning atisidur. Derheqiqet, u ölüklerni tirildüridighan, mewjut bolmighanni bar dep mewjut qilidighan, özi étiqad baghlighan Xuda aldida

4:3 «Ibrahim Xudagha étiqad qildi; bu uning heqqaniyliqi hésablandi» — «Yar.» 15:6.

4:3 Yar. 15:6; Gal. 3:6; Yaq. 2:23.

4:5 «Biraq, héch ish-emel qilmay, peqet nomussiz gunahkarlarni heqqaniy qilghuchi Xudagha étiqad qilidighan kishining bolsa, uning étiqadi heqqaniyliq dep hésablinidu!» — «héch emel qilmay» dégini, heqqaniyliqqa érishish üçhün tirishish jehetidin éytiledu, «ademler jan bérish üçhün ishlishi kérek emes» dégenlik emes, elwette.

4:7 Zeb. 32:1

4:8 «Itaetsizlikliri kechürüm qilinghan, gunahliri yépilghan kishi némidégen bextliktur! Perwerdigar gunahliri bilen héch hésablashmaydighanlar némidégen bextliktur!» — (7-8-ayet) «Zeb.» 32:1-2.

4:8 Zeb. 32:1, 2

4:9 «Ibrahimning étiqadi uning heqqaniyliqi dep hésablandi» — «Yar.» 15:6.

4:9 Yar. 15:6

4:11 Yar. 17:11.

4:14 Gal. 3:18.

4:15 «Tewrat qanuni Xudaning ghezipini élip kélidu» — adem Xudaning emr-permanlirigha emel qilalmighachqa, qanun uning gunahini namayan qilidu; namayan qilinishi bilen Xudaning ghezipi uning gunahi üstige chüshidu.

4:15 Yuh. 15:22; Rim. 5:20; 7:8; Gal. 3:19.

«Rimliqlargha»

hemmimizning atisi boldi..¹⁸ Héchqandaq ümid qalmsimu u yenila ümidte étiqad qildi we shuning bilan uninggha: «Séning nesling san-sanaqsiz bolidu» dep aldın éytilghandek nurghun qowmning atisi boldi..¹⁹ U yüz yashqa yéqinlap, ténini ölgen hésablisimu, shundaqla ayali Sarahningmu baliyatqusini öldi dep qarisimu, yenila étiqadta ajizlashmidi;²⁰ Xudaning wedisige nisbeten étiqadsizliq qilip héch ikkilenmidi, eksiche u étiqadi arqiliq kücheytildi we Xudani ul ughlidi..²¹ «U némini wede qilghan bolsa shuni emelge ashurush qudritage Igidur» dep toluq ishendurildi..²² Shuning bilan bu «uning heqqaniyliqı hésablandı»..²³⁻²⁵ Bu, «Uning heqqaniyliqı hésablandı» dégen söz yalghuz uning üçünla emes, belki Rebbimiz Eysani ölümün tirildürgen Xudagha étiqad qilishimiz bilan heqqaniy hésablinidighan bizler üçünmu yézil-ghan; Mesih bolsa itaetsizliklerimiz üçün pida yoligha tapshuruldi we heqqaniy qilinishimiz üçün tirildürüldi..

Xuda bilen inaq ötüsh

5¹ Shunga étiqad bilen heqqaniy qilinghan ikenmiz, Rebbimiz Eysa Mesih arqiliq Xuda bilen inaq munasiwette bolimiz..² U arqiliq étiqad yolida bizni ching turghuzidighan bu méhir-shepqitining ichige kirish hoquqigha muyesser bolduq, shuningdek Xudaning shan-sheripige baghligghan ümidimizdin shad-xuram bolimiz..³⁻⁴ Shundaq bolupla qalmay, müshkül ehwallar ichide shadlinimiz; chünki müshküllük sewrchanliqni, sewrchanliq chidamliqni, chidamliq ümidni élip kélidu, dep bilimiz..⁵ We bu ümid bizni yerge qaritip qoymaydu, chünki bizge ata qilinghan Muqeddes Roh arqiliq Xudaning méhir-muhebbiti alliburun qelbimizge quyulup éship tashti..

⁶ Chünki biz peqet amalsiz qalghinimizda, Mesih biz ixlassizlar üçün Xuda békitten waqıtta özini pida qildi..⁷ Birsining heqqaniy adem üçün jénini pida qilishi nahayiti az uchraydighan ish; bezide yaxshi adem üçün birsi pida bolushqa jür'et qilishimu mumkin;⁸ lékin Xuda Öz méhri-muhebbitini bizge shuningda körsitiduki, biz téxi gunahkar waqtimizda, Mesih biz üçün jénini pida qildi..⁹ Hazir biz Uning qéni bilen heqqaniy qilinghan ikenmiz, emdi U arqi-

4:16-17 «Tewrat qanuni astida turidighanlar» — Yehudiy xelq. «Séni nurghun qowmning atisi qildim» — («Yar.» 17:5). Xudaning Ibrahimgha éytqan bu sözi «ötken zaman» sheklide («qildim») bolup, héch perzentsiz bolghan waqıtta uninggha éytilghan. Bu kéyinki ayetler bilen zich baghliqtur.

4:16-17 Yesh. 51:2; Yar. 17:5.

4:18 «Séning nesling san-sanaqsiz bolidu» — «Yar.» 15:5.

4:18 Yar. 15:5; Ibr. 11:12.

4:19 «U yüz yashqa yéqinlap, ténini ölgen hésablisimu, shundaqla ayali Sarahningmu baliyatqusini öldi dep qarisimu...» — démek, u öz téningning ölüktek bolghan ehwaligha we Sarahning qet'iy tughmasliqigha tolimu réallıq we éghirbésıqlıq bilen qaraytti, biraq bu ishlar uning étiqadigha héch tesir yetküzmıdi.

4:20 Yuh. 8:56; Ibr. 11:11, 18.

4:21 Zeb. 115:3

4:22 Yar. 15:6.

4:23-25 «Mesih bolsa itaetsizliklerimiz üçün pida yoligha tapshuruldi we heqqaniy qilinishimiz üçün tirildürüldi» — «pida yoligha tapshuruldi» dégen ibare bolsa, u rezil ademlerning qoli bilen ölümge tapshuruldi, lékin bularning hemmisi insaniyetni qutquzush üçün Xudaning ulugh pilani idi, dep körsitidu.

4:23-25 Rim. 15:4.

5:1 Yesh. 32:17; Yuh. 16:33; Ef. 2:13.

5:2 Yuh. 10:9; 14:6; 1Kor. 15:1; Ef. 2:18; 3:12; Ibr. 3:6; 10:19.

5:3-4 «müshkül ehwallar ichide shadlinimiz...» — yaki «müshkül ehwallardin tentene qilimiz».

5:3-4 Yaq. 1:3.

5:5 «We bu ümid bizni yerge qaritip qoymaydu, chünki bizge ata qilinghan Muqeddes Roh arqiliq Xudaning méhir-muhebbiti alliburun qelbimizge quyulup éship tashti» — insanning Xudagha baghligghan herqandaq ümidi, uning bizge bolghan muhebbitining bar-yoq ikenlikige zich baghlinidu, elwette. Eger biz «Xuda bizni sóyidu» dep bilek hemde Xudaning muhebbiti öz wujudimizda peyda bolghan bolsa, herqandaq zor ümidlermu bolidu.

5:6 «Chünki biz peqet amalsiz qalghinimizda...» — «amalsiz» — özimizni gunahtin qutuldurushqa amalsiz.

5:6 Ef. 2:1; Kol. 2:13; Ibr. 9:15; 1Pét. 3:18.

5:8 Ibr. 9:15; 1Pét. 3:18.

liq kélidighan ghezeptin qutulushimiz téximu jezmendur.¹⁰ Chünki burun Xudagha düshmen bolghan bolsaqmu, Oghlining ölümi arqiliq bizni Uning bilen inaqlashturghan yerde, Uning bilen inaqlashturulghandin kéyin, emdi Oghlining hayati arqiliq biz téximu qutuldurulmamduq?!¹¹ Buning bilenla qalmay, hazir biz Rebbimiz Eysa Mesih arqiliq Xuda bilen inaqlashturulduq, U arqiliqmu Xudaning Özidin shadlinimiz.

Adem'atidin ölüm, Mesihning hayatliq — gunahning yiltizi

¹² Shuningdek, gunahning dunyagha kirishi birla adem arqiliq boldi, ölümning dunyagha kirishi gunah arqiliq boldi; shuning bilen gunah arqiliq ölüm hemme ademge tarqaldi; chünki hemme adem gunah sadir qildi.¹³ (chünki Tewrat qanunidin ilgirimu gunah dunyada bar idi, elwette; halbuki, qanun bolmisa gunahning hésabi élinmaydu. ¹⁴ Shundaqtimu, ölüm Adem'ata waqtidin Musa peyghember waqtighiche insanlarchimu höküm sürdi; ular gerche Adem'atining sadir qilghan itaetsizlikidek gunah sadir qilmighan bolsimu, bu insanlarnu ölüm hökümidin xaliy bolmide).

Adem'atining özi — kéyin kélidighan Mesihning bir bësharetlik ülgisidir;¹⁵ halbuki, Xudaning shapaetlik sowghiti Adem'atining itaetsizlikining pütünley eksidir. Chünki birla ademning itaetsizliki bilen nurghun adem ölgen bolsa, emdi Xudaning méhir-shepqiti we shuningdek birla adem, yeni Eysa Mesihning méhir-shepqiti arqiliq kelgen sowghat éship-téship turghachqa, nurghun ademege yetküzölüp téximu zor netije hasil qildi!

¹⁶ Shu shapaetlik sowghatning netijisi bolsa, shu bir ademning gunahining aqiwitige pütünley oxshimaydu. Chünki bir ademning bir qétim ötküzgen itaetsizlikidin chiqarghan höküm insanlarni gunahkar dep békitken bolsimu, emma shu shapaetlik sowghat bolsa köpligen kishilerning nurghun itaetsizlikliridin «heqqaniy qilinish»qa élip baridu. ¹⁷ Emdi bir ademning itaetsizliki tüpeylidin, ene shu bir adem arqiliq ölüm hökümran bolghan yerde, Xudaning mol méhir-shepqitini, shundaqla heqqaniylik bolghan shapaetlik sowghitini qobul qilghanlar bir adem, yeni shu Eysa Mesih arqiliq hayatta shunche ghalibane hökümranliq qilghuchilar bolmamdu!

5:9 «emdi U arqiliq kélidighan ghezeptin qutulushimiz téximu jezmendur» — «kélidighan ghezep» Xudaning gunahlarning üstige chüshidighan ghezipti.

5:10 «Chünki burun Xudagha düshmen bolghan bolsaqmu, Oghlining ölümi arqiliq bizni Uning bilen inaqlashturghan yerde, Uning bilen inaqlashturulghandin kéyin, emdi Oghlining hayati arqiliq biz téximu qutuldurulmamduq?!» — Xudaning nijatida «qutulush» peqet dozaxtin qutulush emes, gunahning barliq asaretliridin azad bolup yéngi ehmiyetlik hayattin behrimen bolushtin ibarettur.

5:11 «U arqiliqmu Xudaning Özidin shadlinimiz» — «Xudaning Özidin shadlinimiz» dégenning bashqa birxil menisi barki, «Xudani qattiq danglaymiz».

5:12 «Shuningdek, gunahning dunyagha kirishi birla adem arqiliq boldi» — «birla adem arqiliq» bolsa, Adem'atimiz arqiliq, elwette.

5:12 Yar. 2:17; 3:6; 1Kor. 15:21.

5:14 «... Shundaqtimu, ölüm Adem'ata waqtidin Musa peyghember waqtighiche insanlarchimu höküm sürdi; ular gerche Adem'atining sadir qilghan itaetsizlikidek gunah sadir qilmighan bolsimu, bu insanlarnu ölüm hökümidin xaliy bolmide» — rosulning gépi boyiche, gunah peqet öz-özüdin melum bolghandila andin gunah hésablinidu. Bu melum bolush ikki yol bilen bolidu: — (1) Xudaning insangha biwasite éytqan sözliri, qanuni arqiliq; (2) insanning wijdani arqiliq. Adem'atimiz Xudaning biwasite buyruqini anglighan we uninggha itaetsizlik qildi. Adem'atimiz waqtidin Musa peyghember waqtighiche, yeni Tewrat qanuni bérilgüche, insanlar Xudadin biwasite kelgen birer qanunni körmigen. Halbuki, shu dewrlerdiki ademlerning hemmisi öldi. Ularda Xudaning ochuq körsetken qanuni bolmisimu, Pawlus yuqirida éytqandek, Xudaning qanunidiki exlaqiy telepler öz qelb-wijdanlirida mewjut idi. Shuning bilen shu dewrlerdikiler «Adem'atimizning itaetsizliki» (yeni Xudaning biwasite bir emrige xilapliq qilghan itaetsizlikidek gunah qilmighan bolsimu, ular gunah sadir qilghinida wijdani arqiliq uni éniq bilip yetken we gunah sewebidin ölüp kétéwatqanidi. «Adem'atining özi — kéyin kélidighan Mesihning bir bësharetlik ülgisidir» — Adem'atimizning birla qétimliq gunahi pütkül insangha yaman tesir yetküzgendek, Mesihning shu bir qétimliq itaet qilghini (qurbanliq qilghini) pütkül ishengen insangha del uning eksini yetküzidu.

5:17 «shu Eysa Mesih arqiliq hayatta shunche ghalibane hökümranliq qilghuchilar bolmamdu!» — «hökümranliq qilghuchilar» dégen ibare: — bu dunyada gunah üstidin, ölüm üstidin, Sheytan qatarliqlar üstidin ghelibe qilip hökümran bolushni körsetse kérek. Kelgüsude, Xudaning padishahliqi kelgende shu hökümranliqning bashqa tereplirimu bolidu.

«Rimliqlarga»

¹⁸ Shunga, bir qétimlik itaetsizlik tüpeylidin barliq insanlar gunahning jajasigha mehkmum qilinghan bolsa, oxshashla bir qétimlik heqqaniy emel bilen hayatliq élip kélidighan heqqaniylik pütkül insanlarga yetküzülgen. ¹⁹ Bir ademning bir qétimlik itaetsizlik arqiliq nurghun kishiler derweqe gunahkar qilinip békitilgende, bir ademning bir qétimlik itaetmenlik bilenmu nurghun kishiler heqqaniy qilinip békitilidu. ²⁰ Emdi Tewrat qanuni insanning itaetsizlikliri köprek ashkarlinip bilinsun dep kirgüzülgenidi. Lékin gunah qeyerde köpeygen bolsa, Xudaning méhir-shepqitimu shu yerde téximu éship tashti. ²¹ Shuningdek, gunah insaniyetning üstidin hökümraniq qilip ularni ölümge élip barghinidek, Xudaning méhir-shepqiti heqqaniyliqqa asasinip hökümraniq qilip, insanni Rebbimiz Eysa Mesih arqiliq menggülik hayatliqqa érishtüridu.

Gunahdin qutulup Mesih arqiliq hayatliqqa érishish

6 ¹ Undaqta, néme dégülük? Xudaning méhir-shepqiti téximu ashsun dep gunah ichide yashawéremduq? ² Yaq, hergiz! Gunahqa nisbeten ölgen bizler qandaqmu uning ichide yashawérimiz? ³ Yaki siler bilmemsiler? Herqaysimiz Mesih Eysagha kirishke chömlüdürlüngen bolsaq, Uning ölümü ichige chömlüdürlüduq? ⁴ Biz chömlüdürlüsh arqiliq Uning ölümü ichige kirip, Uning bilen bille kömlüduq; buning meqsiti, Mesih Atining shan-sheripi arqiliq ölümün tirilginidek, bizningmu yéngi hayatta méngishimiz üçündür. ⁵ Chünki Mesihning ölümige oxshash bir ölümde Uning bilen birge baghlanghanikenmiz, emdi biz choqum Uning tirilishige oxshash bir tirilishtimu Uning bilen birge bolimiz. ⁶ Shuni bilimizki, gunahning makani bolghan ténimiz kardin chiqirilib, gunahning qulluqida yene bolmasliqimiz üçün, «kona adem»imiz Mesih bilen bille kréstlinip ölgen. ⁷ (chünki ölgen kishi gunahdin xalas bolghan bolidu). ⁸ Mesih bilen bille ölgen bolsaq, uning bilen teng yashaydighanliqimizghimu ishinimiz. ⁹ Chünki Mesihning ölümün tirilgendin kéyin qayta ölmeydighanliq, ölümning emdi Uning üstidin yene hökümraniq qilalmaydighanliq bizge melum. ¹⁰ Chünki Uning ölümü, U gunahni bir terep qilish üçün peqet bir qétim-

5:19 «Bir ademning bir qétimlik itaetsizlik arqiliq nurghun kishiler derweqe gunahkar qilinip békitilgende, bir ademning bir qétimlik itaetmenlik bilenmu nurghun kishiler heqqaniy qilinip békitilidu» — bu intayin muhim ayet, Adem'ata «öz ichige alghan» barliq insanlarga gunahliq tebiitini yetküzgende, oxshashla Mesih Eysamu étiqad arqiliq «Öz ichige alghan» barliq insanlarga yéngi heqqaniy tebiitini yetküzidu. Adem'ata gunahkar insan ailisining béshi bolghan; Mesih Eysa yéngi birxil insan ailisining béshi we uning tunji ezasi hem wekili boldi.

5:20 Luqa 7:47; Yuh. 15:22; Rim. 4:15; 7:8; Gal. 3:19

6:3 «Herqaysimiz Mesih Eysagha kirishke chömlüdürlüngen bolsaq, Uning ölümü ichige chömlüdürlüduq?» — «Mesih Eysagha kirishke chömlüdürlüsh» sugha chömlüdürlüp étiqadni étirap qilishni körsitemdu, yaki Muqeddes Rohqa chömlüdürlüshni körsitemdu? Bizningche her ikisini körsitidu. Chünki Xuda aldida peqet «bir chömlüdürlüsh» bar («Ef.» 4:5); Xudaning ademning sugha chömlüdürlüshide bolghan meqsiti, bu chömlüdürlüsh arqiliq Öz Rohigha chömlüdürlüshni élip bérishidin ibaret. Birsı sugha chömlüdürlüp Muqeddes Rohqa chömlüdürlüsh bolmasa téxi toluq «Mesih ichige chömlüdürlüngen» bolmaydu (Injil, «Ros.» 19:1-6, «Ef.» 4:5, «Kol.» 2:11-13, «1Pét.» 3:21 we izahatlarni körüng).

6:3 Gal. 3:27.

6:4 «Biz chömlüdürlüsh arqiliq uning ölümü ichige kirip» — grék tilida «chömlüdürlüsh» «shu chömlüdürlüsh» déyilidu. Yuqirıq izahatni körüng. «Mesih Atining shan-sheripi arqiliq ölümün tirilginidek...» — «Ata» XudaAtini körsitidu.

6:4 Rim. 8:11; Ef. 4:23; Fil. 3:10,11; Kol. 2:12; 3:10; ibr. 12:1; 1Pét. 2:2.

6:5 «Chünki Mesihning ölümige oxshash bir ölümde Uning bilen birge baghlanghanikenmiz, emdi biz choqum Uning tirilishige oxshash bir tirilishtimu uning bilen birge bolimiz» — «Uning ölümige oxshash bir ölüm» sugha chömlüdürlüshni körsitidu; «Uning tirilishige oxshash bir tirilish» bizningche (1) yéngi hayatqa érishish; we (2) qiyamet künidiki tirilishnı körsitidu.

6:5 Rim. 8:11; Kol. 3:1.

6:6 Gal. 2:20; 5:24; Fil. 3:10; 1Pét. 4:1, 2.

6:7 1Pét. 4:1.

6:8 2Tim. 2:11.

6:9 Weh. 1:18.

«Rimliqlargha»

liq öldi; Uning hazir yashawatqan hayati bolsa, U Xudagha yüzlinip yashawatqan hayattur.....¹¹ Shuninggha oxshash, silermu özünglarni gunahqa nisbeten ölgen, emma Mesih Eysada bolup Xudagha yüzlinip tirik dep hésablanglar.

¹² Shunga gunahning ölidighan téninglarda hökümraniq qilishigha yol qoymanglar, uning rezil arzu-heweslirige boysunmanglar,¹³ shuningdek téninglarning héch ezasini heqqaniyetsizliqqa qoral qilip gunahqa tutup bermenglar. Eksiche, ölümdin tirildürülgenlerdek, özünglarni Xudagha atanglar hemde téninglardiki ezalarni heqqaniyetning qorali qilip Xudagha atanglar...

¹⁴ Gunah silerning üstünglargha héch hökümraniq qilmaydu; chünki siler Tewrat qanunining astida emes, belki Xudaning méhir-shepqiti astida yashawatisiler.

Heqqaniyliqning quli bolush hayatliq yolidur

¹⁵ Undaqta, qandaq qilish kérek? Qanunning astida emes, méhir-shepqet astida bolghanliqimiz üçün gunah sadir qiliwersek bolamdu? Yaq, hergiz! ¹⁶ Özlinglarni itaetmen qullardek birige tutup bersenglar, shu kishining quli bolghanliqlarni bilmemsiler — yaki ölümge élip baridighan gunahning qulliri, yaki Xuda aldida heqqaniyliqqa élip baridighan itaetmenlikning qulliri bolushunglar muqerrer? ¹⁷ Xudagha teshekkür! Burun gunahning quli bolghansiler, biraq Mesihning telimige bashlinip, bu telim körsetken nemunige chin dilinglardin itaet qildinglar.

¹⁸ Siler gunahning küchidin qutuldurulup, heqqaniyliqning qulliri boldunglar..

¹⁹ Etlinglar ajiz bolghachqa, silerge insanche sözlewatimen: — ilgiri siler ten ezayinglarni napak ishlargha we exlaqsizliqqa qullardek tutup bérishinglar bilen téximu exlaqsizliqlarni qilghandek, emdi hazir ten-ezaliringlarni pak-muqeddeslikke bashlaydighan heqqaniyliqqa qullardek tutup béringlar... ²⁰ Siler gunahning qulliri bolghan waqtinglarda, heqqaniyliqning ilkide emes idinglar...

²¹ Hazir nomus dep qarighan burunqi ishlardin shu chaghda siler zadi qandaq méwe kördünglar? U ishlarning aqiwéti ölümdür. ²² Biraq, hazir siler gunahtin erkin qilinip, Xudaning qulliri bolghan ikensiler, silerde özünglarni pak-muqeddeslikke élip baridighan méwe bar, uning netijisi menggülük hayattur.

²³ Chünki gunahning ish heqqi yenila ölümdür, biraq Xudaning Rebbimiz Mesih Eysada bolghan sowghiti bolsa menggülük hayattur..

Nikah munasiwitidin misal

7¹ I qérindashlar, men hazir Tewrat qanunini bilgenlerge sözlewatimen; siler qanunning peqet hayat waqtidila insan üstige hökümr bolidighanliqini bilmemsiler?

² Mesilen, éri bar ayal, éri hayatla bolidiken, qanun boyiche érige baghlanghan; lékin éri ölüp ketse, özini érige baghligghan nikah qanunidin azad qilinidu. ³ Shuning üçün, bu ayal éri hayat waqtida bashqa bir erge baghlansa, zinaxor ayal dep atilidu. Lékin éri ölüp ketse, u nikah qa-

6:10 «Uning hazir yashawatqan hayati bolsa, U Xudagha yüzlinip yashawatqan hayattur» — «Xudagha yüzlinip yashawatqan hayattur»: bu ibarining belkim üç menisi bar bolushi mumkin; (1) Xudaning shan-sheripi üçün yashash; (2) Xudagha pütünley tayinip yashash (shundaq qilghanda ölüm bolmaydu); (3) Xudaning yétekchiligi astida yashash. Rosul belkim ishengüchilerning yashawatqan yéngi hayatimu özining shexsiy niyetliri üçün emes, belki «Xudagha yüzlinip yashawatqan» bolushi kérek, démekchi bolidu (11-ayetni köring).

6:10 1Pét. 2:24.

6:13 Luqa 1:74; Rim. 12:1; Gal. 2:20; Ibr. 9:14; 1Pét. 4:2.

6:16 Yuh. 8:34; 2Pét. 2:19.

6:18 Yuh. 8:32; Gal. 5:1; 1Pét. 2:16.

6:19 «etlinglar ajiz bolghachqa, silerge insanche sözlewatimen...» — «men insanche sözlewatimen» dégen ibare toghruluq 3:5tiki izahatni köring.

6:20 Yuh. 8:34.

6:23 Yar. 2:17; Rim. 5:12; 1Kor. 15:21; Yaq. 1:15.

7:2 1Kor. 7:2,10,39.

«Rimliqlarga»

nunidin erkin bolidu; shu chaghdada bashqa bir erge tegse, zina qilghan bolmaydu.⁴ Xuddi shuningdek, qérindashlar, siler Eysa Mesihning qurbanliq téni arqiliq Tewrat qanunigha nisbeten öldünglar. Buning meqsiti silerning bashqa birsige, yeni ölümdin Tirilgüchige baghlinishinglar we shuning bilen Xudagha méwe bérishinglardin ibarettur...

⁵ Chünki biz «et»ning ilkide waqtimizda, Tewrat qanuni gunahning arzu-heweslerini téximu qozghap, ténimizdiki ezalarda ölümge élip baridighan méwini chiqarghanidi; ⁶ lékin, hazir biz Tewrat qanunining ilkidin erkin bolduq. Chünki özimizni boghup turidighan bu qanungha nisbeten ölgen bolup, qanunning desturining kona yolida emes, belki Rohning yéngi yolida Xudaning qulluqida bolimiz...

Muqeddes qanun we gunah

⁷ Undaқта néme dégülük? Tewrat qanunining özi gunahmu? Hergiz undaq emes! Derweqe, qanunning körsetmiliri bolmisa, gunahning néme ikenlikini bilmeyttim. Qanun «nepsaniyet-chilik qilma» démigen bolsa, nepsaniyetchilikning néme ikenlikini bilmigen bolattim... ⁸ Lékin gunah qanunning emri arqiliq purset tépip, ichimde herxil nepsaniyetchiliklerni qozghidi. Tewrat qanuni bolmisa, gunahmu ölüktek jansiz bolatti. ⁹ Bir chaghlarda qanunning sirtida yashighinimda hayat idim, lékin qanun emrini bilishim bilenla, gunahmu janlinip, méni ölümge élip bardı. ¹⁰ Eslide kishige hayatliq élip kelsun dep buyrulghan qanunning emri eksiche manga ölüm élip keldi. ¹¹ Chünki gunah qanunning emri bilen hujum pursitini tépip, méni azdurdy we emr arqiliq méni öltürdi.

¹² Buningdin qarighanda qanun heqiqeten pak-muqeddestur, uning emrimu muqeddes, toghra-adaletlik we yaxshidur. ¹³ Undaқта, yaxshi bolghini manga ölüm boldimu? Hergiz undaq emes! Belki, gunahning qewetla qebih ikenlik emr arqiliq ochuq ashkarilinishi üçün, bu yaxshi emrning wasitisi bilen gunah mende ölüm peyda qildi.

7:3 Mat. 5:32.

7:4 «Buning meqsiti silerning bashqa birsige, yeni ölümdin Tirilgüchige baghlinishinglar we shuning bilen Xudagha méwe bérishinglardin ibarettur» — birdinbir «ölümdin Tirilgüchi» Mesihdur, elwette. «Xudagha méwe bérish»ning her tereplime menisi bar; «nikahning méwisi» adette balilar bolidu; Mesihke baghlinishning netijisi belkim bashqilarning biz arqiliq Xudagha étiqad baghlap Uninggha perzent bolushidin ibaret bolidu; bu, shübbisizki, rosul mushu yerde körsetken «méwe»ning bir qismi. «Gal.» 5:22nimu körting.

7:4 Gal. 2:19; 1Pét. 4:1.

7:5 «Chünki biz «et»ning ilkide waqtimizda, Tewrat qanuni gunahning arzu-heweslerini téximu qozghap, ténimizdiki ezalarda ölümge élip baridighan méwini chiqarghanidi» — «et» dégen sözning mushu yerdiki menisi toghruluq «kirish söz»imizni körting. «Tewrat qanuni gunahning arzu-heweslerini téximu qozghap» dégen sözler qanunning insanning tebiitide peyda qilghan tesirlerini körsitidu. Buning üç teripi bar: (1) insanning nurghun qilmishliri angis; (2) insanning tebiiti bek tetür bolup, Xuda buni qil dése, u bashqiche qilidu; (3) (eng muhimi) nurghun kishiler shu guwahliqni bérüdiki, özining Xudaning qanunlirigha emel qilishqa tirishqanséri öz gunahliri téximu ashkarilininidu, hetta köpiyip kétidu. Töwendiki 7-25-ayetlerde Pawlus özining bu toghruluq tejribisini biz üçün qisqiche bayan qilidu.

7:6 «lékin, hazir biz Tewrat qanunining ilkidin erkin bolduq. Chünki özimizni boghup turidighan bu qanungha nisbeten ölgen bolup, qanunning desturining kona yolida emes, belki Rohning yéngi yolida Xudaning qulluqida bolimiz» — oqurmen «Tewrat qanuni»gha emel qilay dése, uningda 613 maddiliq emr-belgilimining bar ekenlikini bilishi kérek. Ulargha emel qilish biryaghta tursun, ularni éside ching tutushla köp ademlerge qiyin kélishi mumkin. — «Roh» — Xudaning Muqeddes Rohi.

7:6 Rim. 2:29; 2Kor. 3:6.

7:7 Mis. 20:17; Qan. 5:21; Rim. 3:20; Ibr. 7:18.

7:8 Yuh. 15:22; Rim. 4:15; 5:20; Gal. 3:19.

7:9 «bir chaghlarda qanunning sirtida yashighinimda ...» — buning menisi belkim: «Tewrat qanunining mendin némini telep qilidighanliqini chüshenmeydighan waqtimda,...». «qanun emrini bilishim bilenla...» — grék tilida «qanun emri manga kelgendila,...». «...gunahmu janlinip, méni ölümge élip bardı» — mushu ayettiki «ölüm» shübbisizki, rohiy jehettki ölümni körsitidu.

7:10 «Eslide kishige hayatliq élip kelsun dep buyrulghan qanunning emri ...» — mesilen, «Qan.» 4:1ni körting.

7:12 1Tim. 1:8.

«Rimliqlargha»

Gunahning dehqshetlik küchi

¹⁴ Tewrat qanunining «rohqa tewe» ikenlikini bilimiz. Biraq men bolsam «etke tewe»durmen, démek gunahqa quldek sétilghanmen...¹⁵ Chünki néme qiliwatqinimni özümme bilmeymen. Chünki özüm niyet qilghan ishlarni qilmaymen; eksiche, nepretlinidighinimni qilimen...¹⁶ Lékin eger özüm xalimighan ishlarni qilsam, özüm qanunning yaxshi ikenlikini étirap qilghan bolimen.¹⁷ Shundaq iken, bu ishlarni men emes, belki ichimde mewjut bolghan gunah qilduridu.¹⁸ Ichimde, yeni méning etlirimde héch yaxshiliqning mewjut emeslikini bilimen; chünki yaxshiliq qilish niyitim bar bolsimu, uni qilalmaymen.¹⁹ Shuning üçün özüm xalighan yaxshiliqni qilmay, eksiche xalimighan yamanliqni qilimen.²⁰ Özüm niyet qilmighan ishni qil-sam, buni qilidighan men emes, belki ichimde makan qilghan qanahtur.²¹ Buningdin özümdeki shundaq bir qanuniyetni bayqaymenki, yaxshiliqni qilmaqchi bol-ghi-nimda, yamanliq haman ichimde manga hemrah bolidu...²² Qelbimde Xudaning qanunidin söyünimen; ²³ biraq ténimdeki ezalirimda bashqa bir qanuniyetni sézimen. Bu qanuniyet qelbim-diki qanun bilen jeng qilip, méni ténimdeki ezalirimdeki gunah sadir qildurghuchi qanuniyetke esir qilidu...²⁴ Némidégen derdmen adammen-he! Ölümgé élip baridighan bu ténimdin kimmu méni qutquzar? ²⁵ Rebbimiz Eysa Mesih arqiliq Xudagha teshekkür bolsun! Shundaq qilip, qelbim bilen Xudaning qanunigha itaet qilimen, lékin etlirimde gunah sadir qildurghuchi qanuniyetke itaet qilimen...

Muqeddes rohtiki hayatliq qanuniyiti

8¹ Xulasilisaq, Mesih Eysada bolghanlar gunahning jazasigha mehkum bolmaydu.² Chünki Mesih Eysada bolghan hayatliqni bexsh étidighan Rohning qanuniyiti ademni gunahqa we ölümgé élip baridighan qanuniyettin silerni xalas qildi...³ Chünki gunahliq et élip kélidighan ajizliq tüpeylidin Tewrat qanuni qilalmighanni Xudaning Özi qildi; U Öz Oghlini gunahkar etlik qiyapette gunahni bir terep qilishqa ewetip, ettiki mewjut gunahni ölümgé mehkum qiliwetti;...⁴ buning bilen muqeddes qanunning heqqaniy telipi etke egeshmeydighan, belki Rohqa egiship mangidighan bizlerde emelge ashurulidu...⁵ Chünki etke boysunidighanlar etke xas ishlarning oyida yüridu; Muqeddes Rohqa boysuni-dighanlar bolsa, shu Rohqa ait ishlarning oyida yüridu...⁶ Ettiki oy-niyetler ademni ölümgé

7:14 «biraq men bolsam «etke tewe»durmen, démek gunahqa quldek sétilghanmen» — «etke tewe» yaki «ette bolghan» toghruluq kirish sözni köring.

7:14 Yesh. 52:3.

7:15 Gal. 5:17.

7:18 Yar. 6:3,5; 8:21.

7:21 «Buningdin özümdeki shundaq bir qanuniyetni bayqaymenki, yaxshiliqni qilmaqchi bolghinimda, yamanliq haman ichimde manga hemrah bolidu» — grék tilida «qanuniyet» we «qanun» birla söz bilen ipadiliniidu.

7:22 Ef. 3:16.

7:23 Gal. 5:17.

7:25 «Rebbimiz Eysa Mesih arqiliq Xudagha teshekkür bolsun!» — démek, u özi qilalmaydighan ishni Xuda Özi qilghan; bashqiche éytqanda, «Rebbimiz Eysa Mesih arqiliq ademni qutquzidighan Xudagha teshekkür!».

«shundaq qilip, qelbim bilen Xudaning qanunigha itaet qilimen, lékin etlirimde gunah sadir qildurghuchi qanuniyetke itaet qilimen» — töwendiki 8-bab, 8-9-ayetni köring.

8:2 «silerni xalas qildi» — bezi kona köchürme oram yazmilarda «méni xalas qildi» dep yézilidu.

8:2 Yuh. 8:36; Rim. 6:18, 22; Gal. 5:1.

8:3 «U Xuda Öz Oghlini gunahkar etlik qiyapette gunahqa qurbanliq süpitide gunahni bir terep qilishqa ewetip» — Eysa Mesih pütünley insan boldi, uning téni bizning ténimizge oxshash, biraq uning éti «gunahkar et» emes idi; shunga Pawlus uning: «gunahkar etke oxshaydighan etlik qiyapet»lik tende dunyagha kelgenlikini bayan qilidu.

8:3 Ros. 13:39; Rim. 3:28; Gal. 2:16; Ibr. 7:18.

8:4 «muqeddes qanunning heqqaniy telipi... Muqeddes Rohqa egiship mangidighan bizlerde emelge ashurulidu» — «qanunning heqqaniy telipi» — kirish sözimizde «ishengüchilerning Tewrat qanuni bilen munasiwiti toghruluq» yazghinimizni köring.

8:5 «Muqeddes Roh» — grék tilida «Roh». 6-, 13-, 23-, 26- we 27-ayettimu shundaq.

8:5 1Kor. 2:14.

«Rimliqlarga»

élip baridu; Muqeddes Rohqa ait oy-niyetler hayatliq we xatirjem-amanliqtur;⁷ chunki ettiki oy-niyetler Xudagha dushmenliktur; chunki et Xudaning qanunigha boysunmaydu hem hetta uninggha boysunushi mumkin emes;⁸ ette bolghanlar Xudani xursen qilalmaydu.

⁹ Emma silerge kelsek, peqet Xudaning Rohi derweqe ichinglarda yashawatqan bolsa, siler ette emes, belki Rohta yashaysiler. Emma Mesihning Rohigha ige bolmighan adem bolsa, u Mesihke mensuplardin emes..¹⁰ Lékin Mesih qelbinglarda bolsa, téninglar gunah tüpeylidin ölümning ilkide bolsimu, heqqaniyliq tüpeylidin rohinglar hayattur..¹¹ Halbuki, ölgen Eysani ölümidin Tirildürgüchining Özidiki Roh silerde yashisa, Mesihni ölümidin tirildürgüchi qelbinglarda yashawatqan Rohi arqiliq ölidighan téninglarnimu hayati küchke ige qilidu..

¹² Shuning üçün, qérindashlar, biz etke qerzdar emes, yeni uninggha egiship yashashqa qerzdar emesimiz.¹³ Chunki etke egiship yashisanglar, halak bolisiler; lékin Muqeddes Rohqa tayinip ettiki qilmishlarni ölümge mehkum qilsanglar, yashaysiler..¹⁴ Chunki kimlerki Xudaning Rohining yétekchilikide yashisa, shularning hemmisi Xudaning perzentliridir..¹⁵ Chunki siler qobul qilghan roh qulluqqa ait emes, shundaqla silerni qayta qorqunchqa salghuchi birxil roh emes, belki siler oghulluqqa élip baridighan Rohni qobul qilghansiler; U arqiliq «Abba, ata!» dep nida qilimiz..¹⁶ Roh bizning öz rohimiz bilen bille bizning Xudaning baliliri ikenlikimizge guwahliq béridu..¹⁷ Xudaning baliliri ikenimiz, emdi mirasxorlarmu bolimiz — Xudaning mirasxorliri hemde Mesih bilen teng mirasxor bolimiz — peqetla uning bilen teng azab-oqubet tartsaqla, uning bilen shan-shereptin teng behrimen bolimiz..

Kelgüsidi shan-sherep

¹⁸ Chunki men hazirqi azab-oqubetlerning kelgüside bizde ashkarilidighan shan-shereplerge héch sélishturghuchiligi yoq dep hésablaymen..¹⁹ Chunki pütkül kainat Xudaning oghul-lirining ayan qilinishini intizarliq bilen kütmekte..²⁰⁻²¹ Chunki yaritilghan kainat Xudaning leniti astida qélip, bimenilikke chöktürüldi. Bu, kainatning öz ixtiyari bilen emes, belki uni chöktürgüchining iradisi bilen boldi we shundaq ümidi bilen boldiki, kainat özimu chirish-tin bolghan qulluqtin qutquzulup, Xudaning perzentlirige béghishlinidighan shan-sherepke tewe bolghan hörlükke érishtürülüshtin ibaret idi.

²² Chunki pütkül kainatning hazirghiche nale-peryad kötürüp, tughut tolghiqining azabini bir-

8:9 1Kor. 3:16.

8:10 «Lékin Mesih qelbinglarda bolsa, téninglar gunah tüpeylidin ölümning ilkide bolsimu, heqqaniyliq tüpeylidin rohinglar hayattur» — démek, birsi étiqad arqiliq Xudaning heqqaniyiligha érishken bolsa, shu haman menggülik hayat uning rohida bashlinidu. Bashqa birxil terjimisi: «heqqaniyliq tüpeylidin (Muqeddes) Roh silerning hayatinglar boldi».

8:11 «Mesih Eysani ölümidin Tirildürgüchi» — Xuda, elwette. «Halbuki, ölgen Eysani ölümidin Tirildürgüchining Özidiki Roh silerde yashisa, Mesihni ölümidin Tirildürgüchi qelbinglarda yashawatqan Rohi arqiliq ölidighan téninglarnimu hayati küchke ige qilidu» — bu bayanni ikki terepte chüshengili bolidu: (1) Xuda qiyamet künide bu dunyada ölidighan ténimizni tirildüridu; (2) ténimiz bu dunyada gunah tüpeylidin «ölümge mehkum bolghan» (10-ayet), lékin Xuda bizge Öz Rohi arqiliq hayat ötküzüp, ténimizni kücheytip janlanduridu. Bizningche her ikki menisi toghridur.

8:11 Rim. 6:4, 5; 1Kor. 6:14; 2Kor. 4:14; Ef. 2:5; Kol. 2:13.

8:13 «... Etke egiship yashisanglar, halak bolisiler» — grék tilida «... Etke egiship yashisanglar, ölisiler».

8:14 Gal. 5:18.

8:15 «...siler oghulluqqa élip baridighan Rohni qobul qilghansiler» — «oghulluqqa élip baridighan» — «Xudagha oghul bolushqa élip baridighan», démek. Grék tilida bu söz adette birsining yétim balini öz oghlum dep qobul qilip béqiwlëshini körsitidu. «U arqiliq «Abba, ata!» dep nida qilimi» — «Abba» dégen söz ibraniy tili bolup, «söyümlük ata» dégen menide. «Abba» hem söyümlük munasiwetni hem hörmetni bildüridu. Pawlus ibraniy tilidiki bu sözni grék tilida sözleydighan Rim shehiridiki étiqadchilargha mushu yerde tonushturidu.

8:15 Yesh. 56:5; 1Kor. 2:12; Gal. 3:26; 4:5, 6; 2Tim. 1:7.

8:16 2Kor. 1:22; 5:5; Ef. 1:13; 4:30.

8:17 2Tim. 2:11,12.

8:18 «kelgüside bizde ashkarilidighan shan-shereplerge héch sélishturghuchiligi yoq» — «héch sélishturghuchiligi yoq» grék tilida «sélishturushqa erzimeydu». «Bizde ashkarilidighan shan-sherepler» — bashqa birxil terjimisi: «bizge ashkarilidighan shan-sherepler...». Biraq kéyinki ayetke qarighanda terjimimiz toghridur.

8:18 Mat. 5:12; 2Kor. 4:10, 17; Fil. 3:20; 1Pét. 4:13; 1Yuha. 3:1, 2.

«Rimliqlargha»

likte tartiwatqanliqini bilimiz.²³ Yalghuz kainat emes, hetta bizmu, yeni muqeddes Rohning tunji chiqarghan méwisidin behrimen bolghan bizlermu dilimizda nale-peryad kôtürmehtimiz hemde Xudaning oghulliri süpitide qobul qilinishimizni, yeni ténimizning nijatning hörlükige chiqirilishini intizarliq bilen kütmehtimiz...

²⁴ Biz ümidke baghlanghachqa tquzulghanikenmiz. Lékin ümid qilinghan nerse kôrülgen bolsa, u yene ümid bolamdu? Kimmu kôz aldidiki nersini ümid qilsun? ²⁵ Biraq, téxi kôrmiginimizge ümid baghlighanikenmiz, uni sewrchanliq bilen kütüshimiz kérektur.

²⁶ Shuningdek, insaniy ajizliqimizda Muqeddes Roh kélip bizge yadrem qilidu; chünki qandaq dua qilishimiz kéreklilikini bilmeymiz. Lékin Rohning Öz i padiligüsiz nale-peryad bilen biz üçün Xudaning aldida turup dua-tilawet qilmaqta...²⁷ Insanlarning qelbini inchikilep kôzitip Qarighuchi bolsa, Muqeddes Rohning oy-niyetlirining néme ikenlikini bilidu; chünki U Xudaning iradisi boyiche muqeddes bendiliri üçün Xudaning aldida dua qilip ötünmekte. ²⁸ Shundaqla shuni bilimizki, pütkül ishlar Xudani söyidighanlarning, yeni uning meqset-muddiasi boyiche chaqirilghanlarning bext-berikitige birlikte xizmet qilmaqta. ²⁹ Chünki Xuda aldın könglige pükkenkishilerni, ularning kelgüsida Öz Oghlining obrazigha oxshash bolidighinini, Oghlining nurghun qérindashliri arisidiki tunji oghli bolidighinini aldın belgiligen...³⁰ Aldın békitken kishilerni U chaqirdi, chaqirghan kishilerni U heqqaniy qildi; heqqaniy qilghanlarga U shan-sherep ata qildi.

Xudaning méhir-muhebbitining küchlükliki

³¹ Undaqla, bu ishlargha yene néme deyli? Xuda biz terepte turghaniken, kimmu bizge qarshi chiqalisun?!³² Öz Oghlinimu ayimay, Uni hemmimiz üçün pida yoligha tapshurghan Xuda, Uninggha qoshup hemmini bizge shertsiz ata qilmay qalarmu?...³³ Kimmu Xudaning tallighanliri üstidin shikayet qilalisun?! Xuda heqqaniy qilghan yerde,³⁴ kimmu gunahqa mehkum qilalisun? Ölgén, shundaqla tirilgen we Xudaning ong yénida turuwatqan, hemde biz üçün Xudaning aldida turup dua-tilawet qiliwatqan Mesih shundaqla qalarmu?!³⁵ Kim bizni Mesih-

8:22 Weh. 5:13

8:23 «...Xudaning oghulliri süpitide qobul qilinishimiz...» — grék tilida «oghulluqqa qobul qilinishimizni». «yalghuz kainat emes, hetta bizmu, yeni Muqeddes Rohning tunji chiqarghan méwisidin behrimen bolghan bizlermu dilimizda nale-peryad kôtürmehtimiz hemde Xudaning oghulliri süpitide qobul qilinishimizni, yeni ténimizning nijatning hörlükige chiqirilishini intizarliq bilen kütmehtimiz» — bu ayyetiki üç nuqta toghruluq toxtilimiz; (1) «Muqeddes Rohning tunji chiqarghan méwisi»; bu ibarining belkimi ikki jeheti bar: (a) Muqeddes Roh barliq ishengüchilerde Xudaning méwisini, yeni muhebbet, shadliq, xatirjemlik qatarliqlarni chiqiridu; bu méwe bolsa Xudaning padishahliqining bu dunyada chiqarghan tunji méwisidur we shundaqla uning réalliqigha ispat bolidu (14:17ni kôring); (e) ishengüchiler özliride chiqirilghan bu méwidin behrimen bolup, uningdin Xudaning padishahliqining kelgüsida pütkül dunyagha, jümlidin özlirining hemmisi üstige toluq hökümranlıq qilidighanliqigha ispat hem kapalet dep bilidu; (2) «oghul süpitide qobul qilinish» — kona zamanlarda mótiwer adem melum namrat yaki «jemiyette orni yoq» bir yash kishini béqitwalmaqqi bolsa, jamaetni chong sorungha chaqirip uni «öz oghlum», «öz qizim» dep jakarlaytti. Rosul Xudamu kelgüsida alem aldida ishengüchilerni «Öz oghlum» dep shundaqla jakarlaydighanliqini kôrsetmekchi. (3) «ténimizning nijattiki hörlükke chiqirilishi» — hazir ishengüchilerge Xudaning nijat-iltipati bilen yéngi rohi, yéngi qelbi bar; Mesih Eysa biz üçün érishken nijatta yene «yéngi ténimiz»mu bar, qiyamet künide uni U bizge béridu.

8:23 Luqa 21:28.

8:26 «...insaniy ajizliqimizda Muqeddes Roh kélip bizge yadrem qilidu...» — «Muqeddes Roh» — grék tilida peqet «Roh» déyilidu.

8:26 Mat. 20:22; Yaq. 4:3.

8:29 «Xuda... Oghlining nurghun qérindashliri arisidiki tunji oghli bolidighinini aldın belgiligen» — «tunji oghul» birinchi orunda, mushu yerde pütkül alemde birinchi orunda turidu, elwette. «Zeb.» 89:27ni kôring.

8:29 Kol. 1:18.

8:31 Chöl. 14:8.

8:32 Yar. 22:12; Yesh. 53:5; Yuh. 3:16.

8:33 Yesh. 50:8.

8:34 «Ölgén, shundaqla tirilgen we Xudaning ong yénida turuwatqan, hemde biz üçün ... dua-tilawet qiliwatqan Mesih» — «Xudaning ong yénida» bolsa alemning eng yuqiri jayi, hemmini bashquridighan yer.

8:34 Ibr. 7:25.

ning méhir-muhebbitidin ayriwételisun? Japa-musheqqetmu, derd-elemmu, ziyankeshlikmu, acharchiliqmu, yalingachliqmu, xéyim-xetermu yaki qilichmu? ³⁶ Muqeddes yazmilarda éytilghinidek: —

«Séni dep kün boyi qirilmaqtimiz,

Boghuzlinishni kütüp turghan qoylardek hésablanmaqtimiz»...

³⁷ Biraq bizni Söyüghiche tayinip bularning hemmiside ghaliplarning ghalipli bolmaqtimiz;

³⁸ Shuninggha qet'iy qayil qilindimki, meyli ölüm bolsun hayatliq bolsun, perishtiler bolsun jin-sheytan hökümrانlar bolsun, hazirqi ishlar yaki kelgüsidiكى ishlar bolsun, herqandaq rohiy küchler bolsun, ³⁹ pelek bolsun hang bolsun, shundaqla pütkül kainatta yaritilghan herqandaq bashqa bir shey'i bolsun, bizni Rebbimiz Mesih Eysada bolghan Xudaning méhir-muhebbitidin héchqachan ayriwetküchi bolamaydu.

Xuda we Uning tallighini Israil

9 ¹ Men Mesihte heqiqetni sözleymen, yalghan gep éytmaymen, wijdanim Muqeddes Rohning ilkide bolup özemge guwahliq qilmaқта — ² Qelbimde zor derd-elem we tügimes azab bar. ³⁻⁴ Chünki méning buraderlirim, yeni jismaniy jehettiki qérindashlirim bolghan Israillarni nijat tapquzalisam Xudaning lenitige qélip Mesihtin mehrum qilinishimni tilesheke razi idim; ular Israillar! — ulargha oghulluq hoquqi, Xudaning shan-sheripining ayan qilinishi, ehdliri, Tewrat qanunining amanet bolushi, ibadet xizmetliri we Tewrat wediliri nésiwe qilindi...

⁵ Ulugh ibraniy ata-bowiliri ularningkidur; jismaniy jehette Mesih ularning ejdadidir. U barliq mewjudat üstidin höküm sürgüchi, menggü mubarek Xudadur. Amin!...

⁶ — Biraq Xudaning Israilgha bolghan sözi bikar boldi, démeymen; chünki Israildin bolghanlarning hemmisila heqiqiy Israil hésablanmaydu; ⁷ shuningdek, Ibrahimning ewladliri bolsimu, hemmisila uning perzentliri hésablanmaydu. Chünki muqeddes yazmilarda Ibrahimgha: «Ishaqtin törelgenlerla séning nesling hésablinidu» — déyilgen...

⁸ Démek, jismaniy jehettin Ibrahimdin törelgen perzentler Xudaning perzentliri boliwermedu, belki Xudaning wedisi arqiliq törelgenler Ibrahimning heqiqiy nesli hésablinidu... ⁹ Chünki

8:36 «Séni dep kün boyi qirilmaqtimiz, boghuzlinishni kütüp turghan qoylardek hésablanmaqtimiz» — «Zeb.» 44:22 — neqil költürülgén bu ayet boyiche ishengüchiler Xudaning yolida, Xudani dep köp japa-musheqqetlerge we ziyankeshlikke uchrishi mumkin.

8:36 Zeb. 44:22; 1Kor. 4:9; 2Kor. 4:11.

8:38 «perishtiler bolsun jin-sheytan hökümrانlar bolsun,...» — «jin-sheytan hökümrانlar» bolsa grék tilida peqet «hökümrانlar»la déyilidu. Injilda bu söz adette jin-sheytanlarni körsitidu («Ef.» 6:12ni körüng). «herqandaq rohiy küchler bolsun» — grék tilida «herqandaq küchler bolsun».

9:1 «men Mesihte heqiqetni sözleymen» — «Mesihte»; «Mesihe mensup bolup, Uning yetekchilikide, Uningdin iltipat, küch-qudretini alghanda,...» dégen menide, «Kirish söz»imiznimu körüng.

9:1 Rim. 1:9; 2Kor. 1:23; 11:31; Gal. 1:20; Fil. 1:8; 1Tés. 2:5; 5:27.

9:3-4 «ulargha oghulluq hoquqi,... we Tewrat wediliri nésiwe qilindi» — «oghulluq hoquqi» dégeklik, Mesih arqiliq Xudagha oghul bolushtiki imtiyaz.

9:3-4 Mis. 32:32; Rim. 10:1; Mis. 4:22; Qan. 7:6; Rim. 2:17; 3:2; Ef. 2:12.

9:5 «ulugh ibraniy ata-bowiliri» — démek, Ibrahim, Ishaq, Yaqup, Yüsüp we Yehuda qatarliqlar. «jismaniy jehette Mesih ularning ejdadidir» — démek, Mesihning tughulushining rohiy jehetimu bar idi — U hem insandin (pak Israilliq qiz Meryemdin) hem Muqeddes Rohdin tughulghan. «...mesih ularning ejdadidir. U barliq mewjudat üstidin höküm sürgüchi, menggü mubarek Xudadur. Amin!» — rosul Pawlusqa eng derd yetküzidighan ish — Mesih Israilda tughulghan we toluq Xudaliq tebiiti bolsimu, Israillar özliri uni, yeni öz Mesihini héch tonumaytti.

9:5 Yer. 23:6; Yuh. 1:1; Ros. 20:28; Rim. 1:4; Ibr. 1:8,9,10.

9:6 Chöl. 23:19; Yuh. 8:39; Rim. 2:28; 3:3; 2Tim. 2:13.

9:7 «Ishaqtin törelgenlerla séning nesling hésablinidu» — («Yar.» 21:12). Bu söz intayin qisqa bolup, toluq menisi: «Men sanga wede qilghan ewladliring, yeni pütkül dunyagha bextimni yetküzidighan ewladliring Ismaildin emes, Ishaqtinla kélip chiqidu» dégendek.

9:7 Yar. 21:12; Gal. 3:29; 4:23; Ibr. 11:18.

9:8 Gal. 4:28.

«Rimliqlargha»

Xudaning bergen wedisi mundaq idi: «Kéler yili mushu chaghda qaytip kélimen, Sarah bir oghulgha ana bolidu»...

¹⁰ Uning üstige, Riwkah bir erdin, yeni ejdadimiz Ishaqtin qoshkézekge hamilidar bolghanda,...

¹¹⁻¹² Perzentliri téxi tughulmighanda, héchqandaq yaxshi yaki yaman ishnimu qilmasta, Xuda Özining adamlarni tallashtiki muddiasining ularning qilghan ish-emellirige emes, peqet Chaqirghuchi bolghanning iradisige asaslanghanliqini körsitish üçün, Riwkahgha: «Chongi kichikining xizmitini qilidu» — déyilgenidi. ¹³ Xuddi yene muqeddes yazmilarda éytilghinidek: «Yaqupni söydüm, Esawdin nepretlendim»...

¹⁴ Undaқта, bulargha néme deyli? Xudada adaletsizlik barmu? Hergiz yoq! ¹⁵ Chünki Xuda Musagha mundaq dégen: —

«Kimgé rehím qilghum kelse, shuninggha rehím qilimen, Kimgé ich aghritqum kelse, shuninggha ich aghritimen»...

¹⁶ Démek, bu ish insanning iradisige yaki ularning tirishchanliqigha emes, belki rehímdillik körsétküchi Xudagha baghliqtur. ¹⁷ Chünki Xuda muqeddes yazmilarda Pirewnge mundaq dégen: — «Méning séni tiklishimdiki meqset del shuki, qudritimni üstüngde körsitish hemde namimning pütkül jahangha jakarlinishi»...

¹⁸ Démek, Xuda xalighinigha rehím qilidu, xalighinini tash yürek qilidu.

Xudaning ghezipi we shapaíti

¹⁹ Emdi belkim sen manga: «Xudaning iradisige héchkim qarshi chiqalmaydighan tursa, undaқта Xuda néme üçün insanni eyibleydu?» — déyishing mumkin.

²⁰ Biraq, ey insan, Xuda bilen takallashqudek kimsen? Qélipta shekillendürüliwatqan nerse özini shekillendürgüchige: —

«Méni néme üçün bundaq yasiding?» — déyelemdu? ²¹ Xumdanchining oxshash bir kallek laydin ésil orungha ishlitidighan qachimu, shundaqla adettiki orungha ishlitidighan qachimu yasash hoquqi yoqmu? ²² Xuda Öz ghezipini körsitishni we küch-qudrimini tonutushni niyet qilghan bolsa, ghezipige layiq bolghan, halaketke teyyarlanghan «qachilar»gha adettin tashqi-

9:9 «Kéler yili mushu chaghda qaytip kélimen, Sarah bir oghulgha ana bolidu» — («Yar.» 18:10, 14). Bu ayette déyilgen «oghul» Ishaq bolidu.

9:9 Yar. 18:10.

9:10 Yar. 25:21.

9:11-12 «Xuda Özining adamlarni tallashtiki muddiasining ularning qilghan ish-emellirige emes, peqet Chaqirghuchi bolghanning iradisige asaslanghanliqini körsitish üçün...» — «Chaqirghuchi bolghan» — Xuda Öz, elwette. «Chongi kichikining xizmitini qilidu» — («Yar.» 25:23). Qoshkézekning kichiki Yaqup, chongi Esaw bolidu.

9:11-12 Yar. 25:23.

9:13 «Yaqupni söydüm, Esawdin nepretlendim» — Tewrat, «Mal.» 1:2-3.

9:13 Mal. 1:2-3.

9:14 Qan. 32:4; **2Tar.** 19:7; **Ayup** 34:10.

9:15 «Kimgé rehím qilghum kelse, shuninggha rehím qilimen, kimgé ich aghritqum kelse, shuninggha ich aghritimen» — «Mis.» 33:19.

9:15 Mis. 33:19.

9:17 «Chünki Xuda muqeddes yazmilarda pirewnge mundaq dégen:...» — Pirewn Misirdiki padishah bolup, Israillarni qulluqqa salghan. U Xudaning Musa peyghember arqiliq kelgen permanlirigha zor qarshiliq körsétken we barghanséri Xudagha qarap öz könglini tash qilip Uning sözini anglimighan. Biraq axir bérip Xuda Özining shan-sheripini körsitish üçün, «Misirdin chiqish»ta xatirilengende, «Xuda Pirewnning könglini qattiq qildi» (9:12) we shuning bilen Israilni uning qolidin qutquzush üçün nurghun möjizilerni yaratti. «Méning séni tiklishimdiki meqset del shuki, qudritimni üstüngde körsitish hemde namimning pütkül jahangha jakarlinishi» — «Mis.», 9:16.

9:17 Mis. 9:16.

9:20 Yesh. 29:16, 45:9; **Yer.** 18:6.

9:21 «Xumdanchining oxshash bir kallek laydin ésil orungha ishlitidighan qachimu, shundaqla adettiki orungha ishlitidighan qachimu yasash hoquqi yoqmu?» — «ésil orungha ishlitidighan qachimu... adettiki orungha ishlitidighan qachimu...» némini körsitidu? Mesilen, bir qachida öy xojayini sharab ichidu, bashqa bir qachigha balining teretliri élinidu. Ikkisining öz ishlitish ornı bar, biraq bularning biri «ésil» biri «adettiki» dep hésablinidu.

9:21 2Tim. 2:20.

«Rimliqlarga»

ri sewrchanliq bilan köksi-qarnini keng qilip kelgen bolsa, uninggha néme boptu?²³⁻²⁴ We shuning bilen Özining rehim-shepqtining nishani qilghan we shan-sherepke muyesser bolushqa aldın'ala teyyarlıghan «qachılar»da, yeni Özi Yehudiylar arisidinla emes, belki eller arisidinmu chaqirghan bizlerde shan-sheripining cheksizlikini namayan qilish üçün shundaq qilishni xalighan bolsa, buninggha néme boptu?

²⁵ Bu xuddi Xudaning Hoshiya peyghember arqiliq éytqinidek: —

«Esli xelqim hésablanmighan xelqni xelqim,

Esli söymigenlerni söygenlirim deymen»;

²⁶ we yene: — «Burun ulargha: «Siler Méning xelqim emessiler» déyilgen jayda, Kelgüside del shu jayda ulargha «Tirik Xudaning oghulliri!» dégen nam bérilidu»...

²⁷ Yeshaya peyghembermu Israil toghruluq mundaq jakarlıghanidi: —

«Israillarning sani déngiz sahilidiki qumdek köp bolsimu, lékin peqet birla «qaldi» qutquzulidu»;

²⁸ chunki, Perwerdigar Öz ishini tügitwétip, heqqaniyliq bilen tézdin uni ijra qilidu; chunki U yer yüzide hökümini teltöküs we téz ijra qilidu»...

²⁹ Yeshaya peyghember yene aldın éytqinidek: — «Eger samawi qoshunlarning Serdari bolghan Perwerdigar bizge bir nesil qaldurmighan bolsa, Sodom shehiridek, Gomorra shehiridek yoqalghan bolattuu»...

Israillarning putliship kétishi

³⁰ Undaқта, bulargha néme déyishimiz kérek? Heqqaniyliqqa intilmigen ellikler heqqaniyliqqa, yeni étiqadqa asaslanghan birxil heqqaniyliqqa érishti.³¹ Lékin Israil heqqaniyliqni körsetken Tewrat qanunigha intilgini bilen qanunning telipige yételmidi.

³² Néme üçün? Chunki ularning heqqaniyliqqa intilishi étiqad bilen emes, belki «sawabliq ishlar» bilen idi. Ular «putlikashang tash»qa putliship yiqilip chüshiti;³³ xuddi muqeddes

9:22 «halaketke teyyarlanghan «qachılar» — yaki «özlirini halaketke teyyarlıghan «qachılar»».

9:23-24 «Xuda Öz ghezipini körsitishni we küch-qudratini tonutushni niyet qilghan bolsa, ghezipige layiq bolghan, halaketke teyyarlanghan «qachılar»gha adettin tashqiri sewrchanliq bilen köksi-qarnini keng qilip kelgen bolsa, uninggha néme boptu? We shuning bilen özining rehim-shepqtining nishani qilghan we shan-sherepke muyesser bolushqa aldın'ala teyyarlıghan «qachılar»da, yeni Özi Yehudiylar arisidinla emes, belki eller arisidinmu chaqirghan bizlerde shan-sheripining cheksizlikini namayan qilish üçün shundaq qilishni xalighan bolsa, buninggha néme boptu?» — (22-24-ayet) oqurmenler diqqet qilsa biliduki, Pawlus özining ushbu muhim soaligha jawab bermeydu. Soalning umumiy shekli: «Xuda shundaq qilishni xalighan bolsa emdi bizning qandaqmu uning bilen takallishish hoquqimiz bar?» dégendek. Eyni ehwal uning déginidek bolsun yaki bolmısun, bu bizning ishımız emes, belki Xudaningkidur. Bizge nisbeten eng muhimi shuki, gunahimizdin qutulushni xalislaqla, Xuda Özi Mesihning qurbanliq arqiliq teyyarlıghan towa qilish étiqadliq yolini aldimizgha ochuq qildi.

9:25 «Esli xelqim hésablanmighan xelqni xelqim, esli söymigenlerni söygenlirim deymen» — «Hosh.» 2:23.

9:25 Hosh. 2:25

9:26 «Burun ulargha: «Siler Méning xelqim emessiler» déyilgen jayda, kelgüside del shu jayda ulargha «Tirik Xudaning oghulliri!» dégen nam bérilidu» — «Hosh.» 1:10.

9:26 Hosh. 2:1; 1Pét. 2:10.

9:27 Yesh. 10:22.

9:28 «Israillarning sani déngiz sahilidiki qumdek köp bolsimu, lékin peqet birla «qaldi» qutquzulidu; chunki, Perwerdigar Öz ishini tügitwétip, heqqaniyliq bilen tézdin uni ijra qilidu; chunki U yer yüzide hökümini teltöküs we téz ijra qilidu» — (27-28-ayet) «Yesh.» 10:22-23. Bezi kona köchiirme yazmilarda Yeshayaning béshariti sel qisqiraraq: «Perwerdigar bu yer yüzi üstidin chiqarghan hökümini teltöküs we téz ijra qilidu» dep neqil keltürilidu.

9:28 Yesh. 10:22, 23.

9:29 «Eger samawi qoshunlarning Serdari bolghan Perwerdigar bizge bir nesil qaldurmighan bolsa, Sodom shehiridek, Gomorra shehiridek yoqalghan bolattuu» — «Yesh.» 1:9. Oqurmenlarning éside barki, Xuda Sodom we Gomorra sheherlirini rezilliki tüpeyirup üstige ot we güngürt yaghdurup yoqatqan («Yar.» 19-bab).

9:29 Yar. 19:24; Yesh. 1:9; 13:19; Yer. 50:40; Ez. 16:46.

9:30 «ellikler» — yeni «Yehudiy emesler».

9:31 Rim. 10:2; 11:7.

9:32 «ularning heqqaniyliqqa intilishi étiqad bilen emes, belki «sawabliq ishlar» bilen idi» — «sawabliq ishlar»: — oqurmenlerge mushu mektuptin hazir ayan boliduki, Xuda aldida bizge héch ish «sawab» hésablanmaydu; heqqaniyliq peqet u ewetken Mesihke baghlighan étiqattin kélidu. Shunga «sawabliq ishlar» («Xuda bu ishlar arqiliq manga sawab qoshup béridu» dégen menide chüshengen bolsaq) Xuda aldida qet'iy mewjut emestur.

yazmilarda yézilghinidek:

«Xelqni putlishidighan putlikashang tashni,
Ademni yiqitidighan qoram tashni Ziongha qoydum,
Uninggha étiqad qilghuchi hergiz yerge qaritilip qalmas»...

10¹ Qérindashlar, yürek intizarim, shundaqla Xudagha yélinishim Israillarning qutquzulushi üçündür.² Chünki shuninggha guwahliq bérimenki, ularning Xudagha heqiqetenmu qizghin intilishi bar, biraq ularning intilishi heqiqiy bilim üstige qurulghan emes.³ Chünki ular Xudaning heqqaniyliqini bilmigeckhe, uning ornigha özlirining heqqaniyliqini tikleshke tiriship, Xudaning heqqaniyliqigha boysunmidi.⁴ Chünki Tewrat qanunining nishan-meqsiti Mesihning Özidur; shuning bilen étiqad qilghuchilarning herbiri üçün heqqaniyliq bar boldi.⁵ Chünki Tewrat qanunigha emel qilishtin kelgen heqqaniyliq heqqide Musa peyghember mundaq yazghan; «Qanunning emrlirige emel qilghanlar shu ishliridin hayatliq tapidu»...⁶ Lékin étiqadtin bolghan heqqaniyliq mundaq deydu: — «Könglüngde: — «Kim asmangha chiqar?» (yeni «Kim Mesihni asmandin élip chüshürer?»).⁷ we yaki «Hang tégige kim chüsher?» (yeni «Mesihni ölümdin kim qayturar?») — démigin»...

9:33 «Ademni yiqitidighan qoram tashni Ziongha qoydum» — «Zion» dégen, Yérusalémning yaki Israillning bir shéiriy namı. «Xelqni putlishidighan putlikashang tashni, ademni yiqitidighan qoram tashni Ziongha qoydum, uninggha étiqad qilghuchi hergiz yerge qaritilip qalmas» — toluq bésharet «Yesh.» 8:14, 28:16de tépilidu. Oqurmen bu ayetlerni özi oqusa uningdin bu tashning Eysa Mesihning ikenlikini köreleydu. Uni qobul qilmighanlar heqqaniyliqqa érishmey yiqilidu; uni qobul qilghanlar heqqaniy qilinip tik turidu.

9:33 Zeb. 2:12; 118:22; Pend. 16:20; Yesh. 8:14; 28:16; Yer. 17:7; Mat. 21:42; 1Pét. 2:6.

10:2 «ularning Yehudiylarning Xudagha heqiqetenmu qizghin intilishi bar, biraq ularning intilishi heqiqiy bilim üstige qurulghan emes» — «heqiqiy bilimge üstige qurulghan emes»: Yehudiylarning köp diniy mezhepidikilerge nisbeten eng muhim ish Tewrat qanuni üstidiki «bilim» we «bilim ashurush» idi. Shuning bilen Pawlusning bu sözi ishenmigen Yehudiylarğa bek éghir kélishi mumkin idi.

10:2 Ros. 22:3; Rim. 9:31; Gal. 4:17.

10:4 «Tewrat qanunining nishan-meqsiti Mesihning Özidur» — grék tilida «nishan-meqset» dégenning «xatime» dégen yene bir menisimu bar. Démek, ayetning menisi: (1) Xudaning Tewrat qanunida bolghan meqsiti insangha öz gunahini tonutup, Mesihning qutquzushigha mohtaj bolghanliqini bildürishtin ibaret idi; shunga Xuda qanunni bergen waqtda Mesihning dunyagha kélishini közligenidi; (2) Mesih Özi Tewrat qanunini mukemmel emelge ashurdi, jümlidin Tewrat qanuni telep qilghan, shundaqla bésharet bergen gunahni yuyidighan qurbanliqni qildi; (3) Mesih Tewrat qanunini toluq emelge ashurghandin kéyin, étiqad qilghuchilar üçün uning héch telipi qalmidi (7:4ni köring). Mezkur ayet bu menilirining hemmisini öz ichige alidu.

10:4 Mat. 5:17; Ros. 13:38; 2Kor. 3:13; Gal. 3:24.

10:5 «Qanunning emrlirige emel qilghanlar shu ishliridin hayatliq tapidu» — «Law.» 18:5 we yene «Qan.» 4:1, 6:24.

10:5 Law. 18:5; Ez. 20:11; Gal. 3:12.

10:6 Qan. 30:12.

10:7 Lékin étiqadtin bolghan heqqaniyliq mundaq deydu: — Könglüngde: — «Kim asmangha chiqar?» yeni «Kim Mesihni asmandin élip chüshürer?» we yaki «Hang tégige kim chüsher?» yeni «Mesihni ölümdin kim qayturar?» — démigin» — (6-7-ayet) neqil keltürilgen ikki ayet: — «Qan.» 30:12-13.

— Bu sirliq geplerning ajayib meniliri belkim mundaq:

— (1) «Kimmu asmangha chiqar?» — «Kimmu Xudaning asman pelektek yuqiri telep qilghan heqqaniyliqigha yételisun?» dégenliktur. Lékin eger birs: «Heqqaniyliqim mukemmel, «asmangha chiqqandekmen»» dégen bolsa, bu déginı «Men Mesihke oxshash heqqaniy» dégenge barawer bolup, Xudaning Mesihke körsetken mukemmel heqqaniyliqigha ahanet qilghan bolidu. Bundaq déyishi beribir Mesihni özining peskesh «heqqaniyliqı»ning derjisige chüshürüp, «Mesihni asmandin chüshürmekchi» bolghini.

— (2) «Kimmu hangning tégige chüsher?» déyishi, bir kishi öz gunahining bedilini tölimeckchi bolup dozaxta bir mezgil tursam andin gunahimdin xalas bolimen» démekchi bolghini; bu, Mesihning ölümdé gunahimiz üçün jaza tartip bedel tölishining manga (shundaqla héchkimge) kérikı yeq; mushundaq dégen kishi «Mesihni ölümdin kim qayturar» dégen bolidu, yeni «Mesihni ölüm yolidin qayturush kérek, uning ölüshi kéreksiz, exmiqane ishtur» dégüchi bolidu.

— Yighip éytqanda, héchkim özige tayinip Xudaning mukemmel heqqaniyliqigha yételmeydu; héchkim öz gunahı üçün özi bedel töliylemeydu.

10:7 Qan. 30:13

«Rimliqlarga»

⁸ Emdi shu heqqaniylik néme deydu? — «Söz-kalam sanga yéqindur, tilingda we dilingdidur!» — bu söz-kalam del biz jakarlaydighan étiquadning sözidir...⁹ Démek, «Eysaning Reb ikenlikini aghzing bilen étirap qilsang we qelbingde Xudaning uni ölüklér arisidin tirildürgenlikige ishen-seng, qutquzulisen!»¹⁰ Chünki insan qelbide étiquad qilish bilen heqqaniy qilinidu, éghizida étirap qilish bilen nijatqa érishidu.¹¹ Muqeddes yazmilarda déyilgende; «Uninggha étiquad qilghuchining herbiri hergiz yerge qaritilmas»...¹² Chünki bu jehette Yehudiylar bilen Gréklarning perqi yoq; her ikkisinining Rebbi hemmining Rebbidur we Özige nida qilghanlarning hemmisige mol bayliqlirini ayimaydu...¹³ Chünki: «Kimdikim Rebning namini chaqirip nida qilsa qutquzulidu»...¹⁴ Lékin Rebge ishenmigen kishi qandaqmu Uninggha nida qilalisun? U toghruluq anglimighan kishi qandaqmu Uninggha ishensun? Xush xewer jakarlighuchi bolmisa, ular uni qandaqmu angliyalisun? ¹⁵ Shu jakarlighuchilar ewetilmigen bolsa, xush xewerni qandaqmu yetküzelisun? Muqeddes yazmilarda yézilghinidek: «Aman-xatirjemlik toghruluq xush xewerni, bext-saadet toghruluq xush xewerni yetküzgenlarning ayaghliri némidégen güzel-he!»...¹⁶ Biraq, xuddi Yeshaya peyghemberning «I Perwerdigar, bizning xewirimizge kimmu ishendidi?» déginidek hemme adem xush xewerge itaet qilghan emes...¹⁷ Shunga étiquad xewerni anglashtin kélidu we shu xewer Mesih toghruluq sözde anglitilidu...¹⁸ Lékin shuni soraymenki, ular shu xewerni anglimighanmidu? Elwette anglidi: — «Ularning sadasi pütkül dunyagha, Sözliri yer yüzining qerlirige yetti»...¹⁹ Yene shuni soraymenki, Israillar shu xewerdin waqip bolmighanmidu? Aldi bilen, Musa Israilgha mundaq bésharet bergen: — ««Héx xelq emes» bolghan bir xelq arqiliq silerde heset qozghaymen,

10:8 «Söz-kalam sanga yéqindur, tilingda we dilingdidur!» — «Qan.» 30:14.

10:8 Qan. 30:12-14.

10:11 «Uninggha étiquad qilghuchining herbiri hergiz yerge qaritilmas» — «Yesh.» 28:16.

10:11 Yesh. 28:16; Rim. 9:33.

10:12 «Chünki bu jehette Yehudiylar bilen Gréklarning perqi yoq» — démek, «bu jehette (Mesih arqiliq nijatqa érishishte) Yehudiylar bilen Yehudiy emeslarning perqi yoq».

10:12 Ros. 15:9; Rim. 3:22.

10:13 «Kimdikim Rebning namini chaqirip nida qilsa qutquzulidu» — «Yo.» 2:32.

10:13 Yo. 2:32; Ros. 2:21.

10:15 «Aman-xatirjemlik toghruluq xush xewerni, bext-saadet toghruluq xush xewerni yetküzgenlarning ayaghliri némidégen güzel-he!» — «Yesh.» 52:7, «Nah.» 1:15. Menisi belkim «xush xewer yetküzgenler kelgende waqtda kelgen!» dégenni öz ichige alidu.

— Bezi kona köchürme yazmilarda «bext-saadet toghruluq xush xewerni...» dégen sözler tépilmaydu.

10:15 Yesh. 52:7; Nah. 2:1.

10:16 «I Perwerdigar, bizning xewirimizge kimmu ishendidi?» — «Yesh.» 53:1.

10:16 Yesh. 53:1; Yuh. 12:38.

10:17 «... étiquad xewerni anglashtin kélidu we shu xewer Mesih toghruluq sözde anglitilidu» — bezi kona köchürme yazmilar: «... étiquad xewerni anglashtin kélidu we shu xewer Xudaning sözide anglitilidu» déyilidu.

10:18 «Lékin shuni soraymenki, ular shu xewerni anglimighanmidu? Elwette anglidi...» — bezi alimlar mushu yerdiki «ular»ni Israillarni körsitidu, dep qaraydu. Lékin kéyinki ayet alahide Israillarning «anglishi» toghruluq bolghachqa, «ular»ni dunyadiki barliq ademler, Yehudiylar we Yehudiy emeslernimu körsetse kérek, dep qaraymiz. Bu ayetni shundaq chüshinimizki, «Hemme adem anglighan; shunga, Yehudiy xelqimu choqum anglighan». «Ularning sadasi pütkül dunyagha, sözliri yer yüzining qerlirige yetti» — «Zeb.» 19:4. Zeburdiki bu sözler esli asmandiki nurluq jisimler Xudaning ulughluqini barliq alemge ipadilighenlik toghruluq idi. Rosul Pawlus bu sözni neqil keltürüp Injildiki xush xewer dunyadiki her yerlerge yorutulup tarqitilmaqta, démekchi.

10:18 Zeb. 19:4

Nadan bir xelq arqiliq ghezippinglarni qozghaymen»...

²⁰ Kéyin, Yeshaya peyghember intayin yüreklik halda shu bésharetni béríp: — «Özümgé intilmigenlerge Özümni tapquzdum, Méni sorimighanlarga Özüm köründüm» — dédi...

²¹ Lékin, U Israillar heqqide: —

«Men kün boyi bu itaetsiz we tersa xelqge qollirimni uzitip intilip keldim!» — deydu...

Xudaning Israil toghruluq meqsitining axirida emelge ashurulushi

11 ¹ Undaqta, shuni soraymenki: — Xuda Öz xelqidin waz kechkimu? Hergiz undaq emes! Menmu Ibrahim ewladidin, Binyamin qebilisidin bolghan bir Israilghu!

² Xuda aldın könglige pükken Öz xelqidin waz kechkini yoq. Muqeddes yazmilarda Ilyas peyghember heqqide néme déyilgenliki silerge ayan emesmu? U Israillardin azar chékip Xudagha yélinip: — ³ «I Perwerdigar, ular Séning peyghemberliringni öltürüshti, qurbangahlingni chéqishti. Peqet özüm yalghuzla qaldim, ular yene méningmu jénimni almaqchi bolushuwatidu», dégen. ⁴ Xudaning uninggha qayturghan kalami qandaq boldi? U: «Baalgha tiz pükimigen yette ming ademni Özümge élip qaldim» — dégen...

⁵ Xuddi shuningdek, бүгүнкү күндимү Xudaning shapaiti bilen Israildin Özi tallighan bir «qaldi» bar. ⁶ Ularning tallinishi shapaet bilen bolghan bolsa, undaqta özlirining ejir-emili bilen bolghan emes. Emellerdin bolghan bolsa, shapaet shapaet bolmay qalatti...

⁷ Netijide qandaq boldi? Israillar izdiginige érishelmidi, lékin ulardin tallanganlar érishti. Qalghanlarning bolsa, köngülliri bixudlashturuldi. ⁸ Xuddi muqeddes yazmilarda éytilghinidek: —

10:19 ««Héx xelq emes» bolghan bir xelq arqiliq silerde heset qozghaymen, nadan bir xelq arqiliq ghezippinglarni qozghaymen» — «Qan.» 32:21. Démek, bashqa eller anglighan, qobul qilghan yerde, Israil choqum chüshengen. Israillar esli «nadan, bilimsiz, xudasiz» dep hésablighan Yehudiy bolmighan herqaysi yat millettin bolghan ishengüchi kishilerning xush xewerge ishengechke «Xudaning yéngi xelqi» bolghanliqini, ularning bextini körüp heset qilidu, hetta ulargha ghezeplinidu. Musa peyghemberning «héx xelq emes» dégen sözi kelgüsi zamanda hasil qilinidighan Mesihning jamaitini körsitidu. Ularning köpinchisi herqaysi milletlerdin kelgechke, birinchidin ular «bir xelq» yaki «bir el» bolarmaydu; ikkinchidin, ularning arisida Yehudiylar köp bolmaydu. Ular herxil kishilerdin terkiб tapqachqa, Yehudiylar ularni «bir xelq» yaki «bir el» hésablamaydu hem «héx xelq emesler» dep qaraydu.

10:19 Qan. 32:21.

10:20 «Özümgé intilmigenlerge Özümni tapquzdum, Méni sorimighanlarga Özüm köründüm» — «Yesh.» 65:1.

10:20 Yesh. 65:1.

10:21 «Men kün boyi bu itaetsiz we tersa xelqge qollirimni uzitip intilip keldim!» — «Yesh.», 65:2.

10:21 Yesh. 65:2.

11:1 Yer. 31:37; 2Kor. 11:22; Fil. 3:5.

11:2 «Xuda aldın könglige pükken Öz xelqidin waz kechkini yoq» — «Xuda aldın könglige pükken (bilgen) xelqi» — belkim: «Xuda hemmidin burun Öz xelqi bolush üçhün tallighan xelq» dégen menide.

11:3 1Pad. 19:10,14.

11:4 «Baalgha tiz pükimigen yette ming ademni özümge élip qaldim» — «1Pad.» 19:10, 14.

—«Baal» bir but idi. «7000 adem», er kishilerni körsitidu.

11:4 1Pad. 19:18.

11:5 Rim. 9:27.

11:6 «Xuddi shuningdek, бүгүнкү күндимү Xudaning shapaiti bilen Israildin özi tallighan bir «qaldi» bar. Ularning tallinishi shapaet bilen bolghan bolsa, undaqta özlirining ejir-emili bilen bolghan emes. Emellerdin bolghan bolsa, shapaet shapaet bolmay qalatti» — (5-6-ayet) Xuda Tewrattiki birnechche yerlerde «Sen Israilni shapaitim bilen tallighanmen» dégenidi (mesilen, «Qan.» 7:7ni körüng). Mushu yerde rosul Pawlus: Xuda shapaiti boyiche Israillar ichidin «bir qaldi»ni tallighan, deydu. Insan Xudaning yordimige érishishke pütünley layaqsiz turup, Uningdin medetke érishse, mana bu «Xudaning shapaiti» bolidu. Xuda Israillarni ularning melum bir yaxshi yaki ulugh emilige qarap tallighan bolsa, undaqta Xudaning tallishi «shapaet»tin bolmighan bolatti.

11:6 Qan. 9:4.

11:7 «Netijide qandaq boldi? Israillar izdiginige érishelmidi, lékin ulardin tallanganlar érishti. Qalghanlarning bolsa, köngülliri bixudlashturuldi» — démek, Israillar izdigen heqqaniylıqqa hemmisila érishelmigen emes; ularning ichidin Xudaning shapaeti bilen Xuda tallighan «qaldi»lar heqqaniylıqqa érishken.

11:7 Rim. 9:31.

«Rimliqlarga»

«Xuda ularning roh-qelbini ghepletke saldi,
Bügünge qeder közlirini körmes,
Qulaqlirini anglimas qildi»...

⁹ Shuningdek Dawut peyghembermu mundaq dégen:
«Ularining dastixini özlirige qapqan we tuzaq bolup,
Ularni putlashturup, qilmishlirini öz bëshigha chüshürsun!»

¹⁰ Közliri qarangghuliship, körelmisun;
Bellirini menggü ruslatmay püküldürgeysen!»

¹¹ Undaqa, shunimu sorayki: Israillar yiqilip qaytidin turghuzulmasliqqa putlashqanmu?
Hergiz undaq emes! Lékin ularning téyilip itaetsizlik qilghanliqidin nijat yat elliklerge yetküzüldi. Buningdin meqset Israillarni hesetke qozghashtin ibarettur..

¹² Emdi ularning téyilip itaetsizlik qilishi dunyagha asayishliq bexsh etken bolsa, shundaqla ularning ziyan tartqini ellerni béyitqan bolsa, undaqa kelgüside ularning hemmisining toluq nijatliqqa érishishi dunyagha téximu zor bext élip kelmemu?!.

Yehudiy emeslar tekebburlashmasliqi kérek

¹³ Emdi siler elliklerge sözlewatimen; men elliklerge rosul süpitide békitilgendin kéyin, wezi-pemni shan-shereplik dep ulughlaymenki, ¹⁴ janjigerlim bolghanlarning hesitini qozghap, ularning bezilirini qutuldurarmenmikin dégen ümidte bolimen. ¹⁵ Chünki ularning tashliwétilgenlikining netijisi dunyadiki ellerni Xuda bilen inaqlashturush bolsa, undaqa ularning qobul qilinishi ölüm din tirilish bolmay néme?

¹⁶ Hosuldin tunji bolup chiqqan xémirdiki kallek muqeddes hésablansa, pütün xémir muqeddes dep hésablinidu. Derexning yiltizi muqeddes bolsa, shaxlirimu muqeddes bolidu.....

¹⁷ Zeytun derixining birnechche shéxi derweqe sunduruwétilgenidi, we sen yawa zeytun köchiti bolup, ularning ornigha ulanding. Mana emdi derex yiltizidin ozuqluq élip, mol shirnisidin

11:8 «Xuda ularning roh-qelbini ghepletke saldi, бүгünge qeder közlirini körmes, Qulaqlirini anglimas qildi» — «Qan.» 29:4 hem «Yesh.» 29:10.

11:8 Qan. 29:2; Yesh. 6:9; 29:10; Ez. 12:2; Mat. 13:14; Mar. 4:12; Luqa 8:10; Yuh. 12:40; Ros. 28:26.

11:9 Zeb. 69:22

11:10 «Ularining dastixini özlirige qapqan we tuzaq bolup, ularni putlashturup, qilmishlirini öz bëshigha chüshürsun! Közliri qarangghuliship, körelmisun; bellirini menggü ruslatmay püküldürgeysen!» — (9-10-ayet) «Zeb.» 69:22-23. Bu, Dawut peyghemberning shundaqla Xudaning sözi, Dawutning (we shundaqla Mesihning) dushmanliri toghruluq éytilgan. Bu 69-künying hemmisi Mesih toghruluq bësharettur.

11:10 Zeb. 69:22-23

11:11 «... Hergiz undaq emes! Lékin ularning téyilip itaetsizlik qilghanliqidin nijat yat elliklerge yetküzüldi. Buningdin meqset Israillarni hesetke qozghashtin ibarettur» — yuqurida izahatta déginimizdek, Israillar Mesihke étiqad qilghan «yat eller»ning bextini körüp heset qilidu.

11:12 «Emdi ularning Yehudiylarning téyilip itaetsizlik qilishi dunyagha asayishliq bexsh etken bolsa, shundaqla ularning ziyan tartqini ellerni béyitqan bolsa...» — «eller» — Yehudiy emesler, «yat eller».

11:13 «siler elliklerge» — démek, «siler Yehudiy emes bolghanlarga». «men elliklerge rosul süpitide békitilgendin kéyin, wezi-pemni shan-shereplik dep ulughlaymenki, ...» — oqurmenlarning éside barki, Xuda rosul Pawlusni (gerche u «Yehudiylarning Yehudiysi» bolsimu) Yehudiy emes bolghan el-milletlerge xush xewerni yetküzüşke alahide ewetken.

11:13 Ros. 9:15; 13:2; 22:21; Gal. 1:16; 2:8; Ef. 3:8; 1Tim. 2:7; 2Tim. 1:11.

11:14 «janjigerlim bolghanlarning hesitini qozghap, ularning bezilirini qutuldurarmenmikin dégen ümidte bolimen» — «janjigerlim bolghanlar» grék tilida «méning etlim bolghanlar» — özining Yehudiy xelqini körsitidu.

11:16 «Hosuldin tunji bolup chiqqan xémirdiki kallek muqeddes hésablansa, pütün xémir muqeddes dep hésablinidu. Derexning yiltizi muqeddes bolsa, shaxlirimu muqeddes bolidu» — mushu yerde «muqeddes»ning birinchi menisi «Xudagha atalghan», shuning bilen «pak» dégen menide. Birinchi jümlining köchme menisi belkim «Eger Israillarning ejdadliri, yeni Ibrahim, Ishaq we Yaquplar Xudagha atalghan bolsa, ularning perzentlirimu Xudagha atalghan bolidu» dégen bolushi mumkin. Töwendiki jümlilerde Pawlus Israilni bir «zeytun derixi»ke oxshitidu («Yer.» 11:16-19ni köring).

11:16 Chöl. 15:20

behrimen bolghuchi bolghanikensen,¹⁸ emdi sunduruwétilgen ashu shaxlardin özüngni üstün qilip maxtanma. Maxtansang, shuni untumighinki, sen yiltizni emes, yiltiz séni kötürüp quw-wetlewatidu.

¹⁹ Sen emdi: «Shaxlar méning ulinishim üçün sunduruwétildi» — déyishing mumkin.

²⁰ Toghra, ular étiqadsizliqtin sunduruldi; sen bolsang, étiqading bilen tik turisen; biraq uningdin meghrurlanma, eksiche Xudadin qorq! ²¹ Chünki Xuda eyni waqtida bu derexning öz shax-lirini ayimighaniken, sénimu ayimasliqi mumkin..²² Mana, bu ishlarda Xudaning méhriban-liqigha hemde qattiq qol ikenlikige qara. U Öz yolidin yiqilip chüshkenlerge qattiq qol idi, lékin sanga (méhribanliqida dawamlıq tursangla) méhribanliq körsetmekte. Undaq bolmighanda, senmu késip tashlinisen. ²³ Yehudiylarmu étiqadsizliqta ching turuwalmisa, eslidiki derexke ulinidu. Chünki Xuda ularni payta ulashqa qadirdur..²⁴ Chünki eger sen yawa zeytun derixidin késip élinip, tebiy qanuniyetke xilap halda baghdiki yaxshi zeytun derixige ulanghan yerde, eslidiki bu tebiy shaxlarning öz derixike ulinishi téximu mumkinghu?!

Xudaning méhribanliqi pütkül insan üçündür

²⁵ Qérindashlar, özünglarni üstün we eqilli q chaghashtin saqlinishinglar üçün, wehiy qilin-ghan shu sirdin xewersiz qélishinglarni xalimaymenki, ta Xuda tallighan Yehudiy emeslarning sani toluqlanghuche, Israilning bir qismi tash yüreklikke qaldurulidu;..²⁶ andin pütkül Israil qutquzulidu. Bu toghruluq muqeddes yazmilarda mundaq yézilghan: —

«Qutquzghuchi Ziondin kélip,

Iplaslignı Yaquptin yoq qilidu..»

²⁷ Men ularning gunahlarini élip tashliwetkinimde,

Mana bu ular bilen tüzidighan ehdem bolidu»..»

²⁸ Emdi xush xewer jehettin qarighanda, silerning bextinglar üçün Yehudiy xelqi xush xewerge düshmen qilip békitilgen; biraq Xudaning tallishi jehettin qarighanda, ata-bowiliri-miz sewebidin söyülgendur. ²⁹ Chünki Xuda Özı bergenlirini we chaqiriqini qayturuwalmaydu.

³⁰ Siler elliklermu bir chaghlarda Xudagha itaet qilmighan bolsanglarmu, Yehudiylarning itaetsizlikining netijiside hazir rehim-shepqetke érishtinglar. ³¹ Yehudiylar bolsa itaet qilmay kéliwatidu; Xudaning buningdiki meqsiti, silerge körsetken rehim-shepqet arqiliq ularnimu rehim-shepqetke érishturushtin ibarettur..³² Chünki Xuda pütkül insangha rehim-shepqet

11:17 «Zeytun derixining birnechche shéxi derweqe sunduruwétilgenidi, we sen yawa zeytun köchiti bolup, ularning ornigha ulanding» — demisekmü, «zeytun derixi» Israilgha, «ulanghan yawa zeytun köchiti» Mesihge étiqad qilghan Yehudiy emeslerge, «zeytun derixining sunduruwétilgen shaxliri» bolsa Israilar arisidin Mesihke étiqad qilmighachqa, Xudaning bext-beriketliridin üzülip qalghan Yehudiylargha wekil bolidu. «Mana emdi derex yiltizidin ozuqluq élip, mol shirnisidin behrimen bolghuchi bolghanikensen,..» — buning köchme menisi belkim: «Sen xuddi derexning yiltizidin ozuqluq élip, shirnisidin behrimen boluwatqan shéxidek, Xuda Ibrahimgha wede qilghan bexttin behrimen boluwatisen» dégenlik bolsa kérek.

11:21 «Xuda eyni waqtida bu derexning öz shaxlirini ayimighaniken» — «bu derexning öz shaxliri» Yehudiylarni kórsitidu, elwette.

11:23 2Kor. 3:16.

11:25 «Özünglarni... eqilli q chaghashtin saqlinishinglar üçün...» — grék tilida «özünglarni üstün we eqilli q chaghashtin saqlinishinglar üçün...» déyilidu. Yehudiy emesler Yehudiylarning ehwaligha qarap: «Biz qutulduq, ular Xudaning leniti astida qalidu» dep tekeburlishishi mumkin.

11:25 Luqa 21:24.

11:26 «Qutquzghuchi Ziondin kélip, iplaslignı Yaquptin yoq qilidu» — «Yaqup» mushu yerde Yaqupning ewladliri Israilni kórsitidu. Besharet «Yesh.» 59:20, 21ni kóring.

11:26 Zeb. 14:7; Yesh. 27:9; 59:20; Yer. 31:31, 32, 33, 34; 2Kor. 3:16; Ibr. 8:8; 10:16.

11:27 «...Men ularning gunahlarini élip tashliwetkinimde, mana bu ular bilen tüzidighan ehdem bolidu» — 26-27-ayettiki besharet sözliri «Yesh.» 59:20, 21, 27:9tin we «Yer.» 31:33-34tin neqil keltürilgen.

11:27 Yesh. 59:20, 21; Dan. 9:24

11:31 «Yehudiylar bolsa itaet qilmay kéliwatidu; Xudaning buningdiki meqsiti, silerge körsetken rehim-shepqet arqiliq ularnimu rehim-shepqetke érishturushtin ibarettur» — démek, yuqirida izahlighinimizdek, Yehudiylar Yehudiy bolmighan ishengüchilerning bextige qarighachqa, özliri towa qilip Mesihni qobul qilsun.

«Rimliqlargha»

körsitish uchün, hemmeylenni itaetsizlikke solap qoydi...

³³ — Ah! Xudaning danaligi we ilim-hékmitining bibaha bayliqliri hem hésabsiz chongqurluqi!
Uning hökümlirining tége yetkili bolmas!
Uning yolliri izdep tépishtin shunche yiraqtur!

³⁴ «Kimmu Perwerdigarning oy-muddialirini chüshinip yetti?

Kimmu Uninggha meslihetchi bolalidi?»...

³⁵ «Uninggha kim awwal bir nerse béríp,

Kéyin uni qayturup ber déyelidi?»...

³⁶ Chünki barliq mewjudatlar Uningdin kelgen,

U arqiliq mewjut bolup turidu,

Xem Uning üçün mewjut bolup turidu.

Barliq shan-sherep ebedgiche Uninggha bolghay! Amin...

Étiqadchining özini Xudagha atishi

12¹ Shunga, ey qérindashlar, Xudaning rehimdilliqi bilen silerdin shuni ötünimenki, téninglarni muqeddes, Xudani xursen qilidighan, tirik qurbanliq süpitide Uninggha béghishlanglar. Mana bu silerning Xudagha qilidighan heqiqiy ibaditinglardur...² Bu dunyaning qélipigha kirip qalmanglar, belki oy-pikringlarning yéngilinishi bilen özgertilinglar; undaq qilghanda Xudaning yaxshi, qobul qilarliq we mukemmel iradisining néme ikenlikini ispatlap bileleysiler...

³ Manga ata qilinghan shapaetke asasen herbiringlarga shuni éytimeyki, özünglar toghruluq özenglarda bar bolghininin artuq oylamay, belki Xuda herbiringlarga teqsim qilghan ishenchning miqdarigha asasen salmaqliq bilen özünglarni dengsep körünglar...⁴ Chünki ténimiz köpligen ezalardin terkib tapqan hemde herbir ezayimizning oxshash bolmighan roli bolghandek...

⁵ bizmu köp bolghinimiz bilen Mesihte bir ten bolup bir-birimizge baghlinishliq eza bolimiz...

⁶ Shuning üçün bizge ata qilinghan méhir-shepget boyiche, herxil rohiy iltipatirimizmu bar boldi. Birsige ata qilinghan iltipat wehiyni yetküzüsh bolsa, ishenchisining dairiside wehiyni yetküzsün; ⁷ bashqilarning xizmitini qilish bolsa, xizmet qilsun; telim bérish bolsa, telim bersun; ⁸ righbetlendurush bolsa, righbetlendursun; sediqe bérish bolsa, merdlik bilen sediqe bersun; yéteklesh bolsa, estayidilliq bilen yéteklisun; xeyrxahliq körsitish bolsa, xushal-xuramliq bilen qilsun...

11:32 «Chünki Xuda pütkül insangha rehim-shepget körsitish uchün, hemmeylenni itaetsizlikke solap qoydi» — «hemmeylen» Yehudiylar we Yehudiy emeslerni körsitidu.

11:32 Gal. 3:22.

11:34 «Kimmu Perwerdigarning oy-muddialirini chüshinip yetti? Kimmu Uninggha meslihetchi bolalidi?» — «Yesh.» 40:13.

11:34 Yesh. 40:13; 1Kor. 2:16.

11:35 «Uninggha kim awwal bir nerse béríp, kéyin uni qayturup ber déyelidi?» — «Ayup» 41:11.

11:35 Ayup 41:3.

11:36 Pend. 16:4; 1Kor. 8:6.

12:1 «Mana bu silerning Xudagha qilidighan heqiqiy ibaditinglardur» — «heqiqiy ibaditinglar» grék tilida yene «yolluq, orunluq, tégishlik, eqilge muwapiq xizmet» dégen menilerni öz ichige alidu.

12:1 Rim. 6:13,16; 1Pét. 2:5.

12:2 «Bu dunyaning qélipigha kirip qalmanglar» — bashqa birxil ipadilesh shekli: — «bu dunyaning éqimlirigha egiship yürmenglar». Eyni sözler «bu dunyadiki qélipqa shekillendürülmenglar».

12:2 Ef. 5:17; 1Tés. 4:3; 1Yuha. 2:15.

12:3 Rim. 1:5; 1Kor. 12:11; Ef. 4:7.

12:4 1Kor. 12:27; Ef. 1:23; 4:16; 5:23; Kol. 1:24.

12:5 1Kor. 12:4; 2Kor. 10:13; 1Pét. 4:10.

12:6 1Kor. 12:4.

12:7 1Kor. 12:10; 1Pét. 4:10, 11.

12:8 Qan. 15:7; Mat. 6:1, 2, 3; 2Kor. 9:7.

«Rimliqlargha»

⁹ Méhir-muhabbitinglar saxta bolmisun; rezilliktin nepretlininglar, yaxshiliqqa ching bagh-lininglar; ¹⁰ Bir-biringlarni qérindashlarche qizghin méhir-muhabbet bilen söyünglar; bir-bi-ringlarni hörmetlep yuqiri orungha qoyunglar...

¹¹ Intilishinglarda érinmenglar, roh-qelbinglar yalqunlap köyüp turup, Rebke qullarche xizmet qilinglar...

¹² Ümidte bolup shadlinip yürünglar; musheqqet-qiyinchiliqlargha sewr-taqetlik bolunglar; duayinglarni herqandaq waqitta toxtatmanglar... ¹³ Muqeddes bendilerning éhtiyajidin chi-qinglar; méhmandostluqqa intilinglar; ¹⁴ Silerge ziyankeshlik qilghuchilargha bext tilenglar; peqet bext tilenglarki, ularni qarghimanglar...

¹⁵ Shadlanganlar bilen bille shadlininglar; qayghurup yighlighanlar bilen bille qayghurup yighlanglar.

¹⁶ Bir-biringlar bilen inaq ötüp oxshash oy-pikirde bolunglar; neziringlarni üstün qilmanglar, belki töwen tebiqidiki kishiler bilen bérish-kélish qilinglar. Özünglarni danishmen dep chagh-limanglar... ¹⁷ Héchkimning yamanliqigha yamanliq bilen jawab qayturmanglar. Barliq kishi-ni aldida ishliringlar peziletlik bolushqa köngül qoyunglar...

¹⁸ Imkaniyetning bariche köpchilik bilen inaq ötünglar; ¹⁹ intiqam almanglar, i söyümlüklirim; uni Xudagha tapshurup Uning ghezipige yol qoyunglar, chünki muqeddes yazmilarda mundaq yézilghan: «Perwerdigar deyduki, intiqam Méningkidur, yamanliq Men qayturimen»... ²⁰ Shun-ga eksiche «Düşmining ach bolsa, uni toydur, ussighan bolsa, qandur. Bundaq qilish bilen «uning bëshigha kömür choghini toplap salghan bolisen»... ²¹ Yamanliq aldida bash egmenglar, belki yamanliqni yaxshiliq bilen yénginglar.

Hökümet aldidiki mes’uliyitimiz

13 ¹ Hemme adem özlirini idare qilghuchi hoquq igilirige boysunsun. Chünki Xuda tiklimigen hökümet yoq; qaysi hoquq-hökümet mewjut bolsila Xuda teripidin tiklengendur... ² Shuning üçün, hoquq-hökümetke qarshiliq qilghuchi kishi Xudaning orunlashturushigha qarshiliq qilghan bolidu. Qarshiliq qilghuchilar soraqqa tartilidu. ³ (chünki

12:10 «bir-biringlarni hörmetlep yuqiri orungha qoyunglar» — bu sözning: «bir-biringlarga hörmét körsitishte birinchi bolunglar», «bir-biringlarga bes-beste hörmét körsitinglar» dégen bashqa bir menisi bar. Rosul belkim qesten ikki menisini teng ishletken bolushi mumkin.

12:10 Ef. 4:2; Fil. 2:3; 1Pét. 5:5; Ibr. 13:1; 1Pét. 1:22; 2:17.

12:11 «roh-qelbinglar yalqunlap köyüp turup,...» — «Muqeddes Rohta, Muqeddes Roh arqiliq qizghin bolup...» yaki «öz rohingda qizghin bolup...» dégen menilerning qaysisini bildüridighanliqigha birnéme démek tes. Emeliyette nijatta Muqeddes Roh ishengüchining rohi bilen bir bolup, u arqiliq ishleydu, shunga bu ikki mene arisida chong perq yoq.

12:12 Luqa 18:1; Rim. 15:13; Ef. 6:18; Kol. 4:2; 1Tés. 5:16,17; Ibr. 10:36; 12:1; Yaq. 5:7

12:13 1Kor. 16:1; Ibr. 13:2; 1Pét. 4:9.

12:14 Mat. 5:44; 1Kor. 4:12.

12:16 Pend. 3:7; Yesh. 5:21; Rim. 15:5; 1Kor. 1:10; Fil. 2:2; 3:16; 1Pét. 3:8.

12:17 «Barliq kishining aldida ishliringlar peziletlik bolushqa köngül qoyunglar» — bashqa birxil terjimisi: «Köpchilik yaxshi dep qarighan ishlarni köngül qoyup qilinglar».

12:17 Pend. 20:22; Mat. 5:39; 1Kor. 6:7; 2Kor. 8:21; 1Tés. 5:15; 1Pét. 2:12.

12:18 Mar. 9:50; Ibr. 12:14.

12:19 «Perwerdigar deyduki, intiqam Méningkidur, yamanliq Men qayturimen» — «Qan.», 32:35.

12:19 Qan. 32:35; Mat. 5:39; Luqa 6:29; Ibr. 10:30.

12:20 «Düşmining ach bolsa, uni toydur, ussighan bolsa, qandur. Bundaq qilish bilen «uning bëshigha kömür choghini toplap salghan bolisen» — («Pend.» 25:21-22). «Uning bëshigha kömür choghini toplap salghan bolisen» dégen menisi: «uni qattiq uyaldurisen». Bu ibare Misirdiki kona bir adetni körsitidu. Ademning towa qilghanliqini bildürüş üçün bëshida bir siwet choghini kötürüp mangatti. Shunga «uning bëshigha kömür choghini toplap salghan bolisen» déğini, uning towa qilishigha yardem béreleysen» «wijdanini oyghitisen» dégenliktur.

12:20 Pend. 25:21-22; Mat. 5:44.

13:1 Pend. 8:15; Dan. 4:29; Tit. 3:1; 1Pét. 2:13.

13:2 «Shuning üçün, hoquq-hökümetke qarshiliq qilghuchi kishi Xudaning orunlashturushigha qarshiliq qilghan

«Rimliqlarga»

hökümlarlar yaxshilik qilguchilarga emes, belki yamanliq qilguchilarga qorqunch keltüridu). Hökümlarlardin qorqushni xalimaymen déseng, undaqta yaxshi emel qil. U chaghdä hökümet teripididin teriplinisen. ⁴Chünki hökümlarlar séning menpeiting üçhün Xudaning xizmetchisidir. Lékin yamanliq qilsang, uningdin qorqushung kérek! Hökümlar qilichni bikargha ésiwalmaydu, u yamanliq qilguchigha Xudaning ghezipini körsitidighan jaza bergüchi süpitide Xudaning xizmetchisidir.

⁵Shuning üçhün, hökümlarlarga boysunush kérek. Bu, peqet jazalinishtin saqlinish üçhünla emes, belki pak wijdanliq bolush üçhündür. ⁶Mushu sewebtinmu baj tapshurunglar; hökümlarlar bolsa, Xudaning mexsus bu ishlarni bashqurushqa békitken xizmetkarliridur.

⁷Herkimge öz tégishlik heqqini tölenglar; ghelle-paraq tapshuruwalghuchigha ghelle-paraqni, baj yighquchilargha bajni tapshurunglar; éhtiramgha tégishlik bolghanlarga éhtiram qilinglar, hörmét qilishqa tégishlik bolghanni hörmét qilinglar.

Bashqilar aldidiki mes'uliyitimiz

⁸Bir-biringlarni söyüştin bashqa, héchkimge héchnersidin qerzdar bolmanglar. Chünki bashqilarni söygen kishi Tewrat qanunining telipini emelge ashurghan bolidu. ⁹Chünki «zina qilma, qatilliq qilma, oghriliq qilma, nepsaniyetchilik qilma» dégen perhizler we bular-din bashqa herqandaq perzlermu, «qoshnangni özüngni söygendek söygin» dégen bu emrge yighinchaqlanghan. ¹⁰Méhir-muhebbetke bérilgen kishi öz yéqinigha héchqandaq yamanliq yürüzmeydu; shuning üçhün, méhir-muhebbet Tewrat qanunining telipini emelge ashurghuchidur.

¹¹Hazirqi waqitning jiddiyligini bilip, shularni qilinglar. Chünki biz üçhün alliqachan uyqudin oyghinish waqit-saiti yétip keldi. Chünki deslepki étiqad qilghan waqtimizgha nisbeten nijatimiz téximu yéqinlap qaldi. ¹²Kéche ötüshke az qaldi, kündüz yéqinlashti. Shunga, qarangghu-luqning ishlirini tashlap, yoruqluqning qoral-yaraqilirini kiyeqli. ¹³Kündüzge muwapiq diya-netlik hayat kechüreyli, eysh-ishret we sharabxorluqqa, zina we keyp-sapagha, jédel-majira we hesetxorluqqa bérimleyli, ¹⁴eksiche özünglarga Reb Eysa Mesihni kiyiwélinglar we gunahkar ettiki arzu-heweslerni qandaq qandurushni héch oylimanglar..

Qérindashlar üstidin höküm qilmanglar

14¹Étiqadi ajizlarni qobul qilinglar, lékin ular bilen pikirde talash-tartish qilmanglar. ²Birsi herqandaq yémeklikni yéyishke bolidighinigha ishinidu; lékin yene étiqadi ajiz birsi peqet köktatlarnila yeydu. ³Herqandaq yémekliklerni yeydighan kishi yémeydighan kishini kemsitmisun; hemde bezi nersini yémeydighan kishi herqandaq yémekliklerni yeydighan kishi

bolidu. Qarshiliq qilguchilar soraqqa tartilidu» — bundaq jaza Xuda teripidin yaki hökümet teripidin kelgenlikini rosul démeydu, biraq mushu yerde belkim hökümet teripidin bolushi mumkin.

13:8 Gal. 5:14; 1Tim. 1:5.

13:9 Mis. 20:13-17; Law. 19:18; Qan. 5:17-19; Mat. 19:18; 22:39; Mar. 12:31; Gal. 5:14; Yaq. 2:8.

13:11 Ef. 5:14; 1Tés. 5:6.

13:12 Kol. 3:8; 1Tés. 5:5.

13:13 Luqa 21:34; 1Kor. 6:10; Ef. 5:5; Fil. 4:8; 1Tés. 4:12; 5:6; Yaq. 3:14.

13:14 Gal. 3:27; 1Pét. 2:11.

14:1 «Étiqadi ajizlarni qobul qilinglar, lékin ular bilen pikirde talash-tartish qilmanglar» — eyni zamanda Eysa Mesihke étiqad qilguchilar Yehudiylardin hem herxil gheyriy dingha egeshkenlerdin chiqqan Yehudiy emesler idi. Ularning köp qisimlirida eslide «Xudani xursen qilish» üçhün yémek-ichmeklik jehette küchlük qaidiler bar idi. Lékin, xush xewer bilen yetküzülgén wehiyler boyiche, Xuda dunyadiki barliq ozuqluq nersilerni yaratqandin kéyin, étiqadchilar ularni yéyishke bolidu (mesilen, «Mar.» 7:18-23ni körüng). Biraq bir qisim étiqadchilar bu yéngi erkinlikni toluq chüshenmigen yaki uninggha ishenmigen bolsa, kona adetliri boyiche yashashni dawam qilatti. Shuning bilen Pawlus ularni «étiqadi ajizlar» dep atidi. Qiziq bir yéri shuki, «étiqadi ajiz» ademning bezi intayin küchlük pikirli bolushi mumkin!

14:2 Pend. 15:7

«Rimliqlargha»

üstidin höküm qilmisun. Chunki Xuda uni qobul qilgan. ⁴ Bashqa birsining xizmetkari üstidin höküm qilghuchi sen kim iding? Xizmetkarning tik turushi yaki yiqilip kétishige peqetla öz xojayini mes'uldur. Hemde shu xizmetkarmu tik turidighan qilinidu — chunki xujayini Reb uni tik turghuzushqa qadirdur.

⁵ Melum birsi melum bir künni yene bir künden üstün köridu, yene birsi hemme künni oxshash dep qaraydu. Herkim özining közqarishigha toluq ishenchi bolsun. ⁶ Melum künni qedirleydighan kishi buning bilen Rebbining hörmitide uni qedirleydu. Bir nersini yeydighan kishimu Rebbining hörmitide yeydu, chunki u öz rizqi üçün Xudagha teshekkür éytidu. Melum nersini yémeydighan kishi yémeydighanliqi bilen özining Rebbining hörmitide yémeydu, umu shundaqla Xudagha teshekkür éytidu. ⁷ Chunki héchqaysimiz özimiz üçün yashimaymiz we héchqaysimiz özimiz üçün ölmeymiz; ⁸ Belki eger yashisaq, Rebbimiz üçün yashaymiz; ölsek, Rebbimiz üçün ölimiz. Shuning üçün yashisaqmu, ölsékmu Rebbimizge mensupturmiz. ⁹ Chunki Mesihning ölüshi we tirilishi del shu meqset bilen boldiki, Uning ölüklerning hem tiriklerning Rebbi bolushi üçündür.

¹⁰ Undaqta, sen néme üçün qérindishing üstidin höküm qilisen? Yaki néme üçün qérindishingni mensitmeysen? Chunki hemmimiz Xudaning soraq texti aldida turishimiz kérek bolidu. ¹¹ Chunki muqeddes yazmilarda éytilghinidek: —

«Perwerdigar deyduki: —

Öz hayatim bilen qesem ichimenki,

Manga barliq tizlar pükülide,

Barliq tillar Méni étirap qilip medhiye oquydu».

¹² Shunga, herbirimiz Xuda aldida özimiz toghruluq hésab bérimiz.

Ajjz qérindishinglarni Xuda yolidin chetnitip qoymanglar

¹³ Shuning üçün, bir-birimizning üstidin höküm qilghuchi ikkinchi biri bolmayli. Buning orningha shundaq höküm-qarargha kélinglarki, herqandaq qérindashqa gunahqa yiqitidighan bir nersini yaki tuzaqni qoymasliq kérek. ¹⁴ Rebbimiz Eysada bolghanliqimdin shuninggha qet'iy ishendürölüp bilimenki, herqandaq nerse özligidin haram emestur; lékin bir nersini haram dep qarighan kishi üçün, u uninggha haramdur. ¹⁵ Eger yémekliking tüpeylidin qérindishingni azabqa qoyghan bolsang, méhir-muhebbet yolida mangmighan bolisen. Mesih uning üçün Öz jénini pida qilip ölgen, bu qérindishingni yémekliking bilen nabut qilma!

14:4 Yaq. 4:12.

14:5 «Melum birsi melum bir künni yene bir künden üstün köridu, yene birsi hemme künni oxshash dep qaraydu. Herkim özining közqarishigha toluq ishenchi bolsun» — étiqadchilarning bir qismi Yehudiy bolup, ular yenila Tewratla belgilengen, Yehudiylar ötküzüp kelgen héyt-bayramlarni tutushqa, bolupmu «shabat küni» (dem élish küni, yeni shenbe küni)ni tutushqa adetlengen, shundaqla bularni burunqidek dawamlashturush kérek, deytti.

14:5 Gal. 4:10; Kol. 2:16.

14:6 1Kor. 10:31; 1Tim. 4:3.

14:7 2Kor. 5:15; Gal. 2:20; 1Tés. 5:10; 1Pét. 4:2.

14:10 «Chunki hemmimiz Xudaning soraq texti aldida turishimiz kérek bolidu» — «soraq texti» adette Rim impériyeside herbir sheherning chong meydanida bolatti. Yerlik emeldarlar muhim hökümlerni yaki élanlarni chiqirish üçün uningda olturatti. Xudaning «soraq texti» yaki «höküm chiqirish texti» aldida bolidighan soraq belkim ishengüchilarning emellirining üstidin höküm chiqirish üçünla bolidu («2Kor.» 5:10ni köring).

14:10 Mat. 25:31; 2Kor. 5:10.

14:11 «Perwerdigar deyduki: — Öz hayatim bilen qesem ichimenki, Manga barliq tizlar pükülide, barliq tillar Méni étirap qilip medhiye oquydu» — «Yesh.» 45:23.

14:11 Yesh. 45:23; 49:18; Fil. 2:10.

14:12 Zeb. 62:12; Yer. 17:10; 32:19; Mat. 16:27; Rim. 2:6; 1Kor. 3:8; 2Kor. 5:10; Gal. 6:5; Weh. 2:23; 22:12.

14:13 1Kor. 10:32; 2Kor. 6:3.

14:14 Mat. 15:11; Ros. 10:15; 1Kor. 8:4; 1Tim. 4:4.

14:15 1Kor. 8:11.

«Rimliqlargha»

¹⁶ Emdi siler yaxshi dep qarighan ishlarning yaman déyilishige sewebchi bolup qalmanglar.

¹⁷ Chünki Xudaning padishahliqi yémek-ichmekte emes, belki Muqeddes Rohta bolghan heqqaniylik, inaqliq-xatirjemlik we shadliqtidir..¹⁸ Bularda yashap Mesihke xizmet qilghuchi kishi Xudani xursen qilidu we insanlarning teriplishige sazawer bolidu.

¹⁹ Shuning üçün özimizni inaqliqni ilgiri süridighan we bir-birimizning étiqadini qurup chiqidighan ishlargha atayli..²⁰ Yémeklikni dep Xudaning ejrini nabut qilmanglar. Hemme nerse derweqe halaldur; biraq birsi yégini bilen étiqadida putlashsa, u uninggha yaman hésablinidu..

²¹ Shuning üçün gösh yéyish, sharab ichish, shundaqla bashqa herqandaq ishlarni qilishing qérindishingni gunahqa téyilduridighan, azabqa qoyidighan yaki uni ajizlashturidighan bolsa, bularni qilmighining tüzük..

²² Séning melum bir ishni qilishqa ishenching barmu? Emdi bu ishench Xuda bilen séning arandiki ishtur. Özi qiliwatqan ishni toghra dep qarighan, shuningdin wijdanimu eyibke buyrulmighan kishi némidégen bextlik-he! ²³ Lékin yémekliktin gumanlinip turup yene shuni yégen kishi eyibke buyrulidu, chünki buni ishench bilen yémigen. Ishenchtin bolmighan herqandaq ish gunahtur..

Özimizni qanaetlendürüşnila oylimayli

15¹ Emdi étiqadimiz küchlük bolghan bizler özimizni qanaetlendürüşnila oylimay, belki étiqadi ajizlarningmu ajizliqlirini kötürishimiz kérek..² Herbirimiz öz yéqinimizning étiqadini qurup chiqishi üçün, uning bext-berikitini közlep, uni xursen qilishqa intileyli..³ Chünki hetta Mesihmu Özini qandurushni oylimighanidi. Bu toghrisida muqeddes yazmilarda mundaq pütülgen: «Sen Xudani haqaret qilghanlarning haqaretliri Méning üstümge chüshti»..⁴ Chünki burunda wehiy bilen pütülgen yazmilardiki herqaysi sözler bizge ögitish üçün yézilghan bolup, meqsiti Muqeddes Kitablardin kelgen sewr-taqet we ilhambexsh arqiliq bizde azru-ümidning bolushi üçündür..

⁵ Emdi sewr-taqet we ilhambexshning Igisi Xuda silerni Mesih Eysani ülgé qilip, özara bir oyniyetke keltürgey; ⁶ buning bilen siler Xudani, yeni Rebbimiz Eysa Mesihning Atisini bir jan bir dil bilen bir éghizdin ulughlighaysiler.

Bir-birlinglarni qobul qilinglar

⁷ Shunga, Mesih silerni qobul qilip, Xudagha shan-sherep keltürginidek, silermu bir-birlinglarni qobul qilinglar..⁸⁻⁹ Chünki silerge shuni éytimenki, Eysa Mesih Xudaning ata-bowilargha bergén wedilirini ispatlash üçün, shu arqiliq ellermu Xudaning rehim-shepqitini körüp uni

14:17 1Kor. 8:8.

14:19 «Shuning üçün özimizni inaqliqni ilgiri süridighan we bir-birimizning étiqadini qurup chiqidighan ishlargha atayli» — «bir-birimizning étiqadini qurup chiqidighan» eyni tékiste «bir-birimizni qurup chiqidighan» dégen sözler bilen ipadiliniidu. Bu muhim ibarining menisi toghruluq «kirish söz»imizni körüng.

14:20 «biraq birsi yégini bilen étiqadida putlashsa, u uninggha yaman hésablinidu» — bashqa birxil terjimisi: «biraq birsi yése we shunglashqa bashqilarni (iman, wijdan teripide) putlashtursa, bu ish uninggha yaman bolidu».

14:20 Tit. 1:15.

14:21 «azabqa qoyidighan yaki uni ajizlashturidighan» — bezi kona köchürmilerde mushu sözler tépilmaydu.

14:21 1Kor. 8:13.

14:23 Tit. 1:15.

15:1 1Kor. 9:22; Gal. 6:1

15:3 «Sen Xudani haqaret qilghanlarning haqaretliri Méning üstümge chüshti» — («Zeb.» 69:9).

15:3 Zeb. 69:7-9; Yesh. 53:4, 5.

15:4 Rim. 4:23, 24.

15:5 Rim. 12:16; 1Kor. 1:10; Fil. 2:2; 3:16; 1Pét. 3:8.

15:7 «Mesih silerni qobul qilip, Xudagha shan-sherep keltürginidek, silermu bir-birlinglarni qobul qilinglar» — bashqa birxil terjimisi: «Mesih silerni qobul qilghandek, silermu bir-birlinglarni qobul qilip Xudagha shan-sherep keltüringlar». Emeliyette bu menisimu bizning terjimimizdin chiqidu.

«Rimliqlargha»

ulughlishi uchün, xetne qilinghanlarga Xudaning heqiqitini yetküzgüchi xizmetkar süpitide teyinlendi. Bu xuddi muqeddes yazmilarda: —

«Shunga Sanga eller arisida medhiye oquymen,
We Séning namingni küyleymen» — dep yézilghanidi...

¹⁰ We U yene: —

«Ey eller, Xudaning xelqi bilen bille shad-xuram bolunglar!» — deydu...

¹¹ We yene U: —

«Ey barliq eller, Perwerdigarni medhiyilenglar,
Ey pütkül qowmler, Uni ulughlanglar!» — deydu...¹² Yene, Yeshaya peyghembermu mundaq deydu: —

«Yessening yiltizi bolghan kishi meydangha chiqidu,
Ellerge hakimlik qilidighan zat ornidin turidu;
Eller derweqe Uninggha ümid baghlaydu»...

¹³ Emdi ümidning Igisi Xuda Özige ishiniwatqanliqlinglardin qelbinglarni toluq shad-xuramliq we tinch-xatirjemlikke toldurghay, shuning bilen Muqeddes Rohning küch-qudriti bilen ümidke tolup tashqaysiler...

Pawlusning rosulluq xizmiti toghrisida

¹⁴ I qérindashlirim, könglünglarning méhribanliq bilen tolghanliqigha, mol bilimler bilen toluq bézelgenlikige, shundaqla bir-biringlarga özara jékilep béreleydighanliqlinglarchimu qayilmen.¹⁵ Shundaq bolsimu, Xuda manga ata qilghan shapaet tüpeylidin men silerge bir qisim te-replerdin nechche ishlarni eslitip qoyushqa sel jür'etlik bolup ushbu xetni yazmaqtimen. ¹⁶ Shu shapaet bilen men Xudaning xush xewirini yetküzüp kahindek Uning ibaditini hemme yerde wujudqa keltürüş xizmitide Yehudiy emes ellerge Mesih Eysaning xizmetkari bolup teyinlendim. Bu xizmitimning meqsiti ellerning Xudagha sunidighan ibaditi Muqeddes Roh arqiliq pak-muqeddes qilinip, Xudani xursen qilidighan qurbanliqtek Uning qobul qilishigha layiq bolushi üçündür. ¹⁷ Shuning üçün Mesih Eysada bolghanliqimdin Xudaning manga tapshurghanliri-

15:8-9 «Eysa Mesih Xudaning ata-bowilargha bergen wedilirini ispatlash üçün» — «Xudaning ata-bowilargha bergen wediliri» Xuda Ibrahim, Ishaq, Yaqup, Yüsip, Musa peyghember we bashqa peyghemberlerge yetküzgen wediliri dégenlik. «shu arqiliq ellermu Xudaning rehim-shepqitini körüp uni ulughlishi üçün...» — «eller» mushu yerde yat eller, Yehudiy emeslerni körsitidu. «Shunga Sanga eller arisida medhiye oquymen...» — «eller» yene mushu yerde yat eller, Yehudiy emeslerni körsitidu. «Shunga Sanga eller arisida medhiye oquymen, we Séning namingni küyleymen» — («Zeb.» 18:49. Bu bésharette Mesih Öz Rohi arqiliq Dawut peyghemberning aghzidin sözleydu. Pawlus bu muhim gepliri (8-9-ayetler) arqiliq Yehudiy emesler we Yehudiylarning bir-birini qobul qilishini dewet qilidu; chunki Mesih Eysa Özi Yehudiylar («xetne qilinghanlar»)gha xizmetkar teyinlendi hem shuningdek Yehudiy emesler («yat eller»)ning Xudani medhiyilishige bashlamchilik qilidu; démek, Mesih ikki terepning xizmitide bolghandin kéyin, némishqa siler Yehudiylar we Yehudiy emesler kichik péilliq bilen Uning ulugh ülgisige egiship bir-biringlarni qobul qilmaysiler?

15:8-9 2Sam. 22:50; Zeb. 18:49-50.
15:10 «We U yene: ... deydu» — bu we kéyinki ayettiki «U» Mesihdur. Mushu ayettiki bésharetler Uning Özining peyghemberlerning aghzi arqiliq éytqan sözliridir. 15-ayettiki izahatni körüng. «Ey eller» — «eller» yat eller, Yehudiy emeslerni körsitidu. «Ey eller, Xudaning xelqi bilen bille shad-xuram bolunglar!» — «Qan.» 32:43.
15:10 Qan. 32:43.

15:11 «Ey barliq eller, Perwerdigarni medhiyilenglar, ey pütkül qowmler, Uni ulughlanglar!» — («Zeb.» 117:1) — bu ayet we yuqirliq neqil keltirilgen ikki ayette, Mesih (dunyagha kélishtin burun) peyghemberlerning aghzidin bésharet bérp, kelgiside Yehudiy emesler bilen Özi tallighan xelqi bille Xudagha ibadet qiliship, Uning xizmitide bille bolushidighanliqini aldin'ala éytidu.

15:11 Zeb. 117:1

15:12 «Yessening yiltizi bolghan kishi meydangha chiqidu, ellerge hakimlik qilidighan zat ornidin turidu; eller derweqe Uninggha ümid baghlaydu» — («Yesh.» 11:10) Mesih toghruluq yene bir bésharet. Yesse bolsa, Dawut peyghemberning atisi idi. Biraq uning ewladi Mesih, yeni «uning yiltizi»dur.
15:12 Yesh. 11:10; Weh. 5:5; 22:16.

15:13 «Ümidning Igisi Xuda...» — eyni söz «ümidning Xudasi...».

15:16 «bu xizmitimning meqsiti ellerning Xudagha sunidighan ibaditi Muqeddes Roh arqiliq pak-muqeddes qilinip...» — «eller»: yat eller, Yehudiy emeslerni körsitidu. «Shu shapaet bilen men Xudaning xush xewirini yetküzüp kahindek

«Rimliqlarga»

din pexirlinimen. ¹⁸⁻¹⁹ Chünki ellerning Xudagha itaet qilishi üçhün Mesihning manga qildurghanliridin bashqa héchnémäni tilgha élishqa heddım emes. Söz we emeller arqiliq, alametlik möjiziler we karametler arqiliq, Muqeddes Rohning küch-qudriti bilen Yérusalémdin bashlap Illirikon ölkisigiche aylinip hemme yerde Mesihning xush xewirini toluq jakarlidim. ²⁰ Shundaq qilip bashqilar salghan ulning üstige bina salmasliq üçhün, ezeldin Mesihning nami anglanmighan yerlerde bu xush xewerni jakarlashqa intilip keldim. ²¹ Bu toghrisida muqeddes yazmilarda éytilghinidek: —

«Uningdin xewersiz bolghanlar Uni köridü,
Anglimighanlar anglap chüshinidu»...

Pawlusning Rimgha bérish pilani

²² Mana, shu xizmetlirim sewebidin yéninglarga bérishni köp qétim oylighan bolsammu, lékin tosulghulargha uchrıp baralmidim. ²³⁻²⁴ Lékin hazir mushu etraplarda xush xewer yetküzülmigen yerler manga qalmighanliqtin, hemde köp yillardin béri silerni yoqlap bérish arzuym bolghanliqtin, Ispaniyege bérishimde silernimu yoqlap ötmekchimen. Sepirimde aldi bilen siler bilen körüşüp, bir mezigil hemrahliqlinglardin toluq xushallinip, andin silerning yordimiglarda sepirimni dawamlashturushumni ümid qilimen..

²⁵ Biraq hazir bolsa Yérusalémgha bérıp, u yerdiki muqeddes bendilerning xizmitide bolushqa kétiwatimen. ²⁶ Chünki Makédoniye we Axaya ölkiliridiki jamaetler Yérusalémdiki muqeddes bendiler arisidiki yoqsullargha iane tolap yordem bérishni layiq kördi. ²⁷ Bu ishni ular berheq layiq kördi; emeliyette bolsa ular Yérusalémdikilerge qerzdardur. Chünki eller Yehudiy qérindashlarning rohiy bextliridin behrimen bolghan bolsa, maddiy jehettin ulargha yordem bérishke toghra kélidu..

²⁸ Men bu ishni püttürgendin kéyin, yeni Yérusalémdiki qérindashlarning jamaetlerning étiqadining bu méwisini qobul qilishini jezmenleshtürgendin kéyin, silerni yoqlap ötüp Ispaniyege barimen. ²⁹ Yéninglarga barghinimde, Mesihning toluq bext-berikitini silerge élip baridighanliqimni bilimen..

Uning ibaditini hemme yerde wujudqa keltürüş xizmitide Yehudiy emes ellerge Mesih Eysaning xizmetkari bolup teyinlendim. Bu xizmitimning meqsiti ellerning Xudagha sunidighan ibaditi, Muqeddes Roh arqiliq pak-muqeddes qilinip, Xudani xursen qilidighan qurbanliqteq uning qobul qilishigha layiq bolushi üçhündür» — rosul Pawlus özi kähingha oxshitidu. Xudaning kona zamanlardiki ibadetxanigha kähinlarni teminleshtiki meqsiti xelqning toghra yolda Xudagha ibadet qilishidin ibaret idi. Shunga ular xelqning öz qurbanliqlirini toghra, Xudaning qobul qilishigha layiq pétide sunushigha yordemchi we xizmetkar idi. Pawlus özining xush xewerni yetküzüshning axirqi meqsiti Xudagha heqiqiy, menilik, chin dilliq ibadetni barliqqa keltürüshin ibaretur, deydu. Xeqning bu ibaditini pak-muqeddes qilish Muqeddes Rohning ishi, elwette. Bu ibadetmu peqet jamaet ibadet sorunlirida emes, belki ishengüchining pütün hayati arqiliq ipadilini (12:1-2).

15:21 «Uningdin xewersiz bolghanlar Uni köridü, anglimighanlar anglap chüshinidu» — «Yesh.» 52:15.

15:21 Yesh. 52:15.

15:22 Rim. 1:13; 1Tés. 2:18.

15:23-24 Rim. 1:10; 15:32; 1Tés. 3:10; 2Tim. 1:4.

15:25 Ros. 19:21; 24:17.

15:27 «Chünki eller Yehudiy qérindashlarning rohiy bextliridin behrimen bolghan bolsa, maddiy jehettin ulargha yordem bérishke toghra kélidu» — «yardem bérish» dégen söz grék tilida adette muqeddes ibadetxanidiki xizmet bilen munasiwetliktur.

15:28 «Yérusalémdiki qérindashlarning jamaetlerning étiqadining bu méwisini qobul qilishini jezmenleshtürgendin kéyin,...» — grék tilida «(Yérusalémdiki) qérindashlarga bu méwisini yetküzüp möhürlendürgendin kéyin,...» dégen sözler bilen ipadilini. Rosul Pawlus Yehudiy qérindashlarning bu sowghatni qobul qilishini intayin muhim dep biletti. Chünki uni qobul qilishi sowghat bergenlerni, yeni Yehudiy emes ishengüchilerni «bizning qérindashlirimiz» dep qobul qilishigha barawer bolatti, shunglashqa barliq jamaetlerning birliki we muhebbitini mustehkemlep algha sürretti. Xudagha teshekkür, Yehudiy qérindashlar uni qobul qildi («Ros.» 21:17).

15:29 Rim. 1:11.

«Rimliqlargha»

³⁰ Qérindashlar, Rebbimiz Eysa Mesih we Muqeddes Rohning méhir-muhebbiti bilan silerdin ótünimenki, men üçhün Xudagha dua qilip men bilen birlikte küresh qilghaysiler — ³¹ méning Yehudiye ólkisidiki étiqad qilmighanlarning yaman niyetliridin saqlinishim, shuningdek Yéru-salémda in'amni yetküzüsh xizmitimning shu yerdiki muqeddes bendilerning qobul qilishigha érishishi üçhün. ³² hemde axirda Xuda buyrusa, péqirning shad-xuramliq bilan yéninglarga bérip, siler bilen ortaq istirahet qilishimiz üçhünmu dua qilghaysiler..

³³ Amanliq-xatirjemlik Igisi bolghan Xuda hemminglar bilen bille bolghay! Amin!

Pawlusning axirqi salamliri

16¹ Kenxria shehiridiki jamaetning xizmetchisi singlimiz Fibini silerge tewsiye qilip tonushturimen;² uni muqeddes bendilerge layiq Rebning muhebbitide qobul qilip kütüwalghaysiler, uning herqandaq ishta silerge hajiti chüshse, uninggha yarem qilghaysiler. Chünki u ózimu nurghun kishilerge, jümlidin mangimu chong yaremchi bolghan..

³ Men bilen birge ishligen, Mesih Eysada bolghan xizmetdashirim Priska bilen Akwilagha salam éytqaysiler. ⁴ (ular méni dep óz hayatining xéyim-xetirige qarimidi. Hem yalghuz menla emes, belki ellerdiki barliq jamaetlermu ulardin minnetdardur). ⁵ Ularning ailiside jem bolidighan jamaetkimu salam éytqaysiler.

Asiya ólkisidin Mesihke étiqadta eng deslepki méwe bolup chiqqan, söyümlüküm Épenitke salam éytqaysiler. ⁶ Siler üçhün köp ejir singdürgen Meryemge salam éytqaysiler.

⁷ Men bilen zindandash bolghan, Yehudiy qérindashirim Andronikus we Yunyagha salam éytqaysiler. Ular mendin awwal Mesihte bolghan bolup, rosullar arisidimu abruyluqtur..

⁸ Rebbimizde bolghan söyümlüküm Ampliyatqa salam éytqaysiler.

⁹ Biz birge ishligen Mesihte bolghan xizmetdishimiz Urbanus we söyümlüküm Staxuslarga salam éytqaysiler.

¹⁰ Sinaqlardin ótken, Mesihte sadiq ispatlinip kelgen Apélisqa salam éytqaysiler. Aristowulusing ailisidikilerge salam éytqaysiler.

¹¹ Yehudiy qérindashim Hérodiongha, Narkisning ailisidikilerdin Rebde bolghanlarga salam éytqaysiler.

¹² Rebning xizmitide japa tartiwatqan Triféna we Trifosa xanimgha salam éytqaysiler. Rebning xizmitide nurghun japa tartqan söyümlük singlim Persisqa salam éytqaysiler.

¹³ Rebde tallanghan Rufusqa we uning mangimu ana bolghan anisigha salam éytqaysiler.

15:30 «men üçhün Xudagha dua qilip men bilen birlikte küresh qilghaysiler» — «küresh qilghaysiler» dégen sözler jinshayanlarning Xudaning xizmitige daim qarshi chiqidighanliqini körsitidu; shunga bu xizmet üçhün dua qilish (bularning qarshi chiqqanliqi tüpeylidin) birxil küresh, tes bir ish bolidu (mesilen «Kol.» 2:1, 4:11ni körtüng).

15:30 2Kor. 1:11.

15:31 2Tés. 3:2.

15:32 Rim. 1:10; 15:23.

16:2 «uni muqeddes bendilerge layiq Rebning muhebbitide qobul qilip kütüwalghaysiler...» — «Rebning muhebbitide» eyni grék tilida «Rebde» dégen söz bilen ipadiliniidu. Mushu ibare toghruluq «kirish söz»imizni köring. «uning yeni Fibining herqandaq ishta silerge hajiti chüshse, uninggha yarem qilghaysiler. Chünki u ózimu nurghun kishilerge, jümlidin mangimu chong yaremchi bolghan» — bu sözlerge qarighanda Fibi ózi melum sewebtin Rimgha seper qilmaqchi idi, shuning bilen Pawlusning bu salam xétini élip baridu. Mushundaq uzun we xeterlik seper qilish asan emes idi. Xudagha we Fibige qolimizda hazir turghan bu qimmatlik xet üçhün rehmet!

16:3 «Men bilen birge ishligen, Mesih Eysada bolghan xizmetdashirim Priska bilen Akwilagha salam éytqaysiler...» — Priska (Priskila) we éri Akwila xush xewerning köp xizmitini qilghan («Ros.» 18:2, 26, «1Kor.» 16:19, «2Tim.» 4:19ni körtüng).

16:3 Ros. 18:2,26.

16:4 «... Hem yalghuz menla emes, belki ellerdiki barliq jamaetlermu ulardin minnetdardur» — «eller»: yat eller, Yehudiy emeslerni körsitidu.

16:7 «Yehudiy qérindashirim Andronikus we Yunya» — mushu yerdiki «qérindashirim» yene «uruq-tughqanirim» dégen menidimu bolushi mumkin. Bashqa birxil terjimisi: «ular rosullarning qarishida bek abruyluq kishiler».

«Rimliqlargha»

¹⁴ Asinkritus, Filigon, Hermis, Patrobas, Hérmas we ularning yénidiki qérindashlarga salam éytqaysiler.

¹⁵ Filologus we Yulyagha, Nérius we singlisigha, Olimpás we ularning yénidiki barliq muqeddes bendilerge salam éytqaysiler..

¹⁶ Bir-biringlar bilen pak söyüşler bilen salamlishinglar. Mesihning hemme jamaetliridin silerge salam!..

Axirqi nesihet

¹⁷ Qérindashlar, silerdin shuni ötünimenki, siler öngengen telimge qarshi chiqqan, aranglarda ixtilaplarni peyda qilidighan we ademni étiqad yolidin téyilduridighan kishilerdin pexes bolunglar, ulardin néri bolunglar..¹⁸ Bundaq kishiler Rebbimiz Mesihke emes, belki öz qarnigha qul bolidu; ular siliq-sipaye gepler we xushamet sözliri bilen saddilarning qelbini azduridu..

¹⁹ Silerning Rebke bolghan itaetmenliklardin hemmeylen xewer tapti. Shunga ehwalinglardin shadlinimen; shundaqtimu, yaxshi ishlar jehette aqil bolushunglarni, yaman ishlargha nisbeten nadan bolushunglarni xalaymen..²⁰ Amanliq-xatirjemlik Igisi bolghan Xuda uzun ötmey Sheytanni ayagh astinglarda yenjiydu.

Rebbimiz Eysaning méhir-shepqiti silerge yar bolghay!

²¹ Xizmetdishim Timotiy, Yehudiy qérindashlirim Lukiys, Yason we Sospatirlardin silerge salam..²² (ushbu xetke qelem tewretküchi menki Tertiymu Rebde silerge salam yollaymen)..

²³ Manga we öyide daim yighilidighan pütün jamaetke sahibxanliq qilidighan Gayustin silerge salam. Sheherning xezinichisi Érastus silerge salam yollaydu, qérindishimiz Kuwartusmu shundaq..

²⁴ Rebbimiz Eysa Mesihning méhir-shepqiti hemminglarga yar bolghay! Amin!

Dua we medhiye

²⁵ Uzun zamanlardin buyan sükütte saqlinip kelgen sirning wehiy qilinishi boyiche, méning arqiliq yetküzülgén bu xush xewer, yeni Eysa Mesihning jakarlinishi bilen silerni mustehkemleshke qadir Bolghuchigha shan-sherep bolghay!..²⁶ Sir bolsa insanlarni étiqadtiki itaetmenlik yoligha élip bérish üçün, menggü hayat Xudaning emrige binaen hem biwasite hem burunqi peyghemberlerning yézip qaldurghanliri arqiliq, hazir barliq ellerge wehiy qilindi; ²⁷ shundaq qilghan birdinbir dana Bolghuchi Xudagha Eysa Mesih arqiliq shan-sherep ebedil'ebed bolghay! Amin!

16:15 «Filologus we Yulya» — belkim er-ayal.

16:16 1Kor. 16:20; 2Kor. 13:12; 1Tés. 5:26; 1Pét. 5:14.

16:17 Mat. 18:17; Kol. 2:8; 2Tés. 3:6; 2Tim. 3:5; Tit. 3:10; 2Yuha. 10.

16:18 Ez. 13:18; Fil. 3:19.

16:19 Mat. 10:16; 1Kor. 14:20.

16:21 Ros. 13:1; 16:1; 17:5; 20:4; Fil. 2:19; Kol. 1:1; 1Tés. 3:2; 1Tim. 1:2.

16:22 «ushbu xetke qelem tewretküchi menki Tertiymu Rebde silerge salam yollaymen» — rusul Pawlusning közi ajiz bolghachqa, adette yordemchige xetlirini yazduratti. Tertiyni uning üçhün «Rimliqlargha»ning qelem tewretküchisi (xatiriligüchi) bolghanidi.

16:23 Ros. 19:22; 2Tim. 4:20.

16:25 Ef. 1:9; 3:9,20; Kol. 1:26; 2Tim. 1:10; Tit. 1:2; 1Pét. 1:20.

Qoshumche söz

Hökümetke boysunush mesililiri üstide (13-bab)

Muqeddes Kitabda xatirilengen, hökümetler we hoquqdarlar bilen munasiwetlik telimler, jumladin rusul Pawlusning telimlerini (mesilen, «Rim.» 13-bab) töwendikidek yekünlisek bolidu: —

(1) «Insaniet gunahqa téyilip pétip qalghanliqi tüpeylidin (Xudaning nijatigha ige bolghuche), gunahqa nisbeten tizginlinishi kérek bolghachqa, Xuda bu ishning bir qismini hökümet-hakimiyetler arqiliq orunlaydu: — **«Hemme adem özlirini idare qilghuchi hoquq igilirige boysunsun. Chünki Xuda tiklimigen hökümet bolmas; hökümetlerning hemmisi Xudaning emri bilen bolghandur»** («Rim.» 13:1). Bu Xudaning rehimdilligidin bolghan bir ish; shundaqtimu, bu rehimdilliqining bir qismi shuki, U gahi waqitlarda melum bir elge sawaq bérish üçün, towa qilip qelblirini Manga qaratsun dep rehimsiz hökümdarni ularning üstidin höküm sürgüzidu. Mesilen «Yesh.» 19:1-4ni körüng. Shu waqitta Xuda Misirliqlarni butlarga choqunushtin towa qilsun dep ularni **«Rehimsiz bir hökümrán,... esheddiy bir padishahning qoligha tapshuridu»**.

Bundaq ishlar yene shübbisizki, rusulning: **«Xuda... pütkül insanlarning, bolupmu étiaq qilghuchilarning Qutquzghuchisi (saqlighuchisi)»** dep körsetken heqiqitining muhim bir amili bolushi kérek («1Tim.» 4:10).

(2) Shunga étiaqchilar qaysi hökümet astida bolsun, ulargha boysunushi, jumladin baj tapshurushi lazim («Tit.» 3:1-2, «Rim.» 13:3-6).

(3) Étiaqchilar öz üstidin höküm sürgenler üçün dua qilishi kérek. «1Tim.» 2:1-4ni körüng. Undaq duaning roshen meqsiti, Xudaning bu hökümdarlarning qelblirini Öz qorqunchigha, heqqaniy közqarashlarga, özining hökümránliqi astidikilerge adil muamile qilishqa, xush xewerni erkin yetküzishke yol qoyushqa qayil qilip yéteklishi üçündür.

(4) Hoquq tutqan kishiler Xudaning iradisige xilapliq qanunlarni yaki permanlarni chiqarsa yaki qol astidikilerni natoghra ishlarni qilishqa mejburlighan bolsa, étiaqchilar ulargha boysunmasliqi kérek. Mesilen «Ros.» 4:19-20de, Yehudiy hökümdarlar rosullardin Pétrus we Yuhannani Eysaning namini jakarlashtin men'i qilghan, Pétrus: **«Xudaning aldida silerge boysunush toghrimu yaki Xudaghimu? Buninggha özünglar bir néme denglar!»** dégen.

(5) Adaletsiz hökümetlerni, bolupmu Xudaning sözini jakarlashqa qarshi turghan hökümetlerni aghdurush étiaqchilar biwasite köngül bölüdighan ish emes, belki Xudaning Öz ishidur. Reb Eysa Rimliq waliy Pontius Pilatus teripidin Özining «padishah iken»liki wejedin soraqqa tartilghanda uninggha mundaq dédi: — **«Méning padishahliqim bu dunyagha tewe emestur. Eger bu dunyagha tewe bolghan bolsa, xizmetchilirim Méning Yehudiylargha tapshurulmasliqim üçün jeng qiliwatqan bolatti. Halbuki, Méning padishahliqim bu yerge tewe emestur»** («Yuh.» 18:36).

Shuning bilen étiaqchilar melum bir hökümetni ghulitip, bashqa birsini berpa qilish üçün küresh qilishqa arilashmasliqi kérek. Tarixta köp weqelerdin körgili boliduki, **«Xuda**

«Rimliqlargha»

sotchidur; U birsini kötüridu, birsini töwenlitidu» «Zeb.» 75:7). Yéqinqi tarixta, Ruminiyediki Chawsiskuning mustebit hökümiti peqet bir parche «taziliq qeghez» bilen ghulitilghanliqi buninggha misal bolidu (Rumuniye hökümiti köp Muqeddes Kitablarni musadire qilip ularni «taziliq qeghez»lerge aylandurghanidi).

(6) Étiqadchilar hökümet ishliri yaki siyasiy ishlar bilen toghra shughullansa bolidu (mesilen, Daniyal peyghember köp yillar ichide bir butperes hökümetning memuriy xadimi bolghanidi). Emma siyasiy ishlar intayin murekkep, özini pak-diyanet tutup ulargha arilishish intayin tes, Xudaning alahide chaqiriqi bolmisa shu ishlargha yéqinlishishqa hergiz bolmaydu, dep qaraymiz.

Bu témining dairisi mushu addiy yekündin keng, elwette, emma yuqiriqi sözlirimiz oqurmenlarning bu intayin muhim ishqa munasiwetlik bolghan muqeddes yazmilar üstide köprek oylinishlirigha türtke bolsun dep arzu qilimiz.